

30к-2
2600

ПРОЛЕТАРЫ! УСІХ КРАІН, ЕДНАЙЦЕСЯ!

БОЛЬШЭВІК БЕЛАРУСІ

№ 5

№ 5

18502
18502

ОБЯЗАТЕЛЬНЫЙ
КОНТРОЛЬНЫЙ
ЭКЗЕМПЛЯР

М Е Н С К

Выдавецтва ЦК КП(б)Б „ЗВЯЗДА“

1939

1800x
0.0

06 05
1000

БОЛЬШЭВІК

БЕЛАРУСІ

ТЭАРЭТЫЧНЫ І ПАЛІТЫЧНЫ
ЖУРНАЛ ЦК КП(б)Б

ГОД ВЪДАНІЯ XIII

№ 5

Май 1939 г.

З М Е С Т

	Стар.
Перадгвы—Пераварым у жыццё рашэнні XVIII з'езда ВКП(б)	2
Д. Мануільскі—Сталін і сусветны камуністычны рух	9
В. Бедзін—Барацьба супроць рэлігіі—барацьба за камунізм . . .	23
Г. Семёнаў—Комсамол—верны памочнік партыі	36
А. Рабчынін—Роля і задачы савецкай інтэлігенцыі ў святле рашэнняў XVIII з'езда партыі	44
М. Гершман—Першыя вынікі перабудовы партпрапаганды . .	54
Х. Раісін—За большэвіцкае спалучэнне палітычнай работы з гас- падарчай	59
Б. Шпітальнік—Больш чуласці да нісем рабселькорскаў	63
<i>Кансультацыя</i>	
Г. Якуб—Французскія матэрыялісты XVIII века	68
<i>Адказы на пытанні</i>	
І. Лочкель—Адмена прыгоннага права на Беларусі ў 1861 г. . .	84

Адрас рэдакцыі
Менск, вул. Карла Маркса,
Памешканне Парткурсаў пры ЦК КП(б)Б,
пакой 13.
Тэлефон рэдакцыі: кніж. рэдактары—манутатар
20.000, дзб. 271; згульшч—24—384.

06 05
18502

Ператворым у жыццё рашэнні XVIII з'езда ВКП(б)

XVIII з'езд Усесаюзнай Комуністычнай Партыі (большэвікоў) увойдзе ў гісторыю нашай партыі, у гісторыю барацьбы савецкага народа за трыумф камунізма, як адна з самых яркіх і выдатных падзей.

У гераічную гісторыю партыі Леніна—Сталіна ўпісана новая хваляючая старонка, у якой практычна распрацавана грандыёзная праграма завяршэння будаўніцтва соцыялістычнага грамадства і паступовага пераходу ад соцыялізма да камунізма.

Таварыш Сталін у сваім геніяльным дакладзе на з'ездзе з выключнай яснасцю і паўнотой падвёў вынікі вялікаму шляху, які прайшлі наша партыя, наша краіна за годы двух сталінскіх пяцігодак, распрацаваў новыя тэарэтычныя палажэнні аб соцыялістычнай дзяржазе і інтэлігенцыі і вызначыў шлях нашага далейшага руху ўперад, да ззяючых вяршынь камунізма. Скарбніца марксізма-ленінізма абагацілася новым каштоўным укладам, партыя атрымала новую магутную тэарэтычную зброю.

XVIII з'езд ВКП(б) з'явіўся магутнай дэманстрацыяй паспяховага адзінства партыі, несакрушымай згуртаванасці большэвіцкіх радоў.

З'езд аднадушна адобрыў палітычную лінію і практычную работу ЦК ВКП(б) і прапанаваў усім партарганізацыям кіравацца пастаўленымі ў дакладзе таварыша Сталіна палажэннямі і задачамі, як баявой праграмай дзеяння.

З'езд аднадушна зацвердзіў трэці пяцігадовы план развіцця народнай гаспадаркі СССР, праграму яе далейшага ўздыму, росквіту культуры, росту народнага добрабыту.

Атрыманыя савецкім народам сусветна-гістарычныя перамогі соцыялізма з'яўляюцца трыумфам большэвіцкай партыі і яе ленінска-сталінскага кіраўніцтва, трыумфам вялікага вучэння Маркса—Энгельса—Леніна—Сталіна. Разграміўшы трацкісцка-бухарынскую і буржуазна-нацыяналістычную банду шпіёнаў, шкоднікаў і забойц, партыя ўмацавала сілу і магутнасць савецкага ладу, сілу і магутнасць краіны перамогшага соцыялізма.

Даклад таварыша Сталіна натхняе ўсіх рабочых, калгаснікаў, савецкую інтэлігенцыю, кожнага працоўнага нашай краіны на новыя гераічныя справы.

У трэцюю сталінскую пяцігодку савецкі народ пад кіраўніцтвам партыі большэвікоў, закатаўшы рукавы, практычна змагаецца за вырашэнне асноўнай эканамічнай задачы СССР: дагнаць і перагнаць таксама і ў эканамічных адносінах найбольш развітыя капіталістычныя краіны Еўропы і Злучаныя Штаты Амерыкі.

«Вырашыўшы гэтую задачу, мы зробім СССР самай перадавой краінай у свеце ва ўсіх адносінах. Не толькі ў палітычных

адносінах, чаго мы дасягнулі ўжо даўно, не толькі па ўзроўню тэхнікі вытворчасці, чаго мы таксама ўжо дасягнулі. Мы паставім гэтым СССР на першае месца ў свеце і ў эканамічных адносінах. Тады, і толькі тады, па-сапраўднаму раскрыецца значэнне новай эпохі ў развіцці СССР, эпохі пераходу ад грамадства соцыялістычнага да грамадства камуністычнага» (Молатаў).

Грандыёзна праграма Трэцяй Сталінскай Пяцігодкі, велічныя яе мэты і задачы.

План трэцяй сталінскай пяцігодкі забяспечвае велізарны ўздым усіх галін народнай гаспадаркі. Прамысловая прадукцыя павялічыцца амаль у два разы. Народны прыбытак узрасце з 96 мільярдаў да 174 мільярдаў рублёў, г. зн. у 1,8 раза. Прырост прамысловай прадукцыі складзе 88,5 мільярда рублёў, гэта значыць перавысіць прырост прадукцыі першых двух пяцігодак, разам узятых.

Аб велізарным размаху будаўніцтва красамоўна гаворыць ужо тое, што размер капіталаўкладанняў у трэцяй пяцігодцы перавысіць агульную суму капіталаўкладанняў за першую і другую пяцігодкі. К канцу трэцяй пяцігодкі мы павінны сабраць ураджай зернавых, прыкладна, у 8 мільярдаў пудоў.

Трэцяя пяцігодка—пяцігодка машынабудаўніцтва, пяцігодка спецыяльных высокакасных сталей, пяцігодка хіміі—яшчэ больш умацуе абароназдольнасць нашай краіны, зробіць нашу непераможную Чырвоную Армію яшчэ больш магутнай.

У дакладзе тав. Молатава і рашэннях з'езда аб трэцяй сталінскай пяцігодцы ясна вызначаны грандыёзныя перспектывы далейшага ўздыму ўсёй народнай гаспадаркі, матэрыяльнага і культурнага добрабыту працоўных, умацавання магутнасці і абароназдольнасці нашай соцыялістычнай радзімы.

План трэцяй сталінскай пяцігодкі будзе пераможна ўвасоблен у жыццё. Рэальнасць нашых планаў—гэта жывыя людзі, гэта многамільённая армія рабочых, калгаснікаў і інтэлігенцыі, цесна згуртаваных вакол сталінскага Цэнтральнага Камітэта і гатовых аддаць усе свае сілы на карысць радзімы, для перамогі вялікай справы камунізма. Рэальнасць нашых планаў—гэта выдатныя кадры партыйных і непартыйных большэвікоў, якія з'яўляюцца залатым фондам партыі і дзяржавы; гэта—спалучэнне старых і маладых кадраў у адным агульным аркестры кіруючай партыйнай і дзяржаўнай работы. Рэальнасць нашых планаў—гэта мудрае выпрабаванне кіраўніцтва Цэнтральнага Камітэта большэвіцкай партыі, узначаленага вялікім Сталіным.

Веліч перамог соцыялізма глыбока адлюстроўвае даклад тав. Жданова, рэзалюцыя з'езда па дакладу і прыняты з'ездам новы статут ВКП(б), прасякнуты сталінскімі клопатамі аб чалавеку, аб арганізацыйнай магутнасці нашай партыі.

У сувязі з карэннымі зменамі ў эканоміцы і соцыяльнай структуры нашай краіны, перад тварам вялікіх сусветна-гістарычных задач партыя адточвае сваю арганізацыйную зброю, робіць яе яшчэ больш гібкай і моцнай.

У новы статут ВКП(б) унесен рад змен, неабходнасць якіх з усёй чоткасцю абгрунтаваў у сваім дакладзе тав. Жданаў.

Новы статут ВКП(б) устанаўляе аднолькавыя ўмовы прыёму ў партыю для рабочых, сялян і інтэлігентаў.

Наша савецкая інтэлігенцыя—гэта сыны і дочки рабочых і сялян, гэта соль зямлі савецкай, гэта сапраўды народная інтэлігенцыя, якая верай і праўдай служыць свайму свабоднаму гераічнаму савецкаму народу. Гэта новая армія работнікаў разумовай працы налічвае ў сваіх радах 9 мільёнаў 591 тысячу чалавек, а з улікам сямей складае 13—14 проц. насельніцтва СССР.

Прыём на аднолькавых умовах палягчае ўступленне ў партыю лепшых людзей краіны сацыялізма. Аднак адмена катэгорый ні ў якім разе не азначае якога-небудзь аслаблення выпрабаванага ленінска-сталінскага прынцыпу строга індывідуальнага адбору. У партыю прымаюцца толькі лепшыя, перадавыя людзі, да канца адданыя сацыялістычнай радзіме і вялікай справе партыі Леніна—Сталіна.

Новы Статут ВКП(б) прысвойвае партыйным арганізацыям вытворчага тыпу функцыі кантролю. Наркомацкія партарганізацыі ў сілу асобных умоў не карыстаюцца функцыямі кантролю, але абавязаны сігналізаваць аб недахопах у рабоце ўстаноў, наркамата і яго падасобных работнікаў і матэрыялы са сваімі меркаваннямі накіроўваць у ЦК ВКП(б) і кіраўнікам наркамата.

Новы раздзел статута «Партыя і комсамол» абавязвае забяспечыць карэннае палепшэнне партыйнага кіраўніцтва комсамольскімі арганізацыямі, павышэнне іх ролі ва ўсіх галінах сацыялістычнага будаўніцтва як у прамысловасці, так і ў сельскай гаспадарцы.

Статут ВКП(б) надае сталінскай праграме далейшага ўмацавання партыі такія арганізацыйныя формы, якія забяспечаць яе выкананне, і ўказвае шляхі далейшай дзейнасці нашых партыйных арганізацый, кіруючых парторганаў, кожнага члена партыі ў новай абстаноўцы.

Статут ВКП(б) яшчэ вышэй узнімае званне члена вялікай партыі Леніна—Сталіна, робіць яшчэ больш гібкімі арганізацыйныя формы работы партыйных арганізацый у новых умовах, узбройвае партыю на паспяховае выкананне плана трэцяй пяцігодкі, на вырашэнне вялікай задачы завяршэння будаўніцтва бяскласавога сацыялістычнага грамадства і паступовага пераходу ад сацыялізма да кунізму.

Перад партыйнымі арганізацыямі і кожным куністам стаіць зарыз пачэсная і разам з тым выключна адказная задача—несці ў масы гістарычныя рашэнні XVIII з'езда ВКП(б) і весці нястомную барацьбу за ператварэнне іх у жыццё.

Непраўзыхідзены па глыбіні і мудрасці даклад таварыша Сталіна, даклад тав. Молатава аб велічным плане трэцяй пяцігодкі, даклад тав. Жданава, які адточвае арганізацыйную зброю нашай партыі, бліскучыя прамовы сталінскіх саратнікаў тт. Варашылава, Л. Кагановіча, Андрэева, Мікаяна, Калініна, гістарычныя рашэнні з'езда з'яўляюцца для мільёнаў большэвікоў, для ўсяго савецкага народа шырока разгорнутым стратэгічным планам далейшай барацьбы за кунізм.

Народы нашай краіны, вывучаючы гэтыя дакументы, з любоўю і інтарэсам будуць унікаць у кожнае слова, у кожную лічбу. І гэта зусім натуральна, бо справа партыі Леніна—Сталіна, у якой няма іншай мэты акрамя клопатаў аб добрабыце працоўных, стала справай усяго савецкага народа. За ажыццяўленне рашэнняў з'езда будуць змагацца мільёны рабочых, калгаснікаў, савецкіх інтэлігентаў—уся краіна.

Армія большэвіцкіх агітатараў і прапагандыстаў павінна дапамагчы кожнаму партыйнаму і непартыйнаму большэвіку яшчэ глыбей усвядоміць шляхі і перспектывы развіцця нашай сацыялістычнай

краіны, усвоіць задачы нашай далейшай барацьбы, ролю і месца ў ёй кожнага працоўнага.

Цэнтральная задача ўнутранай палітыкі нашай партыі: у бліжэйшыя 10—15 год перагнаць і ў эканамічных адносінах перадавыя капіталістычныя краіны. Партыйныя арганізацыі павінны на канкрэтных прыкладах растлумачыць працоўным усю яе веліч.

«Толькі ў тым выпадку, — указвае тав. Сталін, — калі перагонім эканамічна галоўныя капіталістычныя краіны, мы можам разлічваць, што наша краіна будзе поўнасьцю насычана прадметамі спажывання, у нас будзе багацце прадуктаў, і мы атрымаем магчымасць зрабіць пераход ад першай фазы кунізму да другой яго фазы».

Ключ да вырашэння гэтай сталінскай задачы — у далейшым росце тэхнічнага ўзбраення ўсіх галін народнай гаспадаркі, у росце нашых кадраў, у новым, нябачаным уздыме соцыялістычнага спаборніцтва і стаханаўскага руху, у яшчэ большым умацаванні працоўнай дысцыпліны.

Нашы большэвіцкія прапагандысты і агітатары на канкрэтных прыкладах і фактах разгорнуць перад працоўнымі грандыёзную карціну перамогі соцыялізму ў нашай краіне, напамінаючы аднак аб тым, што нашы поспехі не павінны ўскружыць нам галаву.

Таварыш Сталін на XVIII партз'ездзе яшчэ раз папярэдзіў нас аб тым, што мы павінны:

«Не забываць аб капіталістычным акружэнні, памятаць, што замежная разведка будзе засылаць у нашу краіну шпіёнаў, забойцаў, шкоднікаў. Памятаць аб гэтым і ўмацоўваць нашу соцыялістычную разведку, сістэматычна дапамагаючы ёй граміць і карчаваць ворагаў народа».

Для Совецкай Беларусі — фарпоста СССР на заходніх рубяжах — гэтае ўказанне правадыра мае асаблівае значэнне.

Працоўным Совецкай Беларусі добра вядомы воўчыя павадкі ворагаў. Ім добра памятны крывавыя справы полчышчаў германскага імперыялізма і белапольскіх легіёнаў, падтрыманых французскімі і англійскімі інтэрвентамі. Але фашысцкія падпальшчыкі вайны не зацігнуць нас знянацку. Няхай агрэсары запамінаць назаўсёды словы маршала Совецкага Саюза — Клімента Ефрэмавіча Варашылава:

«Наш народ любіць мір, цэніць яго вялікія блага і змагаецца за мір ва ўсім свеце. Але ён умее і ваяваць. І не толькі умее, але і любіць ваяваць. І ў выпадку, калі зарваўшыся агрэсары прымусяць савецкі народ узяцца за зброю, ён будзе біцца з той-жа страсцю і ўменнем, з якімі ён біў сваіх ворагаў семнаццаць год таму назад, з якімі будзе цяпер сваё новае соцыялістычнае жыццё, і не складзе зброі да поўнай і канчатковай перамогі».

Беларускі народ у брацкай дружбе з усімі народамі нашай краіны ўшчэнт разаб'е любога ворага на яго-ж уласнай тэрыторыі, калі ён пасмее сунуцца да нас.

Рашэнне XVIII з'езда партыі аб стварэнні ваенных аддзелаў у райкомах, гаркомах, абкомах і ЦК нацкомпартый выклікала прыметны зрух у масавай ваенна-абароннай рабоце.

У гарадах і раёнах БССР праводзяцца зараз спецыяльныя пленумы

гаркомаў і райкомаў партыі і партсходы, прысвечаныя пытанням масава-абароннай работы. Аднак большэвіцкі парадак у рабоце асоавіяхімаўскіх арганізацый, ПВХО і Чырвонага крыжа ўсё яшчэ не наведзён.

Задача партыйных арганізацый—выкараніць з дапамогай асоавіяхімаўскага актыва парочныя метады, расхлябанасць і арганізацыйную распушчанасць, якія цэлыя годы насаджаліся ворагамі народа, шпіёнамі і дыверсантамі фашысцкіх разведак, стварыць моцную асоавіяхімаўскую арганізацыю, рашуча палепшыць партыйнае кіраўніцтва масава-абароннай работай. Трэба абавязкова дабіцца, каб кожны комуніст і комсамалец актыўна ўдзельнічаў ва ўмацаванні абароназдольнасці нашай краіны, у масавай абароннай рабоце. Кожны большэвік і ў першую чаргу з партыйнага актыва павінен у дасканаласці аўладаць хоць-бы адной ваеннай спецыяльнасцю, паказваючы прыклад беспартыйным.

У прапагандзе рашэнняў XVIII з'езда партыі і ў барацьбе за няўхільнае ператварэнне іх у жыццё значнае месца павінна заняць савецкая інтэлігенцыя. Тав. Молатаў у сваім дакладзе падкрэсліў, што цяпер, пасля канчатковага ўмацавання палітычных і эканамічных пазіцый сацыялістычнага грамадства ў СССР, рашаюць справу кадры, якія асвоілі тэхніку вытворчасці, рашаюць справу савецкіх культурных сіл, якія ўзначальваюць масы працоўных у іх вялікай барацьбе за поўную перамогу камунізму.

Краіна адзначае гістарычны даклад таварыша Сталіна і рашэнні XVIII з'езда партыі новым палітычным і вытворчым уздымам.

Кожны дзень прыносіць нам усё новыя і новыя весткі аб поспехах, перамогах і рэкордах, атрыманых у сацыялістычным спаборніцтве імені Трэцяй Сталінскай Пяцігодкі.

Шырыцца спаборніцтва на будаўнічых работах у Магілёве.

Каменшчык тав. Валюжынец (першы будучастак) укладвае ў дзень да 2.200 цаглін пры норме 900. Каменшчыкі браты Тюканавы штодзённа выконваюць норму на 180 проц., па дзве нормы дае тав. Хацькоў.

Сацыялістычнае спаборніцтва разгарнулася на торфзаводзе Міхановічы, які адным з першых пачаў сезон. Брыгады тт. Усава і Гаўрылькова ў першыя дні выканалі свае нормы на 105—110 проц., а зараз даюць па 170 проц. Замест 38 тыс. яны здабываюць па 65 тыс. і больш цаглін торфу. Рэкорды выпрацоўкі дае комсамалец Нікалай Грабер, які выконвае сваё зменнае заданне на 420 проц. Іван Паўленка павысіў сваю выпрацоўку да 390 проц. Іван Канапельнік і Нікалай Рыбнікаў даюць па 318—376 процантаў. У сярэднім завод здабывае ў дзень па 300 тон торфу замест 260 па плане.

Калектыў станкабудаўнічага завода імя Кірава ў Віцебску ўзяў на сябе абавязацельства: да 12 снежня—другой гадавіны дня выбараў у Вярхоўны Совет СССР—датэрмінова выканаць гадавую праграму і даць краіне звыш плана 200 высокакасных станкоў. Соцспраборніцтвам ахоплена ўжо 70 проц. рабочых, служачых і інжынерна-тэхнічных работнікаў. Завод сістэматычна выконвае сваю праграму на 105—110 проц.

Чыгуначнікі Віцебскага аддзялення маюць не мала дасягненняў у спаборніцтве. 40 брыгад грузчыкаў з'яўляюцца суцэльна стаханавіцкімі і выконваюць нормы ад 200 да 395 процантаў.

Электразваршчык аўтаматна-арматурнага цэха Віцебскага паравознага дэпо тав. Гайковіч выконвае заданне на 435 проц., слесар

тав. Нейдлін дае тры нормы, машыністы тт. Семенчук і Самсонаў эканомілі за сакавік 12.976 кілограмаў паліва і амаль удвая павялічылі міжпрамысловы прабег. Аўтакантрольны пункт вагоннага дэпо, перавыконваючы свае заданні ў тры, у тры з паловай разы, 16 красавіка выпусціў з сярэдняга рамонту 20-тонную платформу за дзве гадзіны 20 мінут пры норме ў 72 гадзіны.

Калектывы заводаў імя Варашылава і Кірава ў Менску, Гомсельмаша, трубаліцейнага ў Магілёве, уключыўшыся ў соцпаборніцтва, выконваюць і перавыконваюць свае планы.

У калгасе «Чырвоны бераг» (Пішчалаўскі сельсовет Аршанскага раёна) да 1939 года не было звенняў, і калгаснікі працавалі скопам. Пасля прамовы тав. Андрэева на XVIII з'ездзе партыі калгас перабудаваў сваю работу. У кожнай брыгадзе арганізаваны звенні, за якімі замацаваны пэўныя ўчасткі і планы работы на ўвесь год. Уключыўшыся ў соцпаборніцтва імені Трэціяй Сталінскай Пяцігодкі, калгаснікі па-стаханаўску змагаюцца за высокі сталінскі ўраджай. Пётр Салтанаў, Даніла Станавы, Залман Хасман, Змітро Сінькоўскі ўзорвалі за дзень па 1,20 гектара пры норме 0,8 га. Фёдар Латышаў баранаваў па 12 га замест 5. У калгасе няма ні аднаго чалавека, які не выковае вытворчых норм.

На XVIII з'ездзе партыі таварыш Сталін паставіў перад нашымі соцыялістычнымі калгасамі задачу аб водпуску рабочай сілы для ўсё растучай прамысловасці.

«Цяпер ужо гутарка ідзе не аб тым,—гаварыў таварыш Сталін,—каб прыстроіць як-небудзь у прамысловасці і ўзяць з міласці на работу беспрацоўных і бяздомных сялян, якія адбіліся ад вёскі і жывуць пад страхам голаду. Такіх сялян даўно ўжо няма ў нашай краіне. І гэта, вядома, добра, бо яно сведчыць аб заможнасці нашай вёскі. Цяпер гутарка можа ісці толькі аб тым, каб прапанаваць калгасам уважыць нашу просьбу і адпускаяць нам для растучай прамысловасці штогодна хоць-бы каля паўтара мільёна маладых калгаснікаў. Калгасы, стаўшыя ўжо заможнымі, павінны мець на ўвазе, што без такой дапамогі з іх боку вельмі трудна будзе расшыраць далей нашу прамысловасць, а без расшырэння прамысловасці—не зможам задавальняць растучы попыт сялян на тавары масавага спажывання. Калгасы маюць поўную магчымасць задаволіць гэтую нашу просьбу, бо багацце тэхнікі ў калгасах аслабляе частку работнікаў у вёсцы, а гэтыя работнікі, пераведзеныя ў прамысловасць, маглі-б прынесці велізарную карысць усёй нашай народнай гаспадарцы».

Калгасныя масы нашай краіны горача адгукнуліся на гэты заклік таварыша Сталіна.

Калгас «Пролетарый» (Прапойскі раён, Магілёўская вобласць), правільна расставіўшы сілы, палепшыўшы арганізацыю працы, паспяхова справіўся з усімі работамі і ўжо ў першым квартале 1939 года паслаў на прамысловыя прадпрыемствы 37 калгаснікаў.

Калгас «Чырвоны бераг» (Хлеўнянскі сельсовет, Кармянскі раён) вылучыў для работы ў прамысловасці 10 калгаснікаў. З Літвінаўскага сельсовета паехалі працаваць на гарадскія прадпрыемствы 23 калгаснікі. З Кармянскага раёна ў вугальную прамысловасць накіраваліся 700 калгаснікаў.

Гэтаму прыкладу павінны паследаваць усе калгасы. Абавязак нашай прамысловасці—умела паставіць справу вярбоўкі, забяспечыць

новаму набору неабходныя ўмовы, каб замацаваць яго на пастаяннай рабоце.

Партыйныя, комсамольскія, профсаюзныя і гаспадарчыя арганізацыі павінны штодзённа клапаціцца аб палепшанні ўмоў працы рабочых, аб росце зароботнай платы, па-большэвіцку кіраваць соцыялістычным спаборніцтвам, арганізуючы дапамогу перадавых адстаючым, нацэліць кожнага рабочага, калгасніка, інтэлігента на выкананне і перавыкананне плана трэцяй сталінскай пяцігодкі.

Рашэнні XVIII з'езда ВКП(б),—пуцяводная зорка, ідэйны сцяг і ў той-жа час практычная праграма далейшай барацьбы за камунізм. Савецкі народ увасобіць яе ў жыццё, і велічны будынак соцыялізма яшчэ больш умацуецца.

Пад кіраўніцтвам сталінскага Цэнтральнага Камітэта ВКП(б), на чале з вялікім кормчым соцыялізма, геніем чалавецтва—мудрым Сталіным, наша вялікая партыя большэвікоў, наш вялікі гераічны народ, наша магутнейшая краіна пераможна ідзе ленінска-сталінскім шляхам да заветнай мэты—камунізма.

Пад кіраўніцтвам партыі Леніна—Сталіна народы нашай краіны ў барацьбе з ворагамі заваявалі соцыялізм, пад сцягам партыі Леніна—Сталіна яны пабудуюць камунізм.

Д. Мануільскі

Сталін і сусветны камуністычны рух

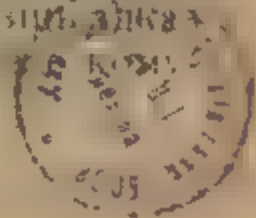
(Да дваццацігоддзя Комінтэрна)

XVIII з'езд ВКП(б) мае буйнейшае палітычнае значэнне не толькі для працоўных нашай краіны, але і для ўсяго міжнароднага пролетарыята і працоўных капіталістычных краін. Кожнае выступленне таварыша Сталіна—гэта падзея гістарычнага значэння. Захапляючы глыбіней марксісцкага аналізу, сілай несакрушальнай логікі і метаўмкненнем, яснасцю палітычнай перспектывы, даклад таварыша Сталіна на XVIII з'ездзе партыі з'яўляе сабой новую пастасу развіцця СССР пастасу завяршэння будаўніцтва бяскласавага сацыялістычнага грамадства і паступовага пераходу ад сацыялізма да камунізма. Мільёны людзей працы на зямным шары аддаюць сабе адчот у тым, што значыць для далейшых дзеяў чалавецтва вырашэнне такой грандыёзнай задачы. А большэвікі, наперакор усім падкопам ворагаў, гэту задачу пад геніяльным кіраўніцтвам таварыша Сталіна рашаюць паспяхова і вырашаць абавязкова.

Па-новому паставіў таварыш Сталін на XVIII з'ездзе партыі пытанне аб сацыялістычнай дзяржаве, аб дзяржаве пры камунізме ва ўмовах капіталістычнага акружэння, рушыўшы ўперад па нецясаслівых шляхах тэорыю і тактыку сацыялістычнай рэвалюцыі. Гэты сталінскі ўклад у марксісцка-ленінскае вучэнне аб дзяржаве дае асновы і напрамак рабоце па перагляду старой і выпрацоўцы новай праграмы ВКП(б) і паслужыць крыніцай уздыму тэарэтычнай марксісцка-ленінскай мыслі ва ўсім свеце. Доклад таварыша Сталіна будзе мець вялікае значэнне ў праграмах і тактычных пытаннях усяго сусветнага рабочага руху, усяго навуковага сацыялізма.

Па-новому паставіў таварыш Сталін пытанне аб ролі сацыялістычнай інтэлігенцыі, даўшы камуністам капіталістычных краін магучую ідэалагічную зброю для падрыву уплыву буржуазіі на інтэлігенцыю. Доклад таварыша Сталіна дае рабочаму класу і працоўным усяго свету кіруючую нішу для разумення цяперашняй крайняе напружанай міжнароднай абстаноўкі, для разумення таго, куды вядзе справу сусветная рэакцыя і якімі сродкамі і шляхамі працоўныя капіталістычных краін могуць сапваць яе зладзейскія планы і паскорыць справу свайго вызвалення.

У вучэнні Леніна—Сталіна камуністы заўсёды шукалі адказу на пякуючыя пытанні іх барацьбы. Гэта вялікае вучэнне было іх павязоўнай зоркай пры самых складаных і цяжкіх абставінах. І зараз у дакладзе таварыша Сталіна армія камуністаў усіх краін знаходзіць адказ на хваляючыя іх пытанні. Доклад таварыша Сталіна ў зброю

ністаў прадбачаннем падзей, робіць іх гатовымі да ўсякіх нечаканасцей, да магчымых крутых паваротаў класавай барацьбы.

Гістарычны XVIII з'езд ВКП(б) супаў з дваццацігоддзем Комуністычнага Інтэрнацыянала. Комуністы ўсіх краін выкарыстоўваюць гэту гадавіну для таго, каб праглядаць—у святле вучэння Леніна—Сталіна шлях, пройдзены за гэтыя 20 год сусветным комуністычным рухам, ўсямерна ўзняць тэарэтычны ўзровень кампарты, яшчэ больш адгэтыць сваю ідэйна-партыйную зброю для надыходзячых боек.

* * *

Комуністычны Інтэрнацыянал з'яўляецца наследнікам і прадаўжальнікам справы І Інтэрнацыянала, **Інтэрнацыянала Маркса—Энгельса.**

І Інтэрнацыянал узнік на глебе марксізма эпохі дамананалістычнага капіталізма, на глебе рабочага руху ў перыяд, калі барацьба за сацыялістычную рэвалюцыю, а тым больш за пабудову сацыялізму, не стаяла і не магла стаяць перад рабочым класам, як непасрэдная практычная задача.

ІІ Комуністычны Інтэрнацыянал—гэта **Інтэрнацыянал Леніна—Сталіна.**

Паміж Марксам і Энгельсам, з аднаго боку, і Леніным і Сталіным—з другога, ляжыць цэлая паласа панавання апартунізма, раз'ядашага рады ІІ Інтэрнацыянала. Ленінска-Сталінскі Комуністычны Інтэрнацыянал вырас са шматгадовай прыцыпованай барацьбы, якую вялі Ленін і Сталін на чале большэвікоў супроць апартуністычнага скажэння і фальсіфікацыі марксізма лідэрамі ІІ Інтэрнацыянала, супроць здрадніцтва яго партый у час сусветнай імперыялістычнай вайны.

Комінтэрн нарадзіўся ў агні барацьбы пролетарскага авангарда супроць імперыялістычнай вайны 1914—1918 гг., у навалыццах Кастроўіцкай сацыялістычнай рэвалюцыі і грамадзянскай вайны, на хвалі перамогаў рэвалюцыянага ўздыму і рэвалюцыі ў радзе еўрапейскіх краін. Комінтэрн узнік на аснове вучэння Леніна і Сталіна, дапаўняючага, развіваючага марксізм у адпаведнасці з новымі умовамі класавай барацьбы пролетарыята, вучэння, якое знайшло матэрыяльнае ўвасабленне ў замацаванай вялікай Сталінскай Канстытуцыі перамозе сацыялізма, у растучай магутнасці першага ў свеце сацыялістычнай дзяржавы.

Комінтэрн узнік і развіваўся на глебе ленінскай тэорыі імперыялізма, ленінска-сталінскай тэорыі і тактыкі пролетарскай рэвалюцыі, дыктатуры пролетарыята і савецкай улады, як яе формы. Комінтэрн рос на аснове ленінска-сталінскага вучэння аб рухаючых сілах рэвалюцыі, аб саюзніках пролетарыята, аб ролі і значэнні для сацыялістычнай рэвалюцыі вызваленчай барацьбы прыгнечаных нацыяў і зняволеных імперыялізмам каланіяльных народаў.

Вучэнне Леніна—Сталіна—адзінае цэльнае вучэнне. Яго нельга расшчапляць па кавалачках: адна частка вучэння для пролетарыята капіталістычных краін, другая—для рабочага класа савецкай краіны. Наша барацьба за сацыялізм—есць састаўная частка агульнай барацьбы працоўных усяго свету за іх вызваленне ад ярма капіталістычнай эксплуатацыі, а барацьба працоўных капіталістычных краін, прыгнечаных народаў калоніяў—есць неаддзяльная частка нашай барацьбы за пабудову комуністычнага грамадства. Вучэнне марксізма-ленінізма, развітае і дапоўненае гаварышом Сталіным у ходзе вялікіх бітваў рабочага класа і працоўных СССР за сацыялізм, есць набываток усяго су-

светнага рабочага класа, усяго сусветнага камунізма «Кароткі курс гісторыі ВКП(б)» — гэта класічны ўзор творчага марксізма, які ўзбагачае і палепшае вучэнне Маркса—Энгельса—Леніна ў святле пабудовы сацыялізма ў СССР.

Выходзячы з вучэння Леніна аб няроўнамернасці развіцця капіталізма ў імперыялістычную эпоху і з ленінскага палажэння аб немагчымасці адначасовай перамогі сацыялізма ва ўсіх краінах, аб магчымасці яго перамогі ў адной краіне, таварыш Сталін распрацаваў стройную тэорыю пабудовы сацыялізма ў згодна ўзятай краіне тэорыю, кожнае звяно якой з'яўляецца канстатуючым укладам у акарёніцу марксізма-ленінізма. Непасрэдна выцякаючы з ленінскага кааператыўнага плана сталінскае вучэнне аб шляхах і спосабах пераходу мільянаў індыўідуальных сялянскіх гаспадарак на рэйкі сацыялізма забяспечыла выршэнне асноўнай праблемы пабудовы сацыялізма, над якой дзесяцігоддзямі ламалі галаву марксісты ўсіх краін.

Бліскучая дыялектычная гаспадарка таварышом Сталіным пытання аб тым, яго вучэнне аб шляхах ліквідацыі класаў, тэарэтычнае асветленне таварышом Сталіным асноўных пытанняў сацыялістычнай эканомікі, як, напрыклад, сацыялістычнай індустрыялізацыі, роля грошай і савецкага гандлю пры сацыялізме, аблягчае міжнароднаму пролетарыату барацьбу за сацыялістычную рэвалюцыю. Сталінская тэорыя развіцця пролетарскай дыктатуры ва ўсёнароднюю сацыялістычную дэмакратыю, на аснове ўсямернага ўмацавання савецкай дзяржавы, паказвае агульнапрагрэсывае шлях да вызвалення ўсяго працоўнага чалавечства—шлях сацыялістычнай рэвалюцыі.

Вось той граніт і тэарэтычны фундамент, на якім рос, мацнеў і развіваўся камуністычны Інтэрнацыянал.

Першыя годкі Комінтэрна—гэта перыяд рэвалюцыйнага крызіса і націску мас на капіталізм. У гэтыя годкі Комінтэрнам непасрэдна кіруе Ленін. Ён вядзе непрымірумую барацьбу супроць сацыял-дэмакратыі, у прыватнасці супроць цэнтралістаў —кашцага і Отто Баўэра, стараюцца пад выклікам абіроўкі буржуазнай дэмакратыі ператвардзіць дарожку пролетарскай рэвалюцыі, дапамагчы буржуазіі выкарабкацца з таго тупіка, куды яе загнал імперыялістычная вайна і супярэчнасці капіталізма, якія незвычайна абвастрыліся ў выніку вайны. Яшчэ не паспеўшаму арганізацыйна і палітычна ўзмацнець, маладому камуністычнаму руху пагражае супраціў чужацкай большахадзінным сацыял-дэмакратычнай стыхіі. Супроць гэтай небяспекі Ленін выдасць сваё замяшчэнне ад агульнай праблемы ў Комінтэрн, дапамагаючы маладым компартыям адстаяць чыстату сваіх радоў ад напавення чужацкага камунізму і сацыялізму.

У той-жа час у маладым камуністычным руху сталі праяўляцца хваля анархісцкай, дабубуржэазічнай хістанні. Гэтыя хістанні былі абумоўлены тым, што ў гэты перыяд пачаўся пераход камуністаў ад масавага ўдзелу ў руху, калі трэба было перамацаваць масы на штурм капіталізму. Ленін сваёй бязлітаснай крытыкай не пакідае каменя на камені ад гэтага ультралевага рэліктаства. Ён дае ў рукі камуністаў усіх краін выдатную зброю: класічную кнігу большэвіцкай тактыкі—«Дзесячкая хвароба сацыялізму ў камунізме»,—якая прадстаўляе разам з наступнымі работамі таварыша Сталіна асноўны тактычны капітал камуністычнага руху.

Вялікая рэволюцыйная хваля 1918—1923 гг. у Еўропе была адбіта правячымі класамі. Буржуазіі ўдалося пры падтрымцы соцыял-дэмакратыі адкупіцца ад рэволюцыйнага шторму мас частковымі рэформамі. Буржуазіі ўдалося гэта таму, што кампартыі былі яшчэ надта слабы, каб павесці рабочы клас і працоўных на пераможнае зьвяржэнне капіталізма. У гэты час не стала Леніна. ВКП(б) і Комуністычны Інтэрнацыянал страцілі Леніна ў перыяд складаны і цяжкі і для савецкай краіны, разбуранай імперыялістычнай і грамадзянскай вайной і інтэрвенцыяй, і для рабочага першыя крокі комуністычнага руху капіталістычных краін.

Іменна ў той перыяд зладзейская банда шпіенаў, дыверсантаў і шкоднікаў пад маскай унутрыпартыйнай апазіцыі пачынае шаленую атаку на сталінскае кіравніцтва ВКП(б), на ленінска-сталінскую тэорыю пабудовы соцыялізма ў асобнай краіне, стараючыся сарваць справу соцыялістычнага будаўніцтва. Унутры Комінтэрна гэта банда павяла падрыўную работу, кавала змову за змовай. Шлях суровы, у партан барацьбы прайшоў Комінтэрн у тыя годы — шлях барацьбы супроць ворагаў, прабаваўшых узарваць яго зовку і знутры, рабочых усе для таго, каб ізалізаваць комуністычны рух ад шырокіх мас капіталістычных краін, пераакодзіць яго большэўцамі, збіць яго з ленінска-сталінскай дарогі, дэзарганізаваць, разлажыць, загубіць яго. Усе гэтыя трюкі, зноўшвы, бухарынны, заклятыя ворагі працоўных, прэзэрніныя халопы фашысцкіх катаў, агідныя здраднікі спрадэ соцыялізма, накіроўваючы свае здрадніцкія удары супроць партыі Леніна—Сталіна, ставілі стаўку на раскол у радах сусветнага комуністычнага руху, на процістаўленне секцый Комінтэрна ў капіталістычных краінах Усесаюзнай Комуністычнай партыі, яны ставілі стаўку на развязванне ўнутры гэтых секцый паліцэйскай «фракцыі» барацьбы, на развал рэволюцыйнага болюшэвіцкага авангарда.

Калі наперакор усім падкопам ворагаў, Комінтэрн не збіўся з правільнай болюшэвіцкай дарогі, то перш за ўсё таму, што таварыш Сталін і пад яго кіравніцтвам ВКП(б) выкрылі да канца, вывелі на чыстую вадку ўсіх гэтых шпіенаў, дыверсантаў і шкоднікаў, разбілі іх на галаву, расчысцілі шлях для будаўніцтва і перамогі соцыялізма, для яго далейшага магутнага росту і тым самым умацавалі пазіцыі міжнароднага рабочага класа і сусветнага комуністычнага руху. Калі секцыі Комінтэрна не збіліся накруціх паваротах з правільнага болюшэвіцкага шляху, то перш за ўсё таму, што пасля смерці Леніна яны знаходзілі ў таварыша Сталіна ў яго дакладах, артыкулах, выступленнях непраўдзіндзены па сіле аналіз становішча, правільную ацэнку суадносін класавых сіл, яснасць перспектывы, пэцвярджаемні ўсім далейшым ходам падзей. Секцыі Комінтэрна моцна трымалі сцяг комунізма таму, што комуністы вучыліся ў сваіх вялікіх правадыроў—Леніна і Сталіна, як трэба будаваць, ачышчаць ад скверны, пэментваць сапраўдную болюшэвіцкую партыю, мацаваць яе сувязі з масамі.

Барацьба за ператварэнне Комінтэрна ў сапраўды сусветную чыстлівую партыю комунізма, згольную на справе кіраваць усімі формамі барацьбы пролетарыята і працоўных, праходзіць чырвонай ніццю праз усю дваццацігадовую гісторыю Комінтэрна. Маналітны Комуністычны Інтэрнацыянал—гэта замацаваная ў арганізацыйнай форме гэтай інтэрнацыянальнай пролетарскай салідарнасці, на якой гаворыў Сталін нястомна выхаванае ўсіх працоўных. Але такі маналітны Інтэрнацыянал мяркую адзінства тэарэтычных асноў, адзінства вучэння, на якім ён базіруецца, адзінства арганізацыйных прынцыпаў, на якіх

Не ўлічваць гэтай асаблівасці становішча на Захадзе—гэта значыць напэўна пагубіць справу камуністычнага руху». (Зборнік «Ленін і Сталін», т. III, стар. 12).

Усе развіццё сусветнага камуністычнага руху за дваццаць год паказала, наколькі быў праў таварыш Сталін. Там, дзе камуністы ператварылі ў жыццё гэтыя мудрыя мыслі, там, дзе яны, закатаўшы рукавы, па-большэвіцку заняліся за адцішчальне гэтай задзгі, там кампартыі вышлі на шырокую дарогу масавага руху, заваявалі чыны не толькі сярод рабочага класа, але і сярод іншых класаў працоўных і тым самым сталі сур'ёзным палітычным фактарам у жыцці сваіх краін і свайго народа. Але для таго, каб камуністы маглі заваяваць чыны ў профсаюзах, глыбока ўнядрыцца ў масы, кіраваць іх штодзённай барацьбой, нястомна рыхтаваць масы да рашаючых баёў, кампартыі павінны перабудоваць перш за ўсё саміх сябе на рэволюцыйны лад, старанна ачышчаючы ідэалогію і дэмакратычныя спадчыны мінулага, яны павінны стаць сапраўднымі большэвіцкімі партыямі. Без ажыццяўлення гэтай задачы—дарэмна гаварыць аб рэвалюцыі. І таварыш Сталін з уласцівай яму праматой ставіць ва ўпор гэту задачу перад камуністамі Захада. А гэта значыць перад імі не ніякае капіраванне кампартыямі капіталістычных краін талтыкаў, жэстаў, форм работы ВКП(б), кампартыі краіны перамогшага пролетарыята, таварыш Сталін задачу большэвізацыі выводзіць зноў-такі з асобых умоў развіцця кампартыі Захада:

«Компартыі на Захадзе,—растлумачвае ён,—развіваюцца ў своеасаблівых умовах. Па-першае, яны неаднародныя па саставу, бо яны ўтварыліся з былых соцыял-дэмакратаў, якія прайшлі старую школу, і з маладых членаў партыі, якія не маюць яшчэ дастатковай рэвалюцыйнай загартаванасці. Па-другое, кадры там не чыста большэвіцкія, бо на адказных пастах стаяць выхадцы з іншых партыяў, і ў гэтых членах яшчэ парваць кантакты з соцыял-дэмакратычнымі перажыткамі. Па-трэцяе, яны маюць перад сабой такога болейнага праціўніка, як краніючая і медныя трубы соцыял-дэмакратыя, усё яшчэ прадстаўляючая велізарную палітычную сілу ў радах рабочага класа. Нарэшце, яны маюць супроць сябе такога магутнага ворага, як еўрапейская буржуазія з яе выпрабаваным дзяржаўным апаратам, з яе усеважливай прэсай. Думаць, што такія кампартыі здольныя апрактыкнуць «з сёння на заўтра» еўрапейскі буржуазны лад,—значыць жорстка заблуджацца. Таму чарговая задача заключаецца ў тым, каб зрабіць кампартыі Захада сапраўды большэвіцкімі, выкаваць у іх сапраўдныя рэвалюцыйныя кадры, здольныя перабудоваць усю партыйную практыку ў духу рэвалюцыйнага выхавання мас, у духу падрыхтоўкі рэвалюцыі». (І. Сталін, «Да міжнароднага становішча». Журнал «Большевик», № 11, 1924 г., стар 15).

І гэта цвярозая ацэнка, даная таварышом Сталіным становішчу сусветнага камуністычнага руху, ацэнка, аснованая на правільным ужоце сіл рабочага класа і сіл буржуазіі, на ўжоце гістарычных тэмпаў фарміравання кампартыі, дана камуністам тое асноўнае звязнае ўхапіўшыся за якое яны маглі выцягнуць увесь ланцуг задач, якія стаяць перад імі. І тысячы рук заняліся моцна за гэту важнейшую справу. Але не драмаў і класавы вораг. Яго агентура, якая прабралася ў рады камуністычнага руху, накручвала ўсе намаганні да таго, каб сарваць ажыццяўленне гэтай задачы.

Яны выступалі адкрыта супроць большэвізацыі кампартыі дзі-нулі іх нязд, да соцыял-дэмакраты, дратыя -пад выглядкам большэ-візацыі—стараліся штурхаць партыі на шлях авантурызма, навазань ім метады камітавання, падхлествання руху мас—метады, чужыя большэвізму, запазычаныя у класавага ворага, адштурхоўваючыя ра-бочых ад кампартыі. Таварыш Сталін ўскрывае гэтыя замыслы ворагаў. Ён дапамог камуністам пазбегнуць памылак пры правядзенні большэвізацыі кампартыі. Ён паказвае, у чым заключаецца сутнасць большэвізацыі, яе галоўныя палітычныя змест, дае сусветнаму камуні-стычнаму руху свае 12 умоў большэвізацыі—дакумент выключнае сілы, яснасці, пераканання, які назаўсёды застаецца лепшай зброяй у ідэйна-палітычным арсенале Камінтэрна:

«Каб правесці большэвізацыю,—вучыць нас таварыш Сталін,—неабходна дабіцца, па крайняй меры, некаторых асно-вых умоў, без якіх немагчыма наогул большэвізацыя кам-партыі.

1) Неабходна, каб партыя разглядала сябе не як поўдатак парламенцкага выбарчага механізма, як па сутнасці справіла-разглядае соцыял-дэмакратыя, і не як бясплатны прыдатак пра-фесіянальных саюзаў, як аб гэтым цвярдзяць часам некаторыя анарха-с'ядкаліцкія элементы, а як вышэйшую форму класо-вага аб'яднання пролетарыята, закліканую кіраваць усімі астат-німі формамі пролетарскіх арганізацый, ад профсаюзаў да пар-ламенцкай фракцыі.

2) Неабходна, каб партыя, асабліва яе кіруючыя элементы, поўнасю авалодалі рэволюцыйнай тэорыяй марксізма, асера-рызна звязанай з рэволюцыйнай практыкай.

3) Неабходна, каб партыя выпрацоўвала лозунгі і дырэктывы не на аснове завучаных формул і гістарычных паралелей, а ў выніку стаўлення аналізу канкрэтных умоў рэволюцыйнага руху, унутраных і міжнародных, пры абавязковым ўвазе во-пыту рэволюцыі ўсіх краін.

4) Неабходна, каб партыя правярала правільнасць гэтых лозунгаў і дырэктыў у агні рэволюцыйнай барацьбы мас

5) Неабходна, каб уся работа партыі, асабліва ў адносінах да дэмакратычных традыцый яшчэ не зжыты ў ёй, была перапра-вана на новы, рэволюцыйны лад, разлічаны на тое, каб кожны крок партыі і кожнае яе выступленне натуральна вялі да рэ-волюцыянізавання мас, да падрыхтоўкі і выхавання шырокіх мас рабочага класа ў духу рэволюцыі.

6) Неабходна, каб партыя ў сваёй рабоце ўмела спалучаць вышэйшую прынцыповасць (не змешваць з сектанцтвам!) з мак-сімумам сувязей і кантакта з масамі (не змешваць з халасцызмам!), без чаго немагчыма для партыі не толькі вучыць масы, але і вучыцца ў іх, не толькі весці масы і ўзняць іх да ўзроўню партыі, але і прыслухоўвацца да голасу мас і ўдакладняць іх набалеўшыя патрэбы.

7) Неабходна, каб партыя ўмела спалучаць у сваёй рабоце непрымыруемую рэволюцыянасць (не змешваць з рэволюцыйным авантурызмам!) з максімумам гібкасці і манеўрабельнасці (не змешваць з прыспасабленцтвам!), без чаго немагчыма для партыі авалодаць усімі формамі барацьбы і арганізацыі, асабліва штодзённымі інтарэсамі пролетарыята з крэўнымі інтарэсамі про-

летарскай рэвалюцыі і спалучаць у сваёй рабоце легальную барацьбу з барацьбой нелегальнай.

8) Неабходна, каб партыя не скрывала сваіх памылак, каб яна не баялася крытыкі, каб яна умела паляпшаць і выхоўваць свае кадры на сваіх уласных памылках.

9) Неабходна, каб партыя умела адбіраць у асноўную кіруючую групу лепшыя элементы перадавых баіцоў, дастаткова адданыя для таго, каб быць сапраўднымі выразнікамі імкненняў рэвалюцыйнага пролетарыята, і дастаткова вопытныя для таго, каб стаць сапраўднымі правадырамі пролетарскай рэвалюцыі, здольнымі прымяняць тактыку і стратэгію ленінізма.

10) Неабходна, каб партыя сістэматычна паляпшала сацыяльны склад сваіх арганізацый і ачышчала сябе ад разлагаючых апартуністычных элементаў, маючы на ўвазе, як мэту, дасягненне максімальнай маналітнасці.

11) Неабходна, каб партыя выпрацавала жалезную пролетарскую дысцыпліну, выраштую на аснове ідэйнай спаянасці, яснасці мэт руху, адзінства практычных дзеянняў і свядомых адносін да задач партыі, з боку шырокіх партыйных мас.

12) Неабходна, каб партыя сістэматычна правярала выкананне сваіх уласных рашэнняў і дырэктыў, без чаго гэтыя апошнія рыскуюць ператварыцца ў пустыя абяцанкі, здольныя толькі падарваць да яе давер'е шырокіх пролетарскіх мас.

Без гэтых і падобных ім умоў большэвізацыя ёсць гук пусты. («Правда» ад 3/II 1925 г. — «Таварыш Сталін аб перспектывах ГКП і аб большэвізацыі»).

Кожнае палажэнне гэтага дакумента—гэта найглыбейшая мысль, якая кудзе ёнці святла і на цяперашнія задачы секцыі Комінтэрна.

Гэты дакумент вывучалі, вывучаюць і будуць вывучаць і прадумваць камуністы ўсіх краін. У ім яны чэрпаюць і будуць чэрпаць магчымы стымул да работы творчай камуністычнай мыслі над самымі вострымі пытаннямі нашага руху.

Што значыла на справе прымянення ўстаноўкі таварыша Сталіна аб большэвізацыі? На-першае, гэта значыла свечасова ўскрыць і выкрыць апартуністычныя ўхілы ў камуністычным руху, не даць ім разрасціся ў раз'ядаючую язву. Гэта значыла выхаваць і сфартаваць і і барацьбе з ухіламі партыйныя кадры, узняць і завастрыць большэвіцкую пільнасць кампартыі. Неадзімую дачыну дазвае таварыш Сталін камуністам усіх краін сваімі выступленнямі ў камітэях на кітайскаму, нямецкаму, польскаму, югаслаўскаму і іншым, дзе ён з неумалнай лаякай ўскрывае карэнні ўсякай партыйнай памылкі, і кажа, куды вядзе яна, клапатліва вучыць маладыя камуністычныя кадры правільнай стратэгіі і тактыцы большэвізма. На-другое, прымяненне на справе ўстановак таварыша Сталіна аб большэвізацыі можа даць ліквідацыю беспрынцыпнай фракцыйнай барацьбы, раз'ядаючай рад секцыі Комінтэрна і ініцыяванага. Таварыш Сталін з усеі разкасцю выступае супроць гэтай беспрынцыпнай фракцыйнай барацьбы, якая з'яўлялася буйнай перашкодай ва ўтварэнні магутных секцыі Комінтэрна, вучыць камуністаў высокую партыйную прынцыповасці, вучыць іх ставіць інтарэсы партыі, інтарэсы справы рабочага класа найвышэй за ўсё.

Таварыш Сталін растлуміў, што, калі ў партыі і меншавікі з'яўляюцца яны ў адной агульнай партыі, то гэта значыць большэвіцкую

ворагаў праваліся. Вялікая Совецкая краіна ішла слаўнай сталінскай дарогай. ВКП(б) над кіраванствам таварыша Сталіна разгортвала магучае сацыялістычнае наступленне на капіталістычныя элементы, змятаючы з дарогі поўзаючы і з брэху перад замежнымі капіталам агентуру класавага ворага.

У сваіх выступленнях таварыш Сталін падкрэслівае глыбіню, хісткасць, частковасць і адлюсць характар капіталістычнай стабілізацыі. На XV з'ездзе ВКП(б) у 1927 г., гэта значыць за два гады да таго, як разразіўся самы жорсткі ў гісторыі сусветны эканамічны крызіс, у момант, калі ўсе «серыялы» буржуазна-эканамічнай ілюкі вяснявалі наступленне новай «бояскрыжэння эры» капіталізма, таварыш Сталін маністэрска ўскрывае супярэчнасці капіталістычнай стабілізацыі, гаворыць аб немінучасці насоўваючагася самага глыбокага і самага вострага крызіса сусветнага капіталізма:

«...З самой стабілізацыі, з таго, што вытворчасць расце, з таго, што гандаль расце, з таго, што тэхнічны прагрэс і вытворчыя магчымасці ўзрастаюць, у той час як сусветны рынак, межы гэтага рынку і сферы ўплыву пачасовых імперыялістычных груп застаюцца больш ці менш стабільнымі,—іменна з гэтага вырастае самы глыбокі і самы востры крызіс сусветнага капіталізма, чрэваты новымі войнамі і пагражаючы існаванню якой-бы то ні было стабілізацыі.

З частковай стабілізацыі вырастае ўзмацненне крызіса капіталізма, нарастаючы крызіс развальвае стабілізацыю—такім дзіўскім развіццём капіталізма ў даны гістарычны момант». (І Сталін. Палітычная справадліва Цэнтральнага Камітэта XV з'езду ВКП(б).

На такіх прагнозах, якія з'яўляюцца бліскучымі ўзорамі прымянення марксісцкай дыялектыкі, вучыліся, вучацца і будуць вучацца камуністы вялікаму сталінскаму маністэрству прадбачання падзен. Гэтыя ўстаноўкі таварыша Сталіна развілі ў праграмы камітэта VI Кангрэса Комінтэрна, дзюшы сакрунальны адпор прэзэрчным спробам ворагаў прыцягнуць кантрабандным шляхам у праграму Комінтэрна тэорыю «арганізаванага капіталізма».

Гэтыя ўстаноўкі таварыша Сталіна былі пачыночым ініцыю, якая данаміта камуністам усіх краін напачаць правільныя тактычныя рашэнні ў складаных умовах класавай барацьбы.

Глыбокі зацяжны эканамічны крызіс 1929-1933 гг., які разгарнуўся на фоне агуднага крызіса капіталізма і ў сваю чаргу надзвычайна пачаўся і абвастрыўся, пачаў да аснавання ўсю капіталістычную сістэму. Крызіс прывёў мільёнам прадукцыйна-вытворчых краін безработы, разарэнне, галечу, узняў глыбокую хвалю бездавінасці мас ва ўсім капіталістычным свеце. Запалоханая гэтым ростам незасоленасці працоўных, буржуазія пачала шукаць выхад з крызіса ва ўзмацненні эксплуатацыі, рэакцыі, а ў краінах, якія мелі адна з найбольш слабымі звянамі капіталістычнай сістэмы,—ва ўсталяванні «файнысці» дыктатуры. Буржуазія пачала шукаць выхад у вайну, у вайну тоўваемых ёю грабежніцкіх войнах. У 1933 г. фашызм прышоў у Германію, затым у Аўстрыю і іншыя краіны. Сталін і Цэнтральна-палітыкай «меншага эла» рэакцыйныя сацыял-дэмакратычныя прагматы і «фронт фашызму», уносілі смуту і дзіўныя ідэалы ў рабочага класа, даказвалі што фашызм—гэта «дыктатура дробнабуржуазія», што гэта «новы тып дзяржавы», а якая і ў 1933 г. вядома, што

яны багатыя і фальшымы і вышнатуральную сілу, а не бачылі ў ім слабасці буржуазіі. У гэты момант таварыш Сталін дае глыбокі, грамадна дакладнае вызначэнне фашызма як адкрытай тэрарыстычнай дыктатуры найбольш рэакцыйных, найбольш шавіністычных, найбольш імперыялістычных элементаў фінансавога капітала, і гэтак жа значнае для ўсёй асновы рашэнняў XIII Пленума ВККІ і VII Кангрэса Комінтэрна. З асобаю сцяг таварыш Сталін падкрэслівае, што становленне фашысцкай дыктатуры ў Германіі было не толькі змяненнем сацыяльна-працоўчага класа, але і праяўленнем слабасці буржуазіі, якая не здолела не ў сілах уладарыць старымі метадамі парламентарызму і аданісці выхад са становішча ў мірнай знешняй палітыцы.

Гэтая ўстаноўка сталінскімі ўстановамі, камуністы Францыі і іншых арганізацыяў адноў і фашызму. Наступленне капітала, фашызма, пагроза імперыялістычнай вайны актывізавалі масы, ахопленыя абурэннем супроць капітулянтскай палітыкі германскай і аўстрыйскай сацыял-дэмакратаў. Велізарныя сацыялістычныя перамогі СССР рэвалюцыянізуюць масы, узнікаюць у іх вера ў свае сілы. Сярод працоўных мас расце цяга да адзінства, умацоўваецца іх воля да барацьбы. Яны ўсё больш падхватваюць лозунгі камуністаў аб адзінстве дзеянняў. Ва ўсім свеце узнікаюць масовыя антыфашысцкія рухы, у асаблівасці ва Францыі, у Іспаніі, у ЗША, у радзе іншых краін. VII Кангрэс, выдзяляючы настрон мас, улічваючы канкрэтныя ўмовы французскай кампартыі ў справе аб'яднання сіл працоўных і барацьбы супроць фашызма, высунуў тактыку адзінага рабочага і народнага фронту.

VII Кангрэс меў вельмі вялікае значэнне ў жыцці сусветнага камуністычнага руху. Яго правільныя большэвіцкія рашэнні дапамаглі кампартыям перамагчы сектанцкія перажыткі і прывацаваць масам, узняць антыфашысцкі рух на больш высокую ступень, надаць барацьбе працоўных магутны размах.

На якіх ідэйна-палітычных асновах базіраваў VII Кангрэс тактыку адзінага рабочага фронту? Ён базіраваў на гэту тактыку на пазіцыі Леніна, на той барацьбе, якую веў Ленін у радах Комінтэрна за ўстанавленне адзінага рабочага фронту. Ён базіраваў на вядомым пісьме таварыша Сталіна ад 1922 г. у Выканком Комінтэрна, дзе таварыш Сталін паставіў перад сусветным камуністычным рухам ва ўсёй рэспубліцы барацьбу за адзін рабочы фронт. Ён базіраваў на тым падыходзе да сацыял-дэмакратычных рабочых, якому таварыш Сталін камуністам капіталістычных краін, — на падыходзе адуманым, цярплым, прасякнутым імкненнем знайсці

«...агульную мову з братамі, якія заблудзіліся, аказання ў іх тэры сацыял-дэмакратаў, дапамагчы ім выбрацца з нетраў сацыял-дэмакратызма, палегчыць ім пераход на бок камунізма» (Сталін Іосіф, у Германскім камітэі пленума ВККІ, журнал «Каммунастический Интернационал», № 3, 1926 г., стар. 105).

Дзеянне гэтае такмі таварышамі канкрэтнай абстаноўцы, калі стаяла ў рэшце рэшт менавіта ўстанавленне саюза рабочага фронту, а значна дробнае дзеянне людзі для барацьбы супроць існавання іх сацыял-дэмакратычнай сілы, VII Кангрэс базіраваў таксама на прынцыпах адзінага рабочага фронту, якія ўваходзілі ў прынцыпы адзінага рабочага і народнага фронту, якія ўваходзілі ў прынцыпы адзінага рабочага і народнага фронту.

«...а) фронт — аб'яднанне ўсіх сацыяльных і палітычных сіл, якія імкнуцца да перамогі над імі, у кожнай асобнай краіне» (Сталін Іосіф, у Германскім камітэі пленума ВККІ, журнал «Каммунастический Интернационал», № 3, 1926 г., стар. 105).

выпрацоўцы кіруючых указанняў Комінтэрна для рабочага руху гэтых краін,

б) прыцып абавязковага выкарыстання кампартыяй кожнай краіны малейшай магчымасці забяспечыць пролетарыяту масавага саюзніка, хоць-бы і часовага, хісткага, нетрывалага, ненадзейнага,

в) прыцып абавязковага ўліку той ісціны, што для палітычнага выхавання мільённых мас недастаткова адной толькі прапаганды і агітацыі, што для гэтага неабходны ўласны палітычны вопыт саміх мас». (І. Сталін. «Заметкі на сучасныя тэмы». Дзяржвыдат, 1927 г., стар. 19).

Тактыка народнага фронту і была той тактыкай, якая дапамагла і дапамагае пролетарыяту прыцягнуць на свой бок саюзнікаў, якая спрыяла і будзе спрыяць палітычнаму выхаванню мас на іх уласным вопыце.

VII Кангрэс асноўваў тактыку народнага фронту таксама на той ацэнцы ролі і значэння сярэдніх слаёў, якую даваў таварыш Сталін. Яшчэ ў 1923 г. таварыш Сталін звярнуў увагу камуністаў на неабходнасць зазіравання або на крайнія меры нейтралізацыі сярэдніх слаёў.

«Несумненна,—пісаў ён,—што пытанне аб сярэдніх слаях прадстаўляе адно з асноўных пытанняў рабочай рэвалюцыі. Сярэднія слаі, г. зн. сялянства, дробны гарадскі працоўны люд, Сроды-ж трэба аднесці і рыліччаныя нацыянальнасці, якія складаюцца на дзевяць дзесятых з сярэдніх слаёў. Гэта, як бачыце, тыя самыя слаі, якія па свайму эканамічнаму становішчу стаяць паміж пролетарыятам і класам капіталістаў. Удзельная вага гэтых слаёў вызначаецца двума акалічнасцямі: па-першае, іхняя слаі прадстаўляюць большасць або, на ўсім выкладку, значную меншасць насельніцтва існуючых дзяржаў; па-другое, яны ўзбуджаныя тымі сур'ёзнымі рэзервамі, сярод якіх клас капіталістаў наодрэе сваю армію супроць пролетарыята. Пролетарыят не можа ўтрымаць уладу без спатупвання на іх, прычым сярэдніх слаёў і перш за ўсё сялянства, асабліва ў такой краіне, як наш саюз рэспублік. Пролетарыят не можа нават марыць сур'ёзна аб узяцці ўлады, калі гэтыя слаі па крайнія меры не нейтралізаваны, калі гэтыя слаі не паспелі яшчэ адарвацца ад класа капіталістаў, калі яны ўсё яшчэ складаюць у сваёй масе армію капітала». (І. Сталін. «Аб Кастрычніцкай рэвалюцыі». Партыдадат 1932 г., стар. 49).

Нарэшце VII Кангрэс сваю тактыку нацыянальнага фронту для каланіяльных і залежных краін асноўваў на ўліку нацыянальна-спецыфічных асаблівасцей гэтых краін, асаблівасцей, якія заключаюцца ў тым, што імперыялістычны гнет у такіх краінах дзейнічае не толькі на працоўных, але і закранае нацыянальную буржуазію, якая ні пэўнай стадыі і на пэўны тэрмін можа падтрымаць вызваленчую барацьбу рабочых, сялян і гарадской беднаты.

Апошнія годзі, у асаблівасці апошнія месяцы, характарызуюцца шаленым наступленнем фашызму, у першую чаргу ў Германіі, на слабыя народы. Польшыя дробны імперыялістычныя ваіны ажыц-

з адну краіну з другой. Гоначы свае власныя народы, як жылі ў нас убогі, фашысцкія правіцелі знявольваць чужыя народы, здаскараджаюць іх сваявольным правам самым вызначаць своп дас, ператвараюць рэальна незалежныя краіны ў сучальныя турмы і концлагеры. За рухасчымся фашысцкімі арміямі і хваць падняе фашысцка-традзкія плакаты, водзяць ласты, гвюхаводы, чуюць пах чалавечай мяса і крыві, пахнуць і гноіць. Яны выноць аб тым, што занявольвае Чэхаславакія—такія-ж ім, срыглыстыя дзяржавы, як Германія. Яны выноць, што паміж рэспубліканскім урадам Іспаніі і бандытамі Франка няма розніцы, што рабочым, моу, усёроўна, хто вынізе перамождам у Іспаніі. Яны выноць аб тым, што кітанскаму народу няма чаго супраціўляцца утаржэнню японскага драпежніка, бо кітанцаў усёроўна закабалаць іншыя. Ім уторыць усё капітулянтскае стрэбе, якое выпаўла з капіталістычных на дваротняў, якое прабуе гэмаралізаваць і абяззброіць масы перад тварам наступаючага фашысцкага агрэсара. Многія соцыял-дэмакратычныя лідэры, якія зняславілі сябе ў часе імперыялістычнай вайны 1914—1918 гг. сваім соцыял-шавіністычным здрадніцтвам, прабуюць эксплаатаваць цяперашнюю большавікоў у вайне 1914—1918 гг., каб даказаць, што паколькі «усе дзяржавы, моу, імперыялістычныя», то рабочы клас цяпер не зацікаўлен у адпору фашысцкай агрэсіі.

Каб пасеяць смуту ў радах рабочага руху, гэтыя агенты фашызма свядома скажваюць факты. Яны старанна умоўчаюць аб тым, што становіцца зараз іншае, чым у часе першай сусветнай імперыялістычнай вайны, што зараз свет расколат на лагер соцыялізма і лагер капіталізма, што зараз ёсць незграбныя дзяржавы і агрэсіўныя фашысцкія дзяржавы, якія пачалі ўжо гвалтоўны перадзел свету. У гэтай абстаноўцы ясная, чоткая, цвёрдая пазіцыя кампартыі на пытаннях вайны, аснованая на ленінска-сталінскім вучэнні аб справядлівых і несправядлівых войнах, развітая ў «Краткім курсе гісторыі ВКП(б)», становіцца вузлавым пытаннем усяго сусветнага рабочага руху. Гэта вучэнне таварыша Сталіна дазваляе камуністам высока трымаць сцяг міжнароднай пролетарскай сацыялістычнай рушніцы ўперад справай вызвалення прыцонных і знявольненых народаў, заняць месца пераможных барацьбітоў у радах усяго прагрэсіўнага чалавецтва.

* * *

Цяжка ў газетным артыкуле ахапіць хоць-бы ў малой меры то неабсяжнае багацце тэорыі, стратэгіі і тактыкі, якое далі Ленін і Сталін міжнароднаму камуністычнаму руху. Важнейшая задача секцыі Комінтэрна—узняць на яшчэ большую вышыню вялікае вучэнне Маркса—Энгельса—Леніна—Сталіна, узняць ленінска-сталінскае вучэнне партыйных работнікаў—васзаеце кіруючымі кадрамі вучэння Леніна—Сталіна, каб зрабіць з яго кіравніцтва к дзяянню. Рэшэнне гэтай задачы рушыць намнога ўперад справу фарміравання такіх моцных большавіцкіх кадраў, якія пры самых складаных, забытых становішчах, у атмасферы, насычанай порахам, знойдуць самастойна правільны выхад.

Задача гэта велізарная. Да гэтай задачы павінна быць цяпер прыкавана увага ўсяго Камуністычнага Інтэрнацыянала.

Задача кіруючых кадраў секцыі Комінтэрна і работнікаў ВККІ заключаецца сёння ў тым, каб на аснове данага на XVIII з'ездзе

ВКП(б) товаришом С. а. з глибокого знання усього становища зрабиць старання прадуманія, добра узважальні вивади аб тым, як лепш прымянаць на справу рашэння VII Капгрэса у новай абстаноўцы, як лепш аб'яднаць рабочых, сялян, дробны гарадскі люд, зняволеных вацц для барацьбы супраць фашысцкай агрэсіі і разгортваючыся другой імперыялістычнай вайны.

Задача кампартыі зараз — акночаенца у тым, каб зніць яшчэ больш усе свае мыслі, волю, пачуцці, усе сваю істоту з вялікім вучэннем Леніна Сталіна, якое дапамагае камуністам не губіць палітычных памылак, знацьвае рэвалюцыйным энтузіязмам, магутным парасам барацьбы, напавяе іх перакрушальнай упэўненасцю ў перамозе комунізму.

І зараз, калі шалее здыхаючы капіталістычны свет, калі фашысцкі гвалтавакі, робячы нечуваны разбой, прабіваюць тэрытарыяльныя роды, бясмысленае вучэнне Маркса Энгельса — Леніна Сталіна для рабочых усіх краін яснаю, бадзёрую, бодзельную перспектыву. Нас, камуністаў, дэхаюцьваць не трымаці японскіх бомб у Кітаі, ні шумам рухаючыся мільярды акалых нямецкіх танкаў у Італіі, ні пераможным, рэвалюцыйным катаржанскай народа Францыі. Мы асяжаем, мы адчуваем і ведаем — таму што мы левіны-сталініцы, якія глыбока зрухні і зрываюцца зараз у свядомасці народаў Еўропы. Ды ці адно! Еўропы? Мы ведаем, на якую нахадзеную класавымі нячынынальнымі канфліктамі глебу падае сям'я комунізму, сям'я вялікага вучэння Леніна Сталіна. І гэта сям'я узводзіць буйнымі расікамі.

Фашысцкая буржуазія і яе паслэбнікі сёюць вецер, яны пажаўць бурх. Яны немінуць пажаўць гэтую бурху таму, што расце, квітнее і няўхальна мацнее магутная краіна сацыялізму, таму, што мы здымаем аб'ектыўных капіталістычнага свету змыкаюцца і будзь усе мацнее змыкаюцца, наперкі ўсім перашкодам, з бацькаўшчынай рабочых усіх краін. У СССР яны бачаць апору іх барацьбы, у вялікім Сталіне сваю надзею, у яго гонімым вадзельстве — гарантыю перамогі.

В. Бедзія.

Заг. Аддзелам прапаганды і агі-
тацыі ЦК КП(б)Б

Барацьба супроць рэлігіі—барацьба за комунізм

Рашэнні XVIII з'езда Ілліі, указавшы на неабходнасць нара-
стаў таварыша Сталіна ў яго гістарычным дакладзе на зездзе мабілі-
зуюць многамільённы савецкі народ на далейшую барацьбу за паспя-
ховае выкананне плана Трэцяй Сталінскай Пяцігодкі, за ажыццяв-
ленне савецкай рэвалюцыйнай задачы збудавання савецкага
сацыялізму і пераходу ад грамадства і пераходу ад со-
цыялізму да комунізму.

Але з будаванням сацыялізму пераходзіць у рост комуні-
стычнай свядомасці і барацьбы, сялян, інтэлігенцыі. Сацыялістычнае
свядомасць і іх навукі рух, якія ў нашых працы і работ
XVIII з'езда і іх іхныя вынікі ў іх іхны ўздым працоўнага
энтэзіма, ах і іхныя ах іхныя і новыя слаі працоўных. У со-
цыялістычнае свядомасць і іхныя іхныя Трэцяй Сталінскай Пяцігодкі ўклю-
чыліся мільёны працоўных нашай краіны, занятых ва усіх галінах
прамысловасці і сельскай гаспадаркі, што безумоўна з'яўляецца
паказчыкам поспехаў большэвіцкай партыі ў галіне комуністычнага
выхавання.

Але аднаго гэтага недастаткова. У гістарычнай рабоце па будаў-
ніцтву комунізму ў СССР гаспадае значэнне найбольшае спрыма кому-
ністычнага свядомасці іхныя іхныя, задача ліквідацыі перажыткаў ка-
піталізму ў свядомасці людзей, адным з якіх з'яўляецца рэлігія.
Сацыялістычны карэнны рэлігія ў нас знішчаны разам з ліквідацыяй
эксплуататарскіх класаў. Дзякуючы мудраму кіраўніцтву партыі
Леніна і Сталіна, працоўныя ўзброеныя матэрыялістычным разу-
меннем закону, развіцця прыроды і грамадства. Рэлігія стала пера-
жыткам капіталізму ў свядомасці людзей, пазбаўленым сацыяльных
карэнняў у эканоміцы нашай краіны.

Але значынай лёгкадумнасцю было-б меркаваць, што гэтым са-
мым ужо з'яўляецца пытанне аб неабходнасці барацьбы з рэлігіяй. Наау-
чальны рэлігійных перажыткаў сярод адсталых слаёў працоўных свед-
чыць аб тым, што трэба не згортаць, а усямерна ўзмацняць антырэ-
лігійную работу, зрабіць яе неаддзяльна часткай партыйнай прапа-
ганды. Лепшая настаноўка справы прапаганды і агітацыі сярод шы-
рокіх мас працоўных, вывучэнне дакладна тав. Сталіна, матэрыялаў
і рашэнняў XVIII з'езда партыі—пярвейшы абавязак усіх партаргані-
зацый, кожнага партыйнага і непартыйнага большэвіка.

Вялікая гістарычная сацыялістычная рэвалюцыя адкрыла но-
вае эра ў гісторыі чалавецтва. На адной шостай частцы зямнога

шара Кастрычніцкая соцыялістычная рэвалюцыя разбіла капіталізм, адабрала ў буржуазіі сродкі вытворчасці і ператварыла фабрыкі, заводы, зямлю, чыгункі, банкі ва ўласнасць усяго народа, у грамадскую ўласнасць. Гэта быў нябачаны ў гісторыі чалавецтва ўдар па эксплуатаатарх, а разам з тым па ідэалагічнай зброі эксплуатаатарх рэлігійнаму мракабессю.

У нашай краіне пад кіраўніцтвам партыі Леніна-Сталіна ўпершыню ў гісторыі чалавецтва створан грамадскі лад, пры якім рэлігія адмірае. Знішчэнне эксплуатацыі чалавека чалавекам, пачатая соцыялістычная гаспадарка, велізарны ўздым матэрыяльнага і культурнага узроўню працоўных, поспехі культурнай рэвалюцыі, далучэнне напіншчэных мас працоўных да павукі, аб'яднанне сям'яў перадавы тэхнікай, уцягненне мільянаў працоўных у актыўную грамадскую дзейнасць і будаўніцтва соцыялістычнага грамадства — усе гэта наносіць рэлігійным перажыткам удар за ударам і стварае умовы для велізарнага росту атеізма (бязбожжа).

Геронка соцыялістычнага будаўніцтва перавыхоўвае працоўных, развівае і умацоўвае ў іх пачуццё дзяржавнасці, дысцыплінаванасці, выпрацоўвае новы, камуністычны быт, стварае сапраўды новы характар чалавека, вольнага ад перажыткаў мінулага. Але ні ў якой меры нельга пераумяншаць цяжкасці выканання гэтай вялікай задачы.

Марксізм-ленінізм вучыць, што пераробка свядомасці людзей ідзе заўсёды больш марудна, чым пераробка іх эканамічнага жыцця. Таварыш Сталін гаворыць, што свядомасць людзей у яе развіцці адстае ад іх эканамічнага становішча. У прыватнасці і рэлігійныя погляды больш жывучы, чым парадзіўшыя іх умовы. У многіх веруючых рэлігійнасць трымаецца на прыхільнасці да старых традыцый, абрадаў, звычак. Уродлівыя перажыткі старога — кража, хлусня, пянтства, двудушнасць, заздрасць, лакейства, прагнасць, себязлюбства, імкненне ўрваць у дзяржавы пабольш і даць ёй паменш, рэшткі рэлігійных забабонаў, нацыяналізм і шавінізм — усе гэтыя перажыткі з'яўляюцца тармозячай сілай у будаўніцтве соцыялізма, яны жывучы, і з імі трэба ўпарта і настойліва змагацца.

Шырока і ўмела пастаўленая антырэлігійная прапаганда павінна дапамагчы зыканаць гістарычную задачу поўнага і канчатковага пераадалення перажыткаў капіталізма ў свядомасці людзей.

Велізарны рост атеізма ў нашай краіне і падрыў уплыву рэлігійных арганізацый тлумачыцца не якімі-небудзь мерамі забароны рэлігіі. Такія меры заўсёды адваргаліся большавіцкай партыяй як няправільныя і шкодныя. Рост атеізма ў нас выцякае з тых змяненняў, якія адбываюцца ў свядомасці савецкага народа ў выніку сусветна-гістарычных перамог у СССР.

Ажыццяўленне прынятай XVIII зездам ВКП(б) велікай праграмы работ па завяршэнню будаўніцтва бяскласовага соцыялістычнага грамадства і паступовага пераходу ад соцыялізму да камунізму забяспечыць яшчэ больш грандыёзныя перамогі. Гістарычны даклад таварыша Сталіна і рашэнні зезда партыі ўзбролі увесь савецкі народ на ажыццяўленне гэтай задачы.

Найвялікшыя геніі чалавецтва Маркс, Энгельс, Ленін і Сталін нястомна падкрэслівалі, што рэлігія адурманьвае эксплуатаемых і служыць эксплуатаатарам прыкрыццём для самага наглага грабёжы.

Мы ведаем, што Маркс лічыў рэлігію «опіумам для народа». Энгельс лічыў яе фантастычным адлюстраваннем у галовах людзей

грамадскіх адносін. Ленін яшчэ ў 1905 годзе ў артыкуле «Соцыялізм і рэлігія» характарызаваў рэлігію як «род духавнага сімвалу».

Рэлігійныя арганізацыі заўсёды падтрымлівалі эксплуатацыйны лад. Агульнавядома, што руская царква (да гэтага аднаго толькі руская!) прапаведвала: «бога боіцца, цара павыжае». Ва ўсім свеце эксплуатацыйнае жыццё існуе сярод царквы і дзяржавы.

Пры дапамозе рэлігіі эксплуататары прабываюць прымірэнне катэгорыяў афіярай, пана з рабом. Рэлігія дапамагае задаць класавую свядомасць мас, замаскіраваць і засланіць страснае іхнае становішча паміж інтарэсамі эксплуатаемых і эксплуатацыйнага. Рэлігія раней прапавядала царпець, заклікала іх да пакорлівага «рабы да панавання пану свайму».

Такі класавы сэнс рэлігіі. Не дзіўна, што ў імя бога і рэлігіі былі забіты мільёны людзей, сотні і тысячы спалены на кастрах, скалечаны катомі, замучаны ў засценках. Царква і дзяржава, поп і феодал, манах і кат, духоўная раць і буржуа—усе яны дзейнічаюць заадно. Тэкстамі з бібліі, евангелія, карапа і іншых «святчэнных кніг» рэлігія падмацоўвае сваю пропаведзь рабства, галечы і цемры.

Совецкі народ, які вызваўся ад гнету капіталістаў і памешчыкаў, які заваяваў заможнае і шчаслівае жыццё, паспяхова ачышчаецца ад перажыткаў буржуазнага грамадства, у тым ліку і ад рэлігійных забабонаў. Уплыў царквы падае ўсё больш не толькі ў горадзе, але і ў вёсцы.

Таварыш Сталін яшчэ на XVII з'ездзе нашай партыі гаварыў:

«Старая вёска з яе царквой на самым відным месцы, з яе лепшымі дамамі ўрадыка, папа, кулака на першым плане, з яе поуразваленымі хатамі сялян на заднім плане — пачынае знікаць» *).

Рэлігійныя забабоны паспяхова перамагаюцца побач з усімі іншымі перажыткамі капіталізма.

Рэакцыянае духавенства заўсёды стаяла на службе ворагаў народа. Пасля перамогі вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі царкоўныя ярасна апалчыліся на яе. За зброю ўзяліся самі манахі і папы, арганізуючы «ісусавы палкі», «палкі багародзіцы».

У годы грамадзянскай вайны Каледзін, Красноў, Дзенькі, Калчак і інш. белавардзены—каты працоўных былі аб'яўлены духавенствам «абаронцамі веры і рэлігіі». Белых генералаў, каталікаў народа, папы аб'явілі «пасланнікамі самога бога».

Па даносах папоў у японна-белавардзееўскіх засценках пасля лютых катаванняў загінулі сотні адданных народу рэвалюцыйных рабочых і сялян.

На нашай заходняй мяжы каталіцкая рэлігійная арганізацыя з'яўлялася агентурай польскай буржуазіі. Яна стварала антысавецкія групы, распаўсюджвала паклёпніцкія чуткі, выконвала шпіёнскія заданні.

Варта ўспомніць галодныя 1921—1922 гады. Тады ўсе праваслаўныя царквы, узначаленыя патрыярхам Тыханам, запраціваліся ізяццю царкоўных каштоўнасцей для данамогі галадаючаму насельніцтву. Варта ўспомніць таксама паводзіны ўкраінскай атакэфальнай

* «Постановы ленінізма», стар. 571.

цэрквы, якая служыла прыкрыццём для петлюраўцаў, трацкістаў і усёй фашысцкай эграі ў іх барацьбе супроць савецкай улады.

Калі рабочыя Савецкага Саюза разбілі ў грамадзянскай вайне ўсё і ўсё іх інтэргенту і перайшлі да мірнага сацыялістычнага будаўніцтва, царкоўныя абшчыны і сектанцкія арганізацыі павялі сістэматычную контррэвалюцыйную, падрыхную, згратуючую работу імкнучыся падарваць гаспадарчую магутнасць Савецкага Саюза, папы, сектантаў, мушты агітавалі сялян не засяваць палі, настраівалі супроць продра, зрэткі, проднадаткаў, хлебнарыхтовак і т. д. Царкоўныя самі гналі і псавалі ў ямах хлебныя ланкі, утоўваючы іх ад савецкай дзяржавы.

Калектывізацыю духавенства сустрала з лютаю злыбай. Яно пускала ў ход самыя утончаныя спосабы барацьбы, каб толькі падарваць і разваліць калгасы, дыскрэдытаваць калектывізацыю ў вачах злістатых сялянаў. Царкоўныя павялі ў вёсцы шалёную антысавецкую, контррэвалюцыйную прапаганду.

У гарадах і сёлах духавенства дапамагала белавардзейцам распраўляцца з рабочымі, у цэрквах распаўсюджвала антысавецкую літаратуру, скарачвала банды з кулацкіх сыноў і іншых дэмных элементаў для нападу на рэвалюцыйныя камітэты, камітэты беднаты, партызанскія атрады.

Рэлігія, як перажытак мінулага, шырока выкарыстоўваецца кніжачным асяродкам для барацьбы супроць першай у свеце сацыялістычнай дзяржавы.

Рэлігія—вораг навукі.

Сталінская Канстытуцыя прадастаўляе ўсім грамадзянам СССР права на асвету. Але «...усякая рэлігія ёсць нешта процілеглае навукі» (Сталін). Рэлігійныя забавы перашкаджаюць многім веруючым грамадзянам пачаць рэалізаваць свае права на асвету. Папы і прапаведнікі-сектаны ўмешваюць веруючаму чалавеку мысль аб шкоднасці і бескарыснасці навукі.

За годы рэвалюцыі жанчына ў нашай краіне заняла пачэснае месца ва ўсіх галінах сацыялістычнага будаўніцтва. Сталінская Канстытуцыя забяспечвае жанчыне роўныя з мужчынам правы ў гаспадарчым, дзяржаўным, культурным і грамадска-палітычным жыцці. Рэлігія-ж імкнецца перашкодзіць фактычнаму ўраўненню жанчыны ў правах з мужчынай.

Сталінская Канстытуцыя ўзаконьвае роўнапраўе грамадзян СССР незалежна ад нацыянальнасці і расы. Рэлігія-ж перашкаджае веруючым грамадзянам ажыццяўляць гэту найвялікшую завясу вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі. У руках эксплуатацыйных класаў царскай Расіі рэлігія служыла выпрабаванні зброі для распаўсюджвання нацыянальнай розні, арганізацыі юрэнскіх пагромаў і т. д. Зараз рэлігія ўзмоцнена прабуе выкарыстаць буржуазна-нацыяналістычныя элементы, каб проціпаставіць адны нацыянальнасці другім, адны групы веруючых—другім.

Свяшчэнным абавязкам кожнага грамадзяніна СССР з'яўляецца праца. У нашай сацыялістычнай дзяржаве праца карыстаецца велізарнай пашанай. Любоўю і славай званы ў нас ударнікі, стаханавцы, героі працы. Рэлігія-ж прывучае веруючага чалавека да мыслі, што праца самая цяжкая і ганебная павіннасць чалавека. Рэлігія вучыць веруючых глядзець на працу, як на паднявольны занятак, як «на пракляцце і кару за грахі». Яшчэ і зараз наглядаюцца факты, калі

Гад улічывам папоўскай агітацыі веруючыя іншы раз зрываюць працоўную дысцыпліну, не выходзяць на работу ў дні рэлігійных святаў, наносішы значную шкоду савецкай дзяржаве.

«Абарона бацькаўшчыны ёсць свяшчэнны абавязак кожнага грамадзяніна СССР»,—гаворыць Канстытуцыя. Рэлігія-ж перашкаджае некалькім веруючым працоўным выконваць гэты свяшчэнны абавязак. І гэты сектанцкія прапаведнікі двудушна прапаведваюць людзям, гораду і працоўным зямлі. Практычна гэта азначае непрацуемасць і адсутнасць адрэсараў, калі яны адмаўляюцца ад свайго абавязку перад савецкай дзяржавай, калі яны спрабавалі парушыць савецкія законы. У рэшце рэшт Хасці і яго прапаведзь сектантаў з'яўляюцца глыбокай шкодай для савецкага народа і горада людзей, якіх разам з імі на перадаму заклікаў савецкая ўлада грамадзян устаць на яе абарону.

Рэлігійныя перажыткі далёка не так бяскрыўдны, як гэта можа здацца нікому з іх. Рэлігія варожа камунізму. Яна прапаведуе антынавуковыя погляды, аслабляе волю працоўных у класавай барацьбе, аслабляе іх рэвалюцыйную пільнасць, перашкаджае ім стаць свядомымі будаўнікамі камуністычнага грамадства.

Больш чым царкоўнікі і сектанты асабліва актыўныя ў час выбараў камітэтаў у Вярхоўны Савет СССР і БССР. Рэлігійныя арганізацыі і іх лідэры асабліва адрэсаваны супроць блока камуністаў і беспартыйных, адрэсаваны супраць высоўвання кандыдатаў савецкай партыі і беспартыйных у якасці кандыдатаў у дэпутаты, адрэсаваны супраць перашкодаў для культурна-адукацыйнага прагрэсу, адрэсаваны супраць перашкодаў для культурна-адукацыйнага прагрэсу.

Вораг выварты іх іх перашкодаў да аб'явы ў 1936 годзе месінаў і сектантаў арганізацыяў у СССР і БССР. У 1936 годзе папоўская і сектантаў арганізацыя была забаронена нават за «растлумачэнне» Сталінскай Канстытуцыі і Выбарчага закона.

У Барысаўскім сельсавеце Барысаўскага раёна ў выніку патушчвання мясцовых арганізацый сектанты абнагледзілі да такой ступені, што вывешвалі свае дозвігі супроць выбараў.

У Дэмбавскім сельсавеце Рэчыцкага раёна жонка папа падкупіла дзяцей з тым, каб яны ўгаварвалі сваіх бацькоў не хадзіць на выбары.

У Магілёве манах, які прыехаў з Кіева-Пячэрскай лаўры, арганізавалі групы дзяцей 14—15 год «братоў ва хрысце», якіх спрабаваў выкарыстаць для агітацыі супроць кандыдатаў блока камуністаў і беспартыйных.

Але хва гэта варожае рэлігія была біта. Сталінскі блок камуністаў і беспартыйных атрымаў бліскучую перамогу, якая з'яўляецца перамогай усей нашай дзяржаўна-сталінскай партыі.

Царкоўнікі вядуць барацьбу супроць гаспадарча-палітычных кампаній. У вёсцы Барысках Рэчыцкага раёна на хаджанцтву каласнікаў і аднаасонкаў была закрыта царква. Але царкоўнікі і манашкі пры падтрымцы сельсавета і прамой падтрымцы былых старшын каласаў і аднаасонкаў арганізавалі 10 падпольных матэрыялаў у дамах кулацкіх элементаў і членаў царкоўнага савета. Дзе і праводзілі антысавецкую контррэвалюцыйную работу. У выніку 11-Барыскаўскі сельсавет паказаў адставаць у выкананні гаспадарча-палітычных кампаній.

Рэлігійная прапаганда ставіць таксама мэтан апарочнае стаханавіцкае рух. У калгасе «Гігант» Рэчыцкага раёна царкоўнікі «выскупілі» стаханавцаў дачку высламага кулака Хадаркіну Хадору, мужа якой таксама рэпрэсаван, у той час, калі яна за месяц выпрацавала

толькі 8 працадзён. Гэтая варожая вылазка выклікала законнае абурэнне калгаснікаў.

Многія царкоўныя і сектанцкія арганізацыі непасрэдна звязаны з замежнымі разведкамі.

У цэлым радзе раёнаў і абласцей Саюза, у тым ліку і ў БССР, былі створаны тэрарыстычныя, дыверсійныя арганізацыі папоў, якія армудавалі сумесна з нацыяналі-фашыстамі і права-трацкіскімі агентамі фашызма.

Вораг народа Бухарын рых буржуазным нацыяналістам распаўсюдзіць рэлігійны фанатызм і уціскаць духавенства ў контррэвалюцыйныя арганізацыі. У асабе царкоўных і сектанцкіх арганізацый капіталістычнае акружэнне і варожыя сацыялізму элементы бачаць сваю апору, якая марыць аб звароце да капіталізма. Многія з гэтых арганізацый разлічваюць на замежную буржуазію, на германскі фашызм. Сумесна з прэзэрванымі агентамі фашызма—трацкістамі, бухарынцамі і буржуазнымі нацыяналістамі—яны ставяць свае мэта і звяржэнне савецкага ладу і аднаўленне ў нашай краіне крывавага фашысцкага рэжыма.

Але камуністычная партыя, вялікі Сталін гэтага не дапусцілі. Наша слаўная савецкая разведка ўскрыла і ліквідавала асінныя гнёзды гэтых ворагаў народа. Рабочыя і сяляне актыўна дапамагалі і дапамагаюць раскрываць значынныя справы фашысцкіх шпіёнаў, у тым ліку шпіёнаў, апранутых у царкоўныя расы.

Поспехі нашай краіны на ўсіх участках сацыялістычнага будаўніцтва, рост культурнасці шырокіх працоўных мас наносзяць царкве асабліва адчувальныя ўдары. Рэлігійная база з кожным годам слабее. Духавенства бачыць, што яно губляе глебу пад нагамі.

Характэрна, што на базе барацьбы з савецкаю ўладай адбылося аб'яднанне ўсіх унутры-царкоўных вучэнняў. Праваслаўная царква аб'ядналася з сектантамі, баптыстамі, стараабрадцамі, якія дзейнічалі ўкупе з трацкістамі, бухарынцамі і буржуазнымі нацыяналістамі.

У сваёй контррэвалюцыйнай рабоце палы шырока выкарыстоўвалі манастваўчыя элементы. Яны пасылалі па vesках манахаў для антысавецкай агітацыі, распаўсюджання ўсялякіх правакацыйных чутак: аб «антыхрысце», аб вайне і т. д.

Царкоўнікі хацелі ператварыць квітнелую Савецкую Беларусь у калонію германа-японскага фашызма. Але гэта ім не ўдалося і ніколі не ўдасца.

Калі была ўведзена ў жыццё новая Сталінская Канстытуцыя, царкоўнікі павялі кампанію за адкрыццё закрытых раней царкваў, пачалі збіраць сродкі на рамонт і аднаўленне іх, складалі нават «тэзісы» для пронаведзен і гутарак аб Канстытуцыі. Аргумент 124 Сталінскай Канстытуцыі аб свабодзе сумлення яны разглядалі як паварот партыі і савецкай улады ў бок прызнання рэлігіі, стараліся запэўніць, што быццам новая Канстытуцыя прызнала працоўнымі ўсіх служыцеляў рэлігійнага культу. Дзе-ні-дзе папы і сектанты патрабавалі для сябе работы «па сумяшчэнню».

Наша партыя ў сваёй праграме абвясціла свабоду сумлення яшчэ ў перыяд падпольнай дзейнасці, але разам з тым ставіла патрабаванне аб аддзяленні царквы ад дзяржавы і школы ад царквы. Гэтае патрабаванне было ажыццэлена толькі ў выніку перамогі Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі.

Наша Сталінская Канстытуцыя ў 124 артыкуле гаворыць:

«У мэтах забеспячэння за грамадзянамі свабоды совесці

антырэлігійную работу, з работай не справілася. Многія члены оргбюро не ўніклі нават у яе сутнасць і да апошняга часу, як відаць, не разумеюць сваёй адказнасці за гэты важнейшы ўчастак.

Рэспубліканскае оргбюро ССБ не разгарнула на раённай рабоце на гавядцыні вынікаў шкідлівасці да піншэ-апітальным фронце, не забеспечвала неабходнага кіраўніцтва абласнымі, гарадскімі і раённымі оргбюро ССБ.

Толькі ў апошні час, пасля ўмяшання ЦК КП(б)Б і ў сувязі з правядзеннем справаздачна-выбарчай кампаніі і скліканнем Усебеларускага зезда ССБ, у радзе раснах пачаў з'яўляцца арганізацыя ССБ. Яны ўжо аформлены ва ўсіх пяці абласцях і 95 раёнах. Праведзены справаздачы і выбары, раённыя, абласныя канферэнцыі і Усебеларускі зезд ССБ. Выбраны раённыя, гарадскія, абласныя і рэспубліканскія саветы ССБ.

Паасобныя гарадскія і раённыя арганізацыі за час справаздачна-выбарчай кампаніі выраслі амаль удвая. Магілёўская гарадская арганізацыя вырасла на 44 новыя ячэйкі і зараз налічвае пяць тысяч членаў саюза ў 103 ячэйках. Дрыбінскія раённая арганізацыя павялічылася на 10 ячэек і налічвае зараз 736 членаў саюза ў 36 ячэйках. Параўняўскім раёне да справаздачна-выбарчай кампаніі было толькі дзве ячэйкі, зараз арганізацыя 12. У Лагонскім раёне было 16 ячэек, зараз — 23. У Гомельскай гарадской арганізацыі было 22 ячэйкі з 1700 членамі саюза, а зараз 40 з 2340 членамі. У Варашылаўскім раёне было 3 ячэйкі, зараз 47. Такі-ж рост наглядаецца ў радзе іншых гарадоў і раёнаў.

У перыяд справаздачна-выбарчай кампаніі была праведзена вялікая масава-палітычная работа. У Магілёве прачытана 256 лекцыяў і дакладаў, у Мядзелах — 139. У калгасе «Чырвоная зорка» (Атэксіўскі сельсавет, Сешненскага раёна) ячэйка ССБ амаль кожны тыдзень праводзіць лекцыі і даклады на антырэлігійныя і агульна-палітычныя тэмы. Вялікую работу праводзіць ячэйка ССБ заводу Гомсельмаш, якая налічвае 470 членаў, ячэйка Дортранса г. Менска, 1-й менскай школы і інш.

У радзе месц справаздачна-выбарчая кампанія прайшла выключна дрэнна. Арганізацыйна-масавая работа не праводзілася, у радзе вынікаў парушаўся статут ССБ, дэлегатамі на раённыя і абласныя канферэнцыі атываліся не члены ССБ, часта дэле, які не з'яўляліся, і называліся партыйнымі, сельскімі і гаспадарчымі арганізацыямі. Такія факты зафіксаваны многія ў Палескім вобласці, у Бельскім, Жыткаўскім, Дзельніцкім, Петрыкаўскім, Іртышскім і інш. раёнах.

Раённыя канферэнцыі ва многіх выніках прыходзілі пры вяртанні ў раёне 4-5 аформленых ячэек. У Мінскім раёне, пры наяўнасці чатырох ячэек, было толькі адна канферэнцыя ССБ, у якой прысутнічала толькі 19 дэлегатаў. У Слуцкім раёне на канферэнцыю прысутнічала 18 дэлегатаў. У Бінска-Міхайлаўскім раёне канферэнцыя праводзілася, хоць у раёне не было ні адной аформленай ячэйкі арганізацыі ССБ.

Многія раёны абмежаваліся стварэннем ячэек у адных цэнтрах і не вялі ніякай работы ў калгасах. У радзе раёнаў адсутнічаюць ячэйкі налічваюцца адзінкамі (у Горацкім з 14 ячэек толькі адна калгасная, у Кіраўскім—2, у Халопеніцкім—3 і т. д.)

Паасобныя кіраўнікі партыйных арганізацый не толькі не ўзнёсчылі, але і часта перашкаджалі і перашкаджаюць развіццю ССБ. Сапраўды Мінскай і Слуцкай абласцей Сіроткін і Мядзельскі дамага-

там ісці на абласную канферэнцыю, матырыючы тым, што у гэтым дзень адбудуцца партсходы. І толькі пасля ўмяшання абкома дэлегаты-комуністы былі адпушчаны на канферэнцыю. У Слуцкім раёне ў СББ уцягнута ўсяго 210 чалавек. На раённую канферэнцыю быў выбран толькі 21 дэлегат, а з'явілася на канферэнцыю 18 чалавек. З гэтага прадстаўніцтва і абралі райсовет. Не ўвазначылі і не прызначылі антырэлігійнай работы дрысенскі, Ушанскі, Старобінскі, Капаткевіцкі, Камарынскі, Чырвонаслабодскі і гэтыя іншыя райкомы.

Адной з лепшых у Беларусі арганізацыя Мінскай гарадской арганізацыі СББ. Яна рыхтуе новыя кадры бязрэлігійна, добра паставілі ўчот арганізацыі і яго актыва. За бягучы год па Мінску праведзена 2.500 дакладаў, лекцый і бясед на антырэлігійныя тэмы. У ячэйках арганізавана работа гурткоў СББ.

Надрэнна разгортвае работу і Добрушскі райсовет СББ (старшыня тав. Власенка). Тут расце актыў. Да сістэматычнай антырэлігійнай работы прыцягнуты настаўнікі—таварышы Букнін, Кузьменка, Шармакоў, Самусік. На Добрушскай нацыянальнай фірме «Лесен працы» рэгулярна выходзіць насценная антырэлігійная газета.

Трэба адзначыць, што там, дзе кіраўнікі з'яўляюцца энтузіястамі сваёй справы, антырэлігійная работа пастаўлена добра. Узяць хоцьбы ячэйку СББ завода Гомсельмаш, якая мае 470 членаў саюза Вялікая штодзённая антырэлігійная работа сярод рабочых завода забяспечвае рост ячэйкі.

У калгасе «Чырвоная зорка» (Алексінскі сельсовет, Сенненскага раёна) ячэйкай кіруе тав. Падольскі. Ён уцягнуў у ячэйку бальніцаловы калгаснік, арганізуе для іх антырэлігійныя лекцыі, бяседы.

Надрэнна працуе ячэйка СББ у 1-ай менскай школе. Сакратар ячэйкі тав. Гладкая арганізавала антырэлігійную выставку, праводзіць вялікую работу сярод вучняў і іх бацькоў.

Ячэйка СББ Дортранса (гор. Менск) арганізавала антырэлігійную бібліятэку-перасоўку. Ячэйка СББ картаграфічнай фабрыкі праводзіць вялікую работу ў падшэфным калгасе.

У Васілевіцкім раёне Палескай вобласці старшыня РС СББ тав. Ганчароў стварыў лектарскую групу, якая за апошнія месяцы правяла 16 лекцый у калгасах і сельсоветах.

У Лельчыцкім раёне гэтан-жа добрасі за апошні час праведзена 4 лекцыі ў раённым цэнтры, у калгасах праведзена 48 бясед і 18 вечароў, мастацкан самадзейнасці.

У Бялыніцкім раёне Магілёўскай вобласці лектарская група складаецца з 7 чалавек, якія за 1939 год правялі 50 лекцый у калгасах і 3 у раённым цэнтры. Бюро райкома партыі аказвае іх толькі дапамогу райсовету СББ.

Ва многіх гарадах і раёнах неацвярджана і там і там і раённыя саветы СББ праяўляюць маючыяцца да іх вольна. Кагановіцкі, Мяснінскі сельскі, Хоцімскі, Горыцкі, Крычаўскі, Рэчыцкі, Бядзязьскі, Ляхавіцкі горсаветы і іншыя дзе рэдакцыя, іх арганізацыя і іх арганізацыя адназначна неабходная ў гэтай справе антырэлігійнай працы.

У Кагановіцкім раёне і Мяснінскім антырэлігійная работа ўжо арганізавана. Ні разу не адбылася ніякай працы. Старшыня райсовета СББ тав. Гладкая ў гэтай справе рэдакцыя і іх арганізацыя работай СББ не цікавіцца. Калі іх спрашчаюць ЦС СББ, то іх арганізацыя паставілі антырэлігійнай работы ў раёне і іх арганізацыя гэтай справы: «Што вы можаце зрабіць галаву з гэтай справы?» Мяснінскі і старшыня райсовета і іх арганізацыя.

мацца антырэлігійнай прапаганды». Тав. Ганчароў не хоча арганізаваць антырэлігійную прапаганду. Атрымаўшы больш 200 білетаў на антырэлігійную лекцыю, якую чытаў выкліканы з Масквы тав. Логінаў, ён пратрымаў іх у сябе, чым пазбавіў актыўна маючымасці паслухаць кваліфікаваную лекцыю.

Сакратар Мехавіцкага райкома партыі тав. Казіловіч на пытанне інструктара Цэнтральнага Савета СЗБ, як арганізавана антырэлігійная работа, адказаў: «Навошта вы зварачаецеся да мяне з такімі недарэчнымі пытаннямі».

Заг. аддзелам прапаганды і агітацыі Барысавскага гаркома партыі тав. Круцкі на заўвагу інструктара ЦС СЗБ аб тым, што недавальная паставіла антырэлігійнай работы ў горадзе нецярпіма, адказаў: «Давані не бытаць маю работу з гэтага, г. зн. партыйную прапаганду з антырэлігійнай».

Яўна недаацэньвае антырэлігійную прапаганду Віцебскі гарком партыі. Толькі на 20 прадпрыемствах Віцебска з 100 арганізаваныя ячэйкі, якія ахопліваюць каля 2000 чалавек. На такіх буйных прадпрыемствах, як фабрыка «Кіма» з 8000 рабочых, ячэйка складаецца ўсяго з 100 чалавек. На швейнай фабрыцы «Сцяг індустрыялізацыі», дзе працуе 5000 рабочых, арганізавана ячэйка з 157 чалавек, і то не ў цэху, а пры кружніцве фабрыкі, на базе абыву і т. д. На фабрыцы імя К. Цэкіна, дзе 1000 рабочых і дзе непасрэдна працуе старшыня гарсовета СЗБ тав. Круцін, ячэйка СЗБ з 14 чалавек была арганізавана толькі 14 сакавіка г. г. На фабрыках імя Каганова і «Інфарма», на заводах імя Кравца, «Комінтэрн» і іншых буйных прадпрыемствах зусім няма ячэек СЗБ. У бюджэтах фабрык і заводаў не спецыяльнаму артыкулу адпавядае антырэлігійную прапаганду ад 300 да 500 руб., што складае ў кожным разе вялікую суму грош. ан. аднак гэтыя сродкі ўсё яшчэ не выкарыстоўваюцца па прызначэнню.

У Талачынскім раёне ўзровень антырэлігійнай прапаганды вельмі нізкі. Усяго па раёну арганізавана 4 ячэйкі, прычым ні адной у калгасах. Дураўскі раён таксама недастаткова разгарнуў работу, хоць і засмечан рознымі рэлігійнымі сектамі.

У 23 арганізацыях Віцебскага сельскага раёна створаны ініцыятыўныя групы, але ячэйкі СЗБ не аформлены. Тым не менш раённая канферэнцыя была праведзена.

Што з'яўляецца прычынай падобных фактаў?

Галоўная прычына перапаўвелчэнне поспехаў антырэлігійнай прапаганды, свайго роду «галавакружэнне ад поспехаў».

Другая прычына палітычная бесклапотнасць, калі людзі старшынства запэўніць сябе і іншых у тым, што «веруючых засталася вельмі мала». Гэта няверна. Веруючых у савецкай дзяржаве яшчэ многа, асабліва ў вёсцы і ў першую чаргу там, дзе антырэлігійная прапаганда ў загоне.

Трэцяя прычына—апатэтычнае ўяўленне, што рэлігійнымі «засталася адны старыкі». Гэта таксама няверна. Назіранні і факты сведчаць аб тым, што сярод веруючых не мала дзяцей і моладзі ў месямольскага ўзросту, якая яшчэ канчаткова не вызвалілася ад дурману рэлігіі.

Чацвёртая прычына—апатэтычнае ўпэўненасць часткі работнікаў культуры і наптычнага фронту, што дастаткова дабываюць у іх іхніх поспехаў у галіне распаўсюдкі і культурынага будав-

ніцтва, каб рэлігія сама па сабе адмерла. Гэта шкодная пропаведзь заклікае да пасунага сузірання работы рэлігійных арганізацыяў.

І, нарэшце,—страта густу да масавай палітыка-выхаваўчай работы, аб чым гаварыў таварыш Сталін у сваім дакладзе на Лютаўска-сакавіцкім пленуме Цэнтральнага Камітэта нашай партыі.

У антырэлігійнай рабоце вельмі слаба ўдзельнічаюць комсамольскія арганізацыі, забываючы, што ў праграме комсамола запісана:

«ВЛКСМ цярпліва растлумачвае моладзі шкоднасць рэлігійных забабонаў, арганізуючы з гэтаю мэтай спецыяльныя гурткі і лекцыі па антырэлігійнай прапагандзе».

Забывлі аб антырэлігійнай прапагандзе і профсаюзныя арганізацыі, хоць XVI партыйны з'езд даў яснае ўказанне, што «профсаюзы павінны... правільна арганізаваць і ўзмацніць антырэлігійную прапаганду».

Зусім не займаецца антырэлігійнай прапагандай палітасветадзел Наркомасветы БССР, на абавязку якога ляжыць арганізацыя палітасветработы ў дамах соцыкультуры, клубах і хатах-чытальнях. Абыякава адносіцца ён таксама і да арганізацыі антырэлігійнага музея ў Менску. Адзіны музей у Гомелі з «мяянікам Фукса» не мае магчымасці нармальна працаваць, бо частка яго занята складам, а другая заселена жыхарамі.

Не ўдзяляе дастатковай увагі антырэлігійнай прапагандзе рэспубліканскі, абласны і раённы друк, дрэнна выкарыстоўваецца радыё. Вопыт паасобных райсоветаў і ячэек СВБ, работа агітатараў-антырэлігійнікаў не асвятляецца. У газетах выключна мала спецыяльных артыкулаў, а па радыё не чуваць лекцый і дакладаў на антырэлігійныя тэмы. Хто-ж у гэтым вінават? Для адказу прывядзем такі факт. Калі дырэктар Гомельскага антырэлігійнага музея падрыхтаваў спецыяльна для перадачы па радыё даклад на тэму «Жанчына і рэлігія», кіруючы гомельскай радыёстанцыяй патрабавалі ад лектара, каб ён заплаціў за перадачу. Так лекцыя і не была перададзена.

Неабходна рашуча скончыць з недаацэнкай значнасці антырэлігійнай прапаганды і паленшчы партыйнае кіравніцтва Саюзам Ваяўнічых Бязбожнікаў. Поспех барацьбы з перажыткамі капіталізма ў свядомасці працоўных будзе залежаць ад правільнай пастаўкі антырэлігійнай работы. У гэту справу павінны ўключыцца партыйныя і грамадскія арганізацыі, усе партыйныя і непартыйныя большэвікі.

Антырэлігійная прапаганда—неад'емная частка камуністычнага выхавання.

Тав. Молатаў на XVIII з'ездзе ВКП(б) указаў, што камуністычнае выхаванне працоўных—адна з важнейшых задач, якія стаяць зараз перад намі:

«Ад поспехаў камуністычнага выхавання, у шырокім значэнні гэтага слова, камуністычнага выхавання, якое ахватвае ўсю масу працоўных і ўсю савецкую інтэлігенцыю,—перш за ўсё, ад нашых поспехаў у гэтай галіне, залежыць рашэнне ўсіх астатніх задач».

Советы Саюза Ваяўнічых Бязбожнікаў падкіраўніцтвам партарганізацый павінны на-сапраўднаму ўзяцца за разгортванне антырэлігійнай прапаганды. Асаблівую увагу зараз неабходна звярнуць на актывізацыю радавых членаў СВБ. У Саюз Ваяўнічых Бязбожнікаў трэба прыцягваць людзей, парваўшых з рэлігіяй, адышоўшых ад

рэлігійных арганізацыі. З імі трэба займацца, павышаць узровень іх свядомасці, уцягваць у прапаганду атэізма.

У гэтай алказнай рабоце абавязаны дапамагчы профсаюзныя арганізацыі. Яны павінны зразумець, што антырэлігійная прапаганда складае частку іх культурнай і палітыка-асветнай работы. Неабходна правесці рад дакладаў, лекцый і бюсэд на антырэлігійныя тэмы, аднавіць антырэлігійную прапаганду ў клубах, бібліятэках, хатах-чытальнях і чырвоных кутках. Трэба яшчэ вышэй узняць навуковы ўзровень антырэлігійнай прапаганды і ў той-жа час весці яе ў максімальна папулярнай, даступнай масам форме.

Пры дамах партасветы неабходна арганізаваць лекторыі, падбраўшы кваліфікаваных дакладчыку-антырэлігійнікаў па пэўнаму цыклу. У планы работы дамоў партасветы, гарадскіх і сельскіх клубаў неабходна ўнесці сістэматычнае правядзенне антырэлігійнай работы.

Асаблівае месца ў антырэлігійнай прапагандзе займае наш друк, радыё, кіно, тэатры.

Роля друку ў справе антырэлігійнай прапаганды выключна вялікая. Трэба дабіцца, каб усе нашы газеты, пачынаючы ад цэнтральных і канчаючы насценнымі, усебакова асвятлялі работу нашых арганізацыі, паказвалі актывістаў-бязбожнікаў, бачавалі зрушчыкаў антырэлігійнай работы, змяшчалі кансультцыі па раду гістарычных пытанняў антырэлігійнай прапаганды і артыкулы, выкрываючыя антысовецкую дзеінасць царкоўнікаў.

Радыё, кіно і тэатр—гэтыя магутныя сродкі агітацыі і прапаганды мала прыцягваліся да антырэлігійнай работы. Цэнтральны, абласныя і раённыя саветы ССБ павінны практыкаваць сістэматычныя перадачы па радыё антырэлігійных лекцый і дакладаў. Цэнтральны Совет можа дабіцца, каб адпаведныя арганізацыі павялічылі выпуск кіно-фільмаў, кіно-журналаў, кіно-хронікі антырэлігійнага зместу, выдання антырэлігійных пес і п'естаноўкі іх тэатрамі і драмгурткамі.

Цэнтральны камітэт ЛКСМБ, абласныя, раённыя камітэты і пераходныя арганізацыі ЛКСМБ абавязаны неадкладна выканаць рашэнне ЦК ВЛКСМ аб выдзяленні пазашкольных інструктараў па антырэлігійнай рабоце і шырока разгарнуць яе сярод усіх комсамольцаў і несаюзнай моладзі. Кожная комсамольская арганізацыя павінна ўключыць у план сваёй работы пытанне антырэлігійнай прапаганды, арганізацыі ячэек, гурткоў і г. д. Неабходна та ўсех школах арганізаваць ячэек «вучых безбожнікаў», антырэлігійныя гурткі, выкладанне біялогіі, фізікі, хіміі і іншых дысцыплін глыбока насычаць антырэлігійнай прапагандай.

Абавязак школ весці антырэлігійную работу таксама сярод бацькоў і дабіцца, каб яны не каталі рэбят рэлігійнымі забобонамі.

Органы Наркомасветы і арганізацыі ССБ павінны дапамагчы настаўніцтву ў п'естаноўцы школьнай і пазашкольнай антырэлігійнай работы, забяспечваючы яго вучэбнымі прыладамі, праграмамі, нагляднымі антырэлігійнымі матэрыяламі.

Усю нашу прапагандыскую работу неабходна сканцэнтравіць там, дзе мы маем большую колькасць веруючых грамадзян, асабліва ў сельскіх мясцовасцях, калгасах, саўгасах, МТС.

Задача антырэлігійнікаў—звязаць сваю работу з пытаннямі барацьбы з верай і ўсталяваннем іх іхні, за ўкладаннем зярд на

брацідзень. Гэта мінімум, за які мы павінны змагацца, каб выканаць указанні таварыша Сталіна аб ураджаі у 7—8 мільярдаў пудоў хлеба.

На канкрэтных прыкладах паспяховай барацьбы стаханавцаў сацыялістычных палеу за высокі ўраджай антырэлігійнікі павінны паказаць сілу навукі і тэхнікі, веліч сацыялістычнай працы, каб кожны працоўны зразумеў, што не «святая вадзіца», не малебны і надзея на бога, не заговоры і папускія заклінанні могуць узяць ураджанасць сацыялістычных палеу, а толькі стаханавская праца ў саюзе з навукай і тэхнікай.

Трэба заўсёды памятаць, што антырэлігійная работа ёсць частка нашай агульнай камуністычнай прапаганды і агітацыі, прапаганды вялікага вучэння Маркса—Энгельса—Леніна—Сталіна, што яе пельга адірвань ад задач, паставленых перад намі партыяй і савецкім урадам, што барацьба супроць рэлігіі ёсць барацьба за новыя перамогі сацыялізма.

Трэба заўсёды памятаць, што антырэлігійная прапаганда павінна дапамагчы нам не толькі выкрыць контррэвалюцыйную сутнасць папускіх мракабесаў і перамагчы рэлігійныя забавоны, але і ўзброіць працоўных усеперамагаючай тэорыяй Маркса—Энгельса—Леніна—Сталіна.

За годзі рэвалюцыйі нямерна вырасла культура і заможнасць шырокіх народных мас, іх упэўненасць у заўтрашнім дні, што прывяло савецкія масы людзей да разрыву з рэлігіяй. Такі масавы адрыв ад рэлігіі і царквы адбываецца ўпершыню ў гісторыі. Гэта вынік нашых перамог сацыялістычнай радымы, якая пад кіраўніцтвам вялікага Сталіна ідзе ўперад і ўперад да вяшчынь камунізма.

Рэлігія і камунізм непрымірымы. Рэлігія перашкаджае нашму руху ўперад, таму неадхотна ўсяму на ўзмацняць барацьбу з ёю. Наша задача—шпярэй разгарнуць марксісцка-ленінскую антырэлігійную прапаганду, узяць вышэй наш рэвалюцыйны рух і тымчасць, памятаючы, што барацьба з рэлігіяй—барацьба за камунізм.

Гісторыя ўсклала на нашу партыю найвялікшую задачу—пабудаваць камуністычнае грамадства. І мы упэўнены ў перамозе, бо ў нас такой сілы, якая здолела-б спыніць наш пераможны рух ўперад з пущанай та ірыяна Сталіна, данай у яго гістарычным дзядаце на XVIII з'ездзе РКП(б). Савецкі народ паводзіць свой народ да новых перамог камунізма.

Г. Семёнаў

Комсамол—верны памочнік партыі

XVIII з'езд ВКП(б) — буйнейшая падзея ў гісторыі нашай соцыялістычнай радзімы, у гісторыі усяго міжнароднага камуністычнага руху.

Геніяльны даклад тав. Сталіна на XVIII з'ездзе з'яўляецца каштоўнейшым укладам у скарбніцу марксізма-ленінізма, выдатным дакументам нашай эпохі, у якой падведзены вынікі гераічнай барацьбы працоўных Савецкага Саюза за пабудову сацыялізма і намечана праграма пераходу да камуністычнага грамадства.

Восемнаццаты з'езд ВКП(б) паставіў перад краінай новыя грандыёзныя задачы. Ва ўмовах, калі партыя завяршае будаўніцтва бяскасавага сацыялістычнага грамадства і ажыццяўляе паступовы пераход ад сацыялізма да камунізма, няўмерна павышаецца роля партыі адносна кручэння сілы нашчага грамадства, перадавога атрата працоўных, павышаецца і роля комсамолу як актыўнага памочніка партыі ва ўсёй яе велізарнай, складанай рабоце.

Гераічны комсамол заўсёды стаяў за партыяй Леніна, Сталіна, пад яго кіраваннем актыўна ўдзельнічаў ва ўзвышэнні велічнага будынка сацыялізма. Кіраванства камуністычнай партыі заўсёды з'яўлялася крыніцай сілы комсамолу, яго ідэянага росту, яго выдатных спраў. Комсамол заўсёды быў і застаецца верным рэзервам і баявым памочнікам большэвіцкай партыі.

Рашэнні XVIII з'езда партыі адкрываюць неасяжныя прасторы для дзейнасці комсамольскіх арганізацый. Прыняты з'ездам статут ВКП(б) кладзе пачатак кругому павяржэнню комсамольскіх арганізацый на шлях актыўнага удзелу ва ўсім дзяржаўным і гаспадарчым жыцці краіны.

У Статуце ВКП(б) гаворыцца:

«ВЛКСМ з'яўляецца актыўным памочнікам партыі ва ўсім дзяржаўным і гаспадарчым будаўніцтве. Комсамольскія арганізацыі павінны быць на справе актыўнымі праваднікамі партыйных дырэктыв ва ўсіх галінах сацыялістычнага будаўніцтва, асабліва там, дзе няма нярэчных партыйных арганізацый».

Гэта яркае сведчанне велізарнага давер'я большэвіцкай партыі і яе Цэнтральнага Камітэта Камуністычнаму Саюзу Моладзі. Комсамол абавязан спраўдаць гэта давер і адданай работай, самаафярнай барацьбой за справу Леніна—Сталіна, за справу камунізма. Комсамол павінен яшчэ з большай актыўнасцю дапамагаць партыі і ўраду ўмацоўваць сацыялістычную дзяржаву, ахоўваць сацыялістычную

Уласнасць, умацоўваць працоўную дысцыпліну, напіраць стаханавскі рух, узнімаць прадукцыю насць працы.

«Быць членам саюза моладзі значыць весці справу так, каб аддаваць сваю работу, свае сілы на агульную справу» *).

Краіна чакала ад комсамола новых вялікіх спраў, новага ўкладу творчай ініцыятывы ў Трэцюю сталінскую пяцігодку. І наша слаўная моладзь з усёй энергіяй узялася ўжо за гэту плысную работу. Кожны з нас прыносіць звесткі аб новым працэсам уздыме ў разгортванні сацспарніцтва сярод моладзі.

Вытворчы запал, кіпучую энергію юных комсамольцаў, моцны бачны рух дзявчат за авалоданне трактарам, і ў звароце моладзі Мінскага пражэктарнага завода.

З кожным днём шырыцца вытворчы уздым сярод моладзі Савецкай Беларусі.

Комсамольцы Бабруйскага лесокамбіната змагаюцца за бесперабойную работу сваіх цэхаў. У буйным руху неспроўта падавалі дэталі, інструмент быў няспраўны. Комсамольцы Астахаў паставілі гэта пытанне перад кіраўніцтвам прадпрыемства і далося шкідлівы непаладак.

У калгасе «Палітадзелец», Бешанковіцкага раёна, толькі адзін камуніст, але яму актыўна дапамагае комсамольская арганізацыя, якая падзелавому змагаецца за арганізацыяна-гаспадарчае ўмацаванне калгаса.

У інструментальным цэху Гомельскага паравоза-рамонтнага завода маладзёжная брыгада імя XVIII з'езда ВКП(б) выканала план першай пяцігодкі красавіка на 142 проц. Круг брыгады комсамольцаў. Прыходзька. Маладыя рабочыя брыгады бязупынна павышаюць прадукцыю насць працы: 4 красавіка стаханавец тав. Перапечын выканаву праграму на 165 проц., тав. Зножыка на 140 проц. Знатны стаханавец паравозаборачнага цэха комсамалец тав. Рабкін, прымяніўшы сваё прыстасаванне для прыціркі фіянаў, паравозных насосаў, даў небывалую на гэтым працэсе выпрацоўку: 4 і 5 красавіка выканаву план на 400 проц., тады як раней даваў не больш 170—200 проц. Малады інжынер завода тав. Бахметаў закінчыў працэт станка для запрэсоўкі цыліндрычных угалак. Сваю работу ён прысвяціў саборніцтву імені Трэцяй сталінскай пяцігодкі.

Брыгада трактарыстаў Боркавіцкага МТС—ордэнаносцы тт. Бохан і Быкава, уступіўшы паміж сабой у спары існае саборніцтва, абавязаліся выпрацаваць на кожным катэсцы трактар 1.500 гектараў. Брыгада тав. Шапінур 600 гектараў, брыгада тав. Федасенкі 800 гектараў, высокаякасна і ў сціслыя тэрміны правесці сяўбу: зернавых за 7—8 дзён, бульбы—за 8—10 дзён; поўнасю выканаць план радкоўнай сяўбы. Кожная брыгада выканала з пачаткам свайго дзейнасці і заслужана зацверджана кандыдатамі на Усесаюзную сельскагаспадарчую выставу.

Паднята і задача ролі комсамола ў такой важнейшай справе, як ухваленне моладдзю руху савецкага патрыятызма. Комсамол павінен быць галоўным майданам барацьбы з ідэямі капіталізму і падрыхтоўчы іх катэсцы, вартата абараняць сваю краіну, аб'явілі свайго саюзі з любімай Чырвонай Арміяй. Комсамол выхавалі і вымушчых герояў, сталінскіх герояў нашай радзімы, баяўнічых і дзяржаўных партыі Леніна і Сталіна.

На ўсіх участках соцыялістычнага будаўніцтва моладзь паказвае пуды сапраўды народнага гераізма. Яе энтузіязм з новаю сілай трэба распаўсюдзіць зараз, калі крыніца Советам устанавіў у нашых гераізмах і соцыялізма да камунізму. А для гэтага камсамолу пачобнічэцкіх неабходна ўзяцца за ўзбярэжжэ малады марксісцка-ленінскай тэорыі.

VIII пленум Цэнтральнага Камітэта ВЛКСМ, які адбыўся 7-13 красавіка г. г., абмеркаваў важнейшыя пытанні перабудовы камсамольскай работы ў духу гістарычных рашэнняў XVIII партыйнага з'езда. Пад непасрэдным кіраванствам ЦК ВКП(б) распрацаван і прынят абавязны план практычных дзеянняў па выкананню камсамольскімі арганізацыямі пастановаў гістарычнага з'езда.

Пленум абавязваў усе камсамольскія арганізацыі, усіх членаў ВЛКСМ настойліва працаваць над паспяховым правядзеннем у жыццё пастановаў XVIII з'езда ВКП(б). Пленум патрабаваў ад усіх камсамольцаў і ў першую чаргу ад кіруючага актыва камсамолу ўпартай барацьбы за аўладанне рэвалюцыйнай тэорыяй марксізма-ленінізма, актыўнага перамагання перажыткаў капіталізма ў свядомасці людзей—будаўнікоў камуністычнага грамадства, надрыхтоўкі ў радах камсамолу новых кадраў работнікаў партыі і дзяржавы. Рашэнні пленума абавязваюць усіх камсамольцаў да шырокага разгорвання творчай ініцыятывы ва ўсіх галінах камуністычнага будаўніцтва, да павышэння рэвалюцыйнай ідэінасці, умацавання соцыялістычнай дзяржавы і усіх яе органаў, да бясплітаснай барацьбы з агентурамі фашызма, трацкісцка-бухарынскімі шпіёнамі і дыверсантамі.

VIII пленум ЦК ВЛКСМ устанавіў шэфства камсамолу над будніцтвам будоўлямі трэцяй пяцігодкі, над рашаючымі ўчасткамі народнай гаспадары і абароннай работы. Гэта рашэнне вынесена на аснове шматлікіх прапановаў камсамольцаў. Стварэнне вялікага марскога і акіянскага флота СССР, будаўніцтва Палаца Советам, Куйбышэўскага гідравузла, «Другога Баку», хутчэйшае развіццё Падмаскоўнага вугальнага басейна, будаўніцтва новай дарогі Акмолінск—Карталы—на ўсіх гэтых і іншых участках маладыя патрыеты абавязаны паказаць сапраўдныя ўзоры працоўнага гераізма.

Камсамол—вялікая сіла ў гаспадарчым і грамадскім жыцці вёскі, асабліва ў тых працоўных месцах і каласях, дзе няма першых партыйных арганізацый. На яе ускладаецца асабліва адказнасць за правядзенне ў жыццё дырэктых партыі і ўрата. Трэба толькі ўмець выкарыстоўваць гэтую сілу, навучыць камсамольцаў і, перш за ўсё, актыўна-партыйнаму падыходзіць да вырашэння любой задачы.

Работа многіх калгасных першачных арганізацый камсамолу пастаўлена да гэтага часу незадавальняюча, на што ўказваў яшчэ VI пленум ЦК ВЛКСМ. У калгасах выключна слаба растуць рады камсамолу. Ёсць каля тысяч такіх арганізацый, дзе кожны камсамольцаў не перавышае 3—15 чалавек і зусім не расце. У мінулым годзе 24 першачныя камсамольскія арганізацыі нават разваліліся.

Трэба рашуча дабівацца, каб камсамольскія арганізацыі былі створаны ва ўсіх калгасах, каб яны раслі колькасна, каб райкомы, абкомы камсамолу і першачныя партгарадзіцы ўсямерна падтрымлівалі і умацоўвалі сваё кіраванне камсамолам. ЦК ВЛКСМ, кожны райком і абком камсамолу зуседзі павінны быць у курсе жыцця і штодзённай работы камсамольскіх арганізацый, сістэматычна дапамагаючы тым з іх, якія працуюць у калгасах, дзе няма партыйных арганізацый.

У трэцяй сталінскай пяцігодцы камсамолу трэба будзе правесці

вялікую работу па выкананні г.старычных задач, пастаўленых перад работнікамі сацыялістычнага земляробства таварышом Сталіным:

«Разгарнуць далей уздым нашга земляробства і жывелагадоўлі з тым, каб на працягу бліжэйшых 3—4 год дабіцца штогодняй вытворчасці зярна 8 мільярдаў пудоў з сярэдняй ураджайнасцю на гектар у 12—13 цэнтнераў, павялічыць вытворчасць на тэхнічных культурах на 30—35 процантаў у сярэднім, павялічыць пагалоўе авечак і свіней удвая, пагалоўе буйнай рагатай жывёлы процантаў на 40, пагалоўе коней—процантаў на 35».

Большэвіцкае ажыццяўленне гэтых грандыезных задач—справа гонару сельскага комсамола.

Комсамольскія арганізацыі калгасаў, МТС і саўгасаў павінны быць на справе актыўнымі прапагандыстамі партыйных дырэктыв на весцы, змагацца за высокі ўраджай, за ўсямернае развіццё жывелагадоўлі, за заможнае і культурнае жыццё калгаснікаў.

У рашэнні VIII пленума ЦК ВЛКСМ падкрэслена адказнасць комсамольскіх арганізацый за выхаванне новых кадраў савецкай інтэлігенцыі. Асобная ўвага павінна быць звернута на палепшанне комсамольскай работы ў ВНУ, ВТНУ, тэхнікумах і навукова-даследчых інстытутах, на данамогу настаўнікам у выхаванні і адукацыі дзяцей. Рашэнне пленума аб умяшчэнні пасады сакратара па рабоце сярод школьнай моладзі і піонеру паказвае, якая вялікая ўвага ўдзяляецца рабоце школьных комсамольскіх арганізацый.

«Наша савецкая інтэлігенцыя,—гаворыць таварыш Сталін,—гэта—зусім новая інтэлігенцыя, звязаная ўсімі карэннямі з рабочым класам і сялянствам».

Нашы інтэлігенты—гэта учарашнія рабочыя, калгаснікі, выхадцы з народа. Аб гэтым красамоўна гаворыць прыклад сяла Еучэ, Камарынскага раёна. За апошнія годы з сялян гэтага сяла вышла 4 інжынеры, 5 тэхнікаў, 60 старэйшых, сярэдніх і малодшых камандзіраў Чырвонай Арміі, 4 летчыкі, 2 ваенныя тэхнікі, 30 настаўнікаў, 25 трактарыстаў, 4 урачы, 5 фельчароў і 37 адказных работнікаў партыйнага і савецкага апарата.

Велізарна і ганарова роля савецкай інтэлігенцыі на сяле. Ён прадастаўлена шырокае поле дзейнасці, неабмежаваныя магчымасці для прылажэння сваіх творчых сіл і здольнасцей.

У весцы Вяркава, Клічаўскага раёна, працуе 10 чалавек маладой савецкай інтэлігенцыі: настаўнікі, медыцынскія, кааперацыйныя і іншыя работнікі. Яны праводзяць шырокую масавую работу, растлумачваюць калгаснікам рашэнні г.старычнага XVIII з'езда партыі. Але сярод іх саміх амаль ніякай работы не праводзіцца. Комсамольская арганізацыя рэдка збірае маладых інтэлігентаў, не цікавіцца іх культурна-бытавымі і палітычнымі запросамі.

Таварыш Сталін на XVIII з'ездзе ВКП(б) гаварыў, да чаго вядуць такія адносіны да інтэлігенцыі. Таварышы, якія недаацэньваюць ролі савецкай інтэлігенцыі, якія лічаць інтэлігентаў людзьмі «другога сорту», з часам «могуць дакапацца да ўслаўлення алегаласці, неўдзячкі, цемры, мрака і бесся. Яны і зразумста. Тэарэтычныя вывучкі ніколі не вялі і не могуць весці к дабру».

Комсамольскія арганізацыі павінны цесней звязацца з маладой савецкай інтэлігенцыяй, цікавіцца яе інтарэсамі і запатрабаваннямі, вы-

хоўваць у духу любові і адданасці радзіме, у духу непрымірымай нянавісці да ворагаў народа. Неабходна рэгулярна праводзіць для моладзі даклады, лекцыі, кансультацыі па гісторыі партыі, пытаннях міжнародных і ўнутраных падзен, смялей прыцягваць маладых інтэлігентаў да актыўнай комсамольскай работы, вылучаць найбольш здольных і правяраных на кіруючыя пасады дзяржаўнай дзейнасці.

Следуючы указанням партыі, пленум прыняў пункт аб правах членаў ВЛКСМ. Кожны комсомолец мае права крытыкаваць на комсамольскіх сходах любога комсамольскага работніка, патрабаваць асабістага ўтварэння ва ўсіх выпадках, калі выносяцца рашэнні аб дзейнасці або паводзінах комсамольца, звяртацца па любому пытанню ў абком, крайком і ЦК ВЛКСМ саюзнай рэспублікі, аж да ЦК ВЛКСМ. Правільнае выкананне гэтага пункта пастановы пакладзе канец сваявольству ў вырашэнні дэсу комсамольца, умацуе дысцыпліну, унутрысаюзную дэмакратыю, забяспечыць шырокае разгортванне крытыкі і самакрытыкі.

Трэба пакончыць з практыкай выключэння з членаў ВЛКСМ за малаважныя праступкі. Аб комсамольцу трэба меркаваць перш за ўсё па яго справах, па яго адданасці радзіме, а не «па біялагічных» прызнаках. Вырашаючы пытанне аб прыбыццям і выключэнні з рады ВЛКСМ, комсамольскія арганізацыі абавязаны забяспечыць уважлівы і чулы падыход да кожнага комсамольца.

Адказненая задача комсомола арганізаваць глыбокае вывучэнне рашэнняў XVIII з'езда ВКП(б) сярод савецкай моладзі. Найлепшы метадад прапаганды рашэнняў з'езда самастойнае вывучэнне іх. Комсамольскі актыў набывае ўжо не малы вопыт у гэтай справе за час вывучэння «Кароткага курса гісторыі ВКП(б)», трэба толькі дапамагчы нашай моладзі асвоіць метада самастойнага аўладання рэвалюцыйнай тэорыяй, шырока карыстаючыся лекцыямі, дакладамі, кансультацыямі.

У справе прапаганды рашэнняў XVIII з'езда ВКП(б) вялікую ролю павінен адыграць комсамольскі друк. Яго першай абавязак—дапамагчы партыі растлумачыць маладым рабочым, калгаснікам, савецкай інтэлігенцыі і арганізаваць іх на барацьбу за выкананне грандыёзных планаў Трэцяй пяцігодкі, штодзённа дапамагаць комсамольцам у аўладанні большызмам, тэорыяй Маркса—Энгельса—Леніна—Сталіна. Ад комсамольскіх газет моладзь чакае высокакваліфікаваных артыкулаў па пытаннях тэорыі, аб Трэцім пяцігадовым плане, глыбокіх кансультацый, адказаў на пытанні чытачам, шырокага паказу вопыту прапаганды і агітацыі.

Вялікае значэнне набывае масавая агітацыя. Чытка матэрыялаў XVIII з'езда ВКП(б), даклады і гутаркі аб рашэннях з'езда, дыяграмы і картаграмы—усе гэта павінна знайсці свае месца ў актыўнай агітацыйнай рабоце комсамольскіх арганізацый. Сур'ёзную увагу трэба звярнуць на правядзенне гутарак і дакладаў аб XVIII з'ездзе ВКП(б) па тэмах, распрацаваных і рэкамендаваных ЦК ВЛКСМ і Аддзелам прапаганды і агітацыі ЦК КП(б)Б.

Магутным сродкам камуністычнага выхавання моладзі павінны стаць радыёвузлы, лекторыі, чырвоныя куткі, кіно, тэатры.

Комсамольскія арганізацыі пад кіраўніцтвам партыйных камітэтаў абавязаны паклапаціцца аб падрыхтоўцы добра падрыхтаваных кадраў агітатараў і чытчыкаў, каб забяспечыць выскатна-патвыжны ўзровень усіх гутарак і дакладаў аб з'ездзе. Трэба смялей прыцягваць да гэтай работы мільённую армію сацыялістычнай інтэлігенцыі, якая

Кроўна звязана з працоўнымі і гарыць жаданнем весці актыўную прапагандысцкую і агітацыйную работу. Партыйныя арганізацыі павінны аказваць у гэтай справе ўсямерную дапамогу комсамолу.

Рашэнне ЦК ВКП(б) аб прапагандзе ў сувязі з выпускам «Кароткага курса гісторыі ВКП(б)» узброіла кадры ленінска-сталінскага комсамола выдатным планам арганізацыі прапаганды марксізма-ленінізма.

Гістарычны даклад таварыша Сталіна на XVIII зездзе партыі ўзняў на неабывалую вышыню справу аўладання марксісцка-ленінскай тэорыяй. Раздзелы даклада — «Партыйная прапаганда. Марксісцка-ленінскае выхаванне членаў партыі і партыйных кадраў» і «Некаторыя пытанні тэорыі» са сталінскай мудрасцю падкрэслілі ўсю важнасць неабходнасці рэалізацыі лозунга аб аўтацані большэвізмам. Гэты лозунг любмага правадыра стаў жыццёвай справай кожнага камуніста, кожнага комсамольца, кожнага свядомага удзельніка будаўніцтва камунізма.

Рашэнні VIII пленума ЦК ВЛКСМ, распрацаваныя на аснове рашэнняў XVIII партызезда, маюць вялікае значэнне для усёй работы комсамола. Яны яшчэ раз указваюць на недахопы ў прапагандысцкай рабоце комсамола.

На дакладах Ленінградскага абкома і ЦК комсамола Беларусі пазначана адзначыў, што многія кіруючыя работнікі яшчэ нават і не прыступілі да глыбокага вывучэння гісторыі партыі. Не ўсе кіруючыя комсамольскія работнікі зразумелі указанні партыі і ЦК ВЛКСМ аб тым, што глыбокае вывучэнне «Кароткага курса гісторыі ВКП(б)» у першую чаргу неабходна самым кіруючым кадрам. Чаго варты такі кіраўнік, які на ўсіх сходках выступае з «бліскучымі» прамовамі аб неабходнасці авалотання большэвізмам, а сам над сабой не працуе.

Узор спалучэння практычнай работы з тэарэтычнай паказвае сакратар Жыткавіцкага райкома комсамола тав. Цукраў. Як кансультант райкома партыі, ён чытае лекцыі, удзельнічае ў тэарэтычных канферэнцыях і дае комсамольцам бліскучы прыклад таго, як знаходзіць час для самастойнай вучобы, як спалучаць дзяржаўныя справы з упартай работай над павышэннем свайго тэарэтычнага узроўню. Лекцыі і кансультацыі тав. Цукрава з вялікім інтарэсам наведваюць радавыя комсамольцы, раяцца з ім і атрымліваюць каштоўныя ўказанні.

Трэба зразумець, што без марксісцка-ленінскай адвапнасці, без ведання законаў грамадскага развіцця, без глыбокага разумення генэральнай лініі нашэга гістарычнага шляху нельга зрабіцца сапраўдным большэвіком, які вядзе за сабою масы.

Комсамольскія арганізацыі павінны рашуча палепшыць прапагандысцкую работу і ўсямерна павысіць ідэйна-навуковы ўзровень комсамольскай і савецкай моладзі. Толькі тады мы будзем мець «усеагульную дзяржаву дзесяціх дзесяціх нашых пытаньняў ужо вырашанымі» (Сталін).

Агукнуўшы агітацыі і прапаганды ЦК ЛКСМБ правёў абласныя наборы, якія паказалі, што добрых вынікаў у прапагандысцкай рабоце дасягаюць комсамольскія арганізацыі, якія ўсебакова азнаемліваюцца з пастановай ЦК ВКП(б) і ЦК ВЛКСМ.

У комсамольскай арганізацыі чыгуначнага вузла станцыі Асіпавічы 422 чалавекі, з іх 344 вывучаюць гісторыю партыі самастойна. Рэгулярна працуюць тры гурткі па гісторыі ВКП(б) і палітграмаце. За-

няткі праходзяць цікава і жыва. Слухачы задаволены работай гурткаў. Для комсамольцаў за апошнія тры месяцы прачытана 11 лекцый па гісторыі партыі і народаў СССР.

Сакратар калгаснай комсамольскай арганізацыі тав. Мартыновіч (Чашнік) сам грунтоўна вывучае гісторыю ВКП(б), і ўсе комсамольцы ўжо вывучылі тры раздзелы падручніка.

Комсамалец Сумараў (Камарын) вывучае 5 раздзел. Ён прачытаў ленинскія работы «Што рабіць?», «Што такое «прыяцелі народа» і якія яны ваяуюць супроць сацыял-дэмакратаў», рэгулярна наведвае лекцыі кансультацыі, вядзе канспект, робіць выразкі з газет і т. п.

Ёсць рад комсамольскіх арганізацый, дзе пры вывучэнні рашэнняў ЦК ВЛКСМ дапушчаны сур'ёзныя памылкі. У калгасе «XVI парт-з'езд» (Глускі раён) на комсамольскім сходзе была вынесена паста-нова: «Усім комсамольцам пераключыцца на вывучэнне гісторыі ВКП(б). Да 23 сакавіка вывучыць абавязкова ўсім першы і другі рэ-зідзелі «Кароткага курса гісторыі ВКП(б)». Маж тым у гэтай арганіза-цыі ёсць комсамольцы з асветай за 4—5 класаў.

У Лагойскім раёне комсамольцаў калгасная школа арыентавалі на-тое, каб самастойна вывучыць гісторыю ВКП(б), хоць многія з іх маюць асвету толькі за 2—3 класы і ніжэй.

У гэтых арганізацыях, відаць, забыліся або не зразумелі, што «Кароткі курс гісторыі ВКП(б)» разлічан перш за ўсё на кіруючы ах-тыў, на савецкую інтэлігенцыю, г. зн. на людзей, якія могуць сама-стойна вывучаць гэтую выдадзенаю працу марксізма-ленінізма.

Некаторыя комсамольскія работнікі не разумеюць, што асноўным метадам набывання ведаў з'яўляецца крапатлівая, прасякнутая сапраўды рэвалюцыйнай страсцю самастойная вучоба. Калі да рашэння ЦК ВКП(б) аб прапагандзе яны імкнуліся «ахапіць» усіх комсамольцаў гурткамі, то зараз імкнучыся або зусім ліквідаваць гуртковыя заняткі нават там, дзе яны патрэбны, або ахапіць усіх тэарэтычнымі канфе-рэнцыямі. Тэарэтычныя канферэнцыі толькі тады прыносяць карысць, калі яны забяспечаны добрымі кіраўнікамі, падрыхтаванай аудыто-рыяй і стаяць на высокім ідэйным узроўні.

Іншы комсамольскія газеты часта абмяжоўваюцца перадрукоўван-нем тэарэтычных артыкулаў з цэнтральных газет і журналаў, зусім не клапацячыся аб вырошчванні мясцовых кадраў, аб прыцягненні да работы кваліфікаваных прапагандыстаў, аб абогуленні вопыту леп-шых арганізацый у справе прапаганды і самастойнай вучобы комса-мольцаў.

Баявая задача комсамольскіх газет — сістэматычна асвятляць лепшы вопыт работы, наладзіць самую цесную сувязь з шырокімі масамі комсамольцаў і несаюзнай моладзі, памятаючы аб тым, што паспя-хова справіцца з новымі задачамі газета зможа толькі тады, калі яна цесна звязана з масамі, калі з яе старонак гаворыць сама моладзь, комсамольцы.

Усю сваю арганізацыйную прапагандыскую і агітацыйную работу комсамольскі друк павінен паставіць такім чынам, каб сапраўды па-богашэўніку выхоўваць маладое пакаленне ў духу рэвалюцыйнага марксізма-ленінізма, у духу беззаветнай адданасці партыі і радзіме, у духу глыбокай любові да нашага настаўніка, бацькі і друга таварыша Сталіна.

У пастанове ЦК ВКП(б) аб арганізацыі прапаганды ўказана, што ва ўсіх комсамольскіх газетах ствараюцца аддзелы агітацыі і прапа-

ганды, каб «ліквідаваць недаацэнку значэння друку як важнейшай зброі марксізма-ленінізма і усеаюзнай трыбуны прапаганды». Таму першачарговая задача ўсіх комсамольскіх арганізацый забяспечыць высокакваліфікаванымі работнікамі як свай апарат, так і аддзелы прапаганды і агітацыі комсамольскіх газет.

На III з'ездзе комсомола Ленін гаварыў комсамольцам: «Вы павінны быць першымі будаўнікамі камуністычнага грамадства сярод мільяну будаўнікоў, якіх павінны быць усякі малады чалавек, усякая маладая дзяўчына» *). Гэтаму завету вялікага настаўніка савецкай моладзь следавала на ўсім сваім гераічным шляху.

І няма сумнення, што комсамол, які ўпісаў гераічныя старонкі ў гісторыю першых двух пяцігодак, пакажа новыя слаўныя справы і ў Трэцяй сталінскай пяцігодцы. Няма сумнення, што комсамол пад кіраванствам партыі Леніна—Сталіна аддасць усе сілы, каб і трэці пяцігадовы план быў выканан і перавыканан, каб Савецкая краіна пераможна завяршыла гістарычны пераход ад сацыялізма да камунізма.

*) Ленін, т. XXX, стар. 409.

Роля і задачы савецкай інтэлігенцыі ў святле рашэнняў XVIII з'езда партыі

Наша вялікая сацыялістычная рэзтва ўступіла ў новую паласу свайго гістарычнага развіцця, у паласу завяршэння будаўніцтва бяскласавата сацыялістычнага грамадства і паступовага пераходу ад сацыялізму да камунізму. Вялікай вынашчанаю чалавецтвам мара аб будучым грамадстве без прыгнятаў і прыгнятых стала сапраўднасцю на адной шостай зямнога шара.

Гістарычнае значэнне рашэнняў XVIII з'езда большавіцкай партыі заключаецца ў тым, што ён надзеў велічныя вынікі дасягненняў і перамог народаў СССР і распрацаваў умовы і праграму далейшага паступальнага руху да камунізму.

Для таго, каб смела і упэўнена ісці да тых, уперад да новых перамог, трэба было глыбока прааналізаваць значэнне дасягнутых поспехаў, па-ленінску абавязваць класавыя воінт праробленай работы, намеціць шляхі далейшага руху, стварыць план далейшай барацьбы. Гэта гіганцкая творчая задача была вырашана ў геніяльным дакладзе найвялікшага чалавека сучаснасці—таварыша Сталіна.

У дакладзе правадыра сусветнага пролетарыята увасобілася ўся мудрасць партыі, увесь палітычны воінт рабочага класа; у ім сканцэнтраваліся самыя глыбокія тэарэтычныя, арганізацыйныя і гаспадарчыя пытанні, якія паўстаюць перад працоўнымі савецкімі краінамі ў новай паласе развіцця; у ім раскрыліся ўсе рухаючыя сілы гістарычнага працэса, вызначаны задачы далейшай барацьбы, шляхі і перспектывы далейшага развіцця, роля і месца ў гэтым развіцці кожнага атрада будаўнікоў сацыялізму; у ім з асабліваю сілай і яснасцю раскрылася значэнне савецкай сацыялістычнай дзяржавы, цяперашняга ўмацавання яго магутнасці, у ім з геніяльнай глыбінай развіта новая тэорыя аб сацыялістычнай інтэлігенцыі.

Таварыш Сталін, падводзячы вынікі ўздыму матэрыяльнага і культурнага становішча працоўных, гаворыў:

«З пункту гледжання культурнага развіцця народа справядлівы перыяд быў сапраўды перыядам культурнай рэвалюцыі. Укараненне ў жыццё ўсеагульна-абавязковай першапачатковай асветы на мовах нацыянальнасцей СССР, рост колькасці школ і навучаючыхся ўсіх ступеней, рост колькасці выпускаемых вышэйшымі школамі спецыялістаў, стварэнне і ўмацаванне новай, савецкай інтэлігенцыі, — такая агульная карціна культурнага уздыму народа...

У рэзультат гэтай велізарнай культурнай работы нарадзілася і складалася ў нас шматлікая новая, савецкая інтэлігенцыя, якая вышла з рады рабочага класа, сялянства, савецкіх

служачых, плоць ад плоці і кроў ад крыві нашага народа,— інтэлігенцыя, якая не ведае ярма эксплуатацыі, ненавідзіць эксплуататараў і гатова служыць народам СССР верай і праўдай».

Наша савецкая інтэлігенцыя з'яўляецца соллю савецкай зямлі. Бурны працэс яе росту падрыхтоўан партыяй большэвікоў Таварыш Сталін асабіста і нястомна клапаціцца аб вырошчванні новай, савецкай інтэлігенцыі. Савецкая інтэлігенцыя гэта нашы кіруючыя партыйныя, савецкія і гаспадарчыя кадры, камандзіры Рабоча-Сялянскай Чырвонай Арміі і Ваенна-Марскога Флота, людзі навукі і тэхнікі, літаратуры, мастацтва, перадавікі-стаханавцы нашай працы, мыслівацы і соцыялістычнай сельскай гаспадаркі, работнікі народнай асветы, вялікая армія савецкіх служачых. У асобе такога важнейшага атрада савецкай інтэлігенцыі, як работнікі нашага дзяржаўнага апарата, савецкі народ кіруе нашай краінай, штодзённа ажыццяўляе **унутраную і знешнюю палітыку савецкай дзяржавы.**

Савецкі Саюз гранітным уцесам узвышаецца сярод капіталістычных краін, ахопленых глыбокім эканамічным крызісам, жахлівым беспрацоўем, галечай і разарэннем народных мас. Над капіталістычным светам палыхае зарава другой імперыялістычнай вайны, у якой гінуць сотні тысяч працоўных, дзесяткі мільёнаў застаюцца без жытця і харчу. Фашысцкія варвары знішчаюць дзяржавы, здзекаваюцца над цэлымі народамі, ператвараюць у прах велзарнейшыя каштоўнасці чалавечай культуры.

І толькі краіна соцыялізма, абаграваемая сталінскім сонцам, ватхняемая сталінскім геніем і мудрасцю, упэўнена і няухільна ідзе перад, дабіваючыся ўсё новых поспехаў і новых перамог.

Савецкі народ пажынае плодзі вялікай Кастрычніцкай соцыялістычнай рэвалюцыі, плодзі соцыялізма. Яны ярка выражаны ў абзелчаных таварышом Сталінным лічбах аб уздыме матэрыяльнага добрабыту народных мас, у лічбах і фактах культурнага уздыму савецкага народа. Ажыццёлена ўсеагульна-абавязковая першачатковая асвета на мовах нацыянальнасцей СССР. У 1938—39 годзе ў школах усіх ступеней навучаецца каля 34 мільёнаў чалавек. Калі ўлічыць усе віды асветы, то колькасць навучаючыхся складзе каля 47,5 мільёна чалавек. За гэты перыяд пабудавана 20.607 новых школ. Вышэйшыя навучальныя установы выпусцілі 476.600 маладых спецыялістаў (акрамя ваенных).

У 1937—38 гг. у вышэйшых навучальных установах СССР навучалася 550 тыс. чалавек, тады як у 23-х еўрапейскіх краінах з насельніцтвам больш 350 мільёнаў навучалася ў ВНУ каля 540 тысяч.

Кантынгент навучаючыхся, у параўнанні з 1914—1915 гг., скараціўся ва Францыі да 97,9 проц., у Англіі — да 86,6 проц., у Германіі да 87 проц. Колькасць навучаючыхся ў ВНУ ў 1936—37 г. у Германіі скарацілася амаль удвая ў параўнанні з 1931—32 гг.

Удары крызіса ў капіталістычных краінах абрушваюцца і на інтэлігенцыю. Яна не знаходзіць прымянення для сваёй разумовай працы. Інжынеры, тэхнікі, паэты, кампазітары — людзі з вышэйшай адукацыяй вымушаны наймацца ў дворнікі, афіцыянты, гандляваць папяросамі, газетамі, абы толькі не памерці з голаду.

Усё гэта сведчыць аб рэзкім заняпадзе навукі ў так званых «дэмакратычных» краінах капіталістычнага свету, аб поўным разгроме яе і замене ілжэнавукай у краінах фашызма.

Толькі ў Савецкім Саюзе навучы забяспечан вельзарны росквіт і бязмежнае развіццё, бо шлях ён ярка асвятляе рэвалюцыйная тэорыя марксізма-ленінізма.

СССР мае 2.263 навукова-даследчых устаноў, 700 вышэйшых школ. Толькі ў сістэме Акадэміі Навук працуе 4.100 навуковых супрацоўнікаў. Колькасць сапраўдных членаў Акадэміі Навук за год у савецкай улады падвоілася. На выбарах у члены Акадэміі Навук у бягучым годзе было вылучана 248 кандыдатаў у сапраўдных членаў і 542 у члены-карэспандэнты. За апошнія пяць год колькасць асоб, якія атрымліваюць сярэдняю асвету, узрасла на 220 проц., колькасць асоб, якія атрымліваюць вышэйшую адукацыю, узрасла на 131 проц. Створана свая, савецкая інтэлігенцыя, якая служыць народу і з'яўляецца актыўным удзельнікам будаўніцтва сацыялістычнага грамадства.

Магутны росквіт нацыянальнай па форме і сацыялістычнай па зместу культуры народаў СССР з'яўляецца яркім выражэннем трыумфу ленинска-сталінскай нацыянальнай палітыкі, прыкладам чаго можа служыць наша Беларуская ССР.

Да Кастрычніцкай рэвалюцыі Беларусь прадстаўляла забітую, нацыянальна прыгнечаную, цёмную краіну з адсталым сельскагаспадарчым тэхнікам і жабрацкімі ўраджаямі, з дробнай, галоўным чынам саматужнай, прамысловасцю і нізкай заробковай платой. Беларусь не мела ні адной вышэйшай навучальнай установы, ніводнага беларускага тэатра. Затое было пяць тысяч манастыроў, тры тысячы цэркваў, 113 касцёлаў, 704 сінагогі.

Беларусы не мелі права на беларускую культуру. Ды і не да культуры было. Вясной зазвычай не было ўжо хлеба, і цэлыя вескі харчаваліся мякінай, вяршы мох, кару, лебяду і т. п. Ад той пары дзе-ні-дзе яшчэ захаваліся назвы весак: Махаеды, Караседы, Батацянкі, Саламянікі і т. п.

Пад сонцам Сталінскай Канстытуцыі расцвіла Савецкая Беларусь.

Калгаснікі і калгасніцы авалодваюць навукай і тэхніку сацыялістычнай сельскай гаспадаркі. За год у савецкай улады выхаваны выдатныя кадры сельскай інтэлігенцыі. Савецкая Беларусь мае Акадэмію Навук, 1.263 навуковых работнікаў, звыш тысячы аграномаў, 600 зоатэхнікаў, 200 ветурачоў.

Побач са старэйшым пакаленнем мастакоў слова—Янкам Купалам, Якубам Коласам—беларуская літаратура прадстаўлена такімі іменамі, як З. Бядуля, М. Лынькоў, К. Крапіва. Узялася і расце цэлая плеяда маладых таленавітых пісьменнікаў: П. Броўка, П. Глебка, І. Шапавалаў, А. Куляшоў, Э. Агняцвет і інш. БССР мае 14 драматычных тэатраў, тэатр оперы і балета, філармонію, кансерваторыю. Выраслі такія мастакі сцэны, як народная артыстка рэспублікі г-в. Александровская, Владимирскі, артысты Балочнін, Дзенісаў, Алексееў, Млодэк і інш.

За год другой сталінскай пяцігодкі ў БССР, як і па ўсяму Савецкаму Саюзу, адбылася сапраўдная культурная рэвалюцыя. Закончана ўсеагульнае пачатковае навучанне. Колькасць навучаючыхся ў 5-7 класах падвоілася, а ў 8-10 класах павялічылася больш чым у 49 раз.

У рэспубліцы звыш 7.000 школ, дзе навучаецца больш мільяна дзяцей. У 41 навукова-даследчым інстытуце працуе каля 2000 навуковых работнікаў. Студэнтаў у БССР у 75 раз больш, чым

у 1913 годзе. Толькі за апошнія годы з вышэйшых навучальных устаноў БССР выпушчана звыш 9.000 спецыялістаў розных кваліфікацый.

У 1939 годзе на народную асвету асігнавана звыш 400 мільёнаў рублёў. За дзве сталінскія пяцігодкі асігнаванні на народную асвету ў БССР павялічыліся ў 16 раз. У рэспубліцы звыш 35 тысяч настаўнікаў, тысячы урачоў і аграномаў, інжынераў і тэхнікаў, пісьменнікаў і паэтаў, мастакоў і скульптараў, артыстаў і музыкантаў. Гэта—новая савецкая сацыялістычная інтэлігенцыя, адданая інтарэсам народа, камуністычным ідэалам.

Поспехі культурнага будаўніцтва ў БССР становяцца асабліва выразнымі, калі прыглядзецца да таго, што адбываецца ў капіталістычных краінах, у прыватнасці ў панскай Польшчы. Выдаткі на ўтрыманне школ у Польшчы склалі ў 1937—38 годзе 72,5 процанта ў параўнанні з 1929—30 годам, а выдаткі на школьнае будаўніцтва—усяго 6,3 процанта. Яшчэ больш катастрафічна становішча ў Заходняй Беларусі і Заходняй Украіне. У Палескім ваяводстве непісьменных мужчын—31,1 процанта, жанчын—64,2 процанта. У Валынскім ваяводстве непісьменных мужчын—32,7 процанта, жанчын 62,4 процанта.

Савецкі Саюз—краіна пераможшага сацыялізма—з'яўляецца яркім прыкладам таго, што толькі пасля перамогі сацыялістычнай рэвалюцыі, пасля звяржэння эксплуатацыйных класаў пачынаецца сапраўды росквіт навукі і культуры. Савецкі Саюз—гэта краіна, дзе народ кіруемы такой партыяй, як партыя Леніна—Сталіна, узяў свой лес ва ўласныя рукі і стварыў нябачаныя ў гісторыі чалавецтва ўмовы для ўсебаковага, неабмежаванага, самага шырокага развіцця навукі і магутнага ўздыму сацыялістычнай культуры.

Савецкі народ любіць і цэнціць сваю інтэлігенцыю. Вучоныя, пісьменнікі, урачы, інжынеры, аграномы, артысты, мастакі—усе прадстаўнікі сацыялістычнай інтэлігенцыі карыстаюцца велізарнай пашанай і увагай савецкага народа. Многа акадэмікаў, прафесараў, мастакоў, пісьменнікаў, настаўнікаў, артыстаў, урачоў і іншых прадстаўнікоў навукі і культуры працоўныя паслалі сваімі дэпутатамі ў Вярхоўныя Саветы СССР, саюзных і аўтаномных рэспублік. Многіх іх узнагароджаны ордэнамі Саюза ССР. Першую Сесію нашага сацыялістычнага парламента Вярхоўнага Савета СССР адкрыў дэпутат—акадэмік Бах. Першую Сесію Вярхоўнага Савета БССР адкрыў дэпутат—прафесар Мелкіх.

Наша новая, савецкая сацыялістычная інтэлігенцыя—гэта армія ў 10 мільёнаў чалавек—выкавана і вышывана вялікай партыяй Леніна—Сталіна ў краіне, якая пераможна ідзе да вяршынь камунізма, інтэлігенцыя заняла пачэснае месца.

Велізарную ролю адыгрывае інтэлігенцыя ў краіне сацыялізма. Таварыш Сталін неаднаразова ўказваў, што ні адна дзяржава не можа і не можа абыйсціся без сваёй інтэлігенцыі, тым больш не можа абыйсціся без сваёй інтэлігенцыі сацыялістычная дзяржава рабочых і сялян. Пад кіраванствам большавіцкай партыі, пад кіраванствам вялікага Сталіна, у краіне пераможшага сацыялізма створана новая, савецкая інтэлігенцыя, усёмі сваімі карэннямі звязаная з рабочым класам і сялянствам, інтэлігенцыя, падобнай якой няма ні ў адной краіне свету.

На XVIII з'ездзе партыі таварыш Сталін даў найглыбейшы аналіз шляху, пройдзенаму старой буржуазнай інтэлігенцыяй, і шляху, на

якім новая, народная інтэлігенцыя атрымлівала свае бліскучыя перамогі. Таварыш Сталін даў вычарпальную характарыстыку інтэлігенцыі, якую стваралі і ствараюць маемныя класы па сваіму вообразу і падабенству.

Інтэлігенцыя ў капіталістычных краінах складалася і складалася з людзей маемных класаў, выходзіць з іх нетраў, сваімі карэннямі звязана з маемнымі класамі, служыла і служыць ім. Работа інтэлігенцыі ва ўмовах капіталізма, — пісаў Горкі, — «заўсёды зводзілася галоўным чынам да справы ўпрыгожання быцця буржуазіі, да справы ўцехі багатых у пошлых горасцах іх жыцця. Нянька капіталістаў — інтэлігенцыя, у большасці сваёй, займалася тым, што старанна штопала белымі ніткамі даўно зношанае, бруднаватае, багата забруджанае крысею працоўнага народа філасофскае і царкоўнае аблачэнне буржуазіі». Гэта інтэлігенцыя заражана усімі парокмі буржуазна-капіталістычнага грамадства. Таму зразумела тое недавер'е, якое пераходзіла нярэдка ў нянавіць, што адчувалі рэвалюцыйныя элементы нашай краіны да буржуазнай інтэлігенцыі старой Расіі.

У першыя-ж дні пасля Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі старая, дарэвалюцыйная інтэлігенцыя раскалолася. Найбольш кваліфікаваная і ўплывовая яе частка стала на шлях адкрытай барацьбы з Савецкаю ўладай змагалася супроць народа, імкнулася сабатажам падарваць знутры маладую Савецкую рэспубліку. Сустраўшы жорсткі адпор ад пролетарскай дыктатуры, гэта частка інтэлігенцыі перамяніла сваю тактыку. Ад адкрытай барацьбы супроць савецкай улады, ад адкрытага сабатажу яна перайшла да контррэвалюцыйнага шкодніцтва, шпіянажу, дыверсій, наняўшыся на службу ў замежных разведках. Але ў канчатковым выніку яна была разбіта, рассеяна Савецкаю ўладай, караючым мечам пролетарскай дыктатуры.

Другая частка старой інтэлігенцыі доўга тапталася на адным месцы, а потым рашыла пайсці ў службы і ў жыццё з Савецкаю ўладай. У большасці сваёй гэта частка інтэлігенцыі паспела са старыца і пачынае выходзіць са строю.

І, врэшце, трэцяя частка старой інтэлігенцыі, у большасці радавая яе частка, менш кваліфікаваная, далучылася да народа і пайшла за Савецкаю ўладай. Гэтай частцы старой інтэлігенцыі прышліся даўчвацца ў нашых ВНУ.

Такі канец старой інтэлігенцыі. Гэта быў мучыцельны працэс дыферэнцыяцыі і разлому. Побач з гэтым працэсам ішоў бурны працэс фарміравання, мабілізацыі і збірання сіл новай інтэлігенцыі, якая выйшла з радю працоўных. У выніку створана новая, савецкая інтэлігенцыя, якая цесна звязана з народам і у масе сваёй служыць яму верай і праўдай.

Тав. Сталін у сваім дакладзе XVIII з'езду ВКП(б) гаварыў:

«У выніку мы маем цяпер шматлікую, новую, народную, сацыялістычную інтэлігенцыю, якая у корані адрозніваецца ад старой, буржуазнай інтэлігенцыі як па сваёму саставу, так і па свайму сацыяльна-палітычнаму абліччу».

Тав. Молатаў у сваёй прамове на Надзвычайным VIII з'ездзе саветаў гаварыў:

«Перада мной выступаў усім вядомы пісьменнік А. Н. Талстой. Хто не ведае, што гэта быў граф Талстой. А цяпер? Адзін з лепшых і адзін з самых папулярных пісьменнікаў зямлі савецкай — таварыш Алексей Нікалаевіч Талстой».

Сталінскі Цэнтральны Камітэт нашай партыі, вялікі Сталін неаднаразі указвалі на тое, што трэба бачыць карэнную розніцу паміж старой і новай інтэлігенцыяй. Яны указвалі на недапушчальнасць перанясення старой тэорыі аб інтэлігенцыі на новую інтэлігенцыю, на недапушчальнасць падыходу да новай інтэлігенцыі са старою меркай.

У рашэнні «Аб пастаноўцы партыйнай прапаганды ў сувязі з выпускам «Кароткага курса гісторыі ВКП(б)», выпрацаваным пры асабістым удзеле таварыша Сталіна, ЦК ВКП(б) канстатаваў:

«Не гледзячы на такую важную ролю інтэлігенцыі ў савецкай дзяржаве, да сучаснага моманту яшчэ не пераможаны пэдагагічныя адносіны да нашай інтэлігенцыі, прадстаўляючыя з сябе вельмі шкоднае перанясенне на нашу савецкую інтэлігенцыю тых поглядаў і адносін да інтэлігенцыі, якія былі распаўсюджаны ў дэрэволюцыйны перыяд, калі інтэлігенцыя знаходзілася на службе ў памешчыкаў і капіталістаў».

Аб гэтым таварыш Сталін яшчэ раз напамніў у сваім гістарычным дакладзе на XVIII з'ездзе партыі. Ён указаў на губельнасць таго тэарэтычнага выху, бо нельга пераносіць на новую, савецкую сацыялістычную інтэлігенцыю тую пачуццёвую законамернасць, якія рабочы клас адчуваў да старой, буржуазнай інтэлігенцыі. Людзі, якія чэпляюцца за гэтыя старыя тэорыі, за гэтыя старыя адносіны, за гэтыя старыя погляды на інтэлігенцыю, рысуюць дакаціцца да ўслаўлення адсталасці, невуцтва, цемры і мракабесся.

Для нашай савецкай інтэлігенцыі старыя тэорыі, старыя меркі непрымянімы. Адносіны да нашай інтэлігенцыі базіруюцца на дружэственным супрацоўніцтве рабочага класа, калгаснага сялянства і інтэлігенцыі. Наша партыя, асабіста таварыш Сталін нястомна клапаціцца аб вырошчванні новай савецкай інтэлігенцыі, аб уздыме навука-палітычнага і тэарэтычнага ўзроўню савецкай інтэлігенцыі да ўзроўню грандыёзных задач будаўніцтва камуністычнага грамадства.

* * *

Ва ўвесь рост перад намі пастаўлена грандыёзная задача—перагнаць у бліжэйшыя 10—15 год галоўныя капіталістычныя краіны ў эканамічных адносінах. Гэта задача з усёй чоткасцю і ва ўсім з'явілася ў дакладзе таварыша Сталіна на XVIII з'ездзе партыі.

Задача перагнаць галоўныя капіталістычныя краіны ў эканамічных адносінах і шляхі да яе ажыццяўлення канкрэтна акрэслены ў дакладзе тав. Молатава аб трэцім пяцігадовым плане і ў рашэннях XVIII з'езда ВКП(б):

«Цяпер, калі СССР склаўся як сацыялістычная дзяржава, закончыў у асноўным тэхнічную рэканструкцыю народнай гаспадаркі і па ўзроўню тэхнікі вытворчасці ў прамысловасці і сельскай гаспадарцы стаў уперадзе любой капіталістычнай краіны Еўропы. Цяпер мы можам і павінны ва ўвесь рост практычна паставіць і ажыццявіць вырашэнне асноўнай эканамічнай задачы СССР: дагнаць і перагнаць таксама ў эканамічных адносінах найболей развітыя капіталістычныя краіны Еўропы і Злучаныя Штаты Амерыкі, канчаткова вырашыць гэту задачу на працягу бліжэйшага перыяда часу». (З рэзалюцыі XVIII з'езда ВКП(б) аб трэцім пяцігадовым плане).

Такая асноўная і цэнтральная эканамічная задача нашай краіны на бліжэйшы перыяд часу. Практычна гэта азначае, што мы павінны на працягу бліжэйшых 10—15 год узняць прадукцыйныя сілы нашай краіны на такі ўзровень, калі наша прамысловасць і наша сельская гаспадарка будуць даваць на душу насельніцтва прадметаў прамысловай вытворчасці і прадуктаў харчавання больш, чым у любой капіталістычнай краіне.

Ці ёсць у нас гэтыя даныя? Безумоўна ёсць!

Совецкі народ поўны нястрымным жаданнем і гатоўнасцю пад кіравніцтвам партыі Леніна Сталіна змагацца за ажыццяўленне грандыёзных задач трэцяй пяцігодкі. Яркім выражэннем гэтага жадання, гэтай гатоўнасці з'яўляецца выключнае маральна-палітычнае адзінства савецкага народа, яго несакрушальная згуртаванасць вакол пераможнага сцягу кунізму, вакол большэвіцкай партыі, вакол вялікага, мудрага Сталіна.

Гэта задача пасільна нам таму, што партыя стварыла і выпеставала кадры савецкай інтэлігенцыі, беззаветна адданай справе кунізму, здольнай рухаць уперад тэхніку вытворчасці. Гэта задача пасільна нам таму, што партыя, вялікі Сталін выпеставалі магутны стаханавскі рух, які узнімае на небывалую вышыню прадукцыйнасць працы.

Ключ да вырашэння нашай асноўнай эканамічнай задачы—у далейшым значным росце тэхнічнага узбраення ўсіх галін народнай гаспадаркі, у дасягненні высокай, вартай сацыялістычнага грамадства прадукцыйнасці працы, недасягаемай для краін капіталізма. Усё гэта патрабуе усямернага разгортвання сацыялістычнага спаборніцтва і стаханавскага руху, няўхільнага ўмацавання працоўнай дысцыпліны, павышэння якасці гаспадарчага кіравніцтва, усямернага развіцця мясцовай ініцыятывы, выкарыстання незлічоных прыродных багаццяў усіх рэспублік, абласцей і раёнаў нашай вялікай радзімы. Баявая задача работнікаў Наркаммацпрама, прамкааперацы і навукова-даследчых работнікаў БССР — з усёй энергіяй і ініцыятывай узяцца за вышуканне і распрацоўку новых відаў мясцовай сыравіны, каб хутчэй рушыць мясцовую прамысловасць.

Перад нашай савецкай, народнай інтэлігенцыяй у трэцяй пяцігодцы паўстае рад буіных задач, захіляючых праблем, над якімі яна павінна слава папрацаваць. Амаль удвая павялічваецца аб'ём прадукцыі прамысловасці. Спалыванне працоўных узрастае больш чым у паўтара раза. Наша тэхніка атрымае далейшы магутны размах. Усямернае развіццё машынабудавання, вугальнай і нафтавай прамысловасці. Шырокае разгортванне газіфікацыі ўсіх відаў паліва і падземнай газіфікацыі вугалю. Стварэнне прамысловасці штучнага вадкага паліва. Магутны ўздым электраэнергетычнай гаспадаркі. Перастварэнне хімічнай прамысловасці ў адну з вядучых галін: трэцяя пяцігодка—пяцігодка хіміі. Развіццё вытворчасці спецыяльных сталей: трэцяя пяцігодка—пяцігодка спецыяльных сталей. Пашырэнне вытворчасці каларовых металаў. Стварэнне «Другога Баку». Будавніцтва Кунышэўскага гідравула. Над усім гэтым нашым вучоным і вытворча-тэхнічнай інтэлігенцыі трэба папрацаваць і папрацаваць на славу.

«Нашай інтэлігенцыі, — сказаў тав. Молатаў на XVIII з'ездзе ВКП(б), — належыць у гэтай гістарычнай справе выключна адказнае месца. Людзі культуры, людзі тэхнікі і навукі, старая

і новая інтэлігенцыя, наша студэнцтва і папаўняемыя моладдзю кадры кваліфікаваных рабочых усе патрэбны савецкаму народу, каб справіцца з новымі вялікімі задачамі, каб ажыццявіць пастаўленую на чаргу асноўную эканамічную задачу, каб пабеданосна выканаць трэці пяцігадовы план».

Свяшчэнны абавязак нашай савецкай інтэлігенцыі—узорна арганізаваць працу на соцыялістычных прадпрыемствах, ва ўстановах, у калгасах, а таксама ў навучальных установах. Прадукцыйнасць працы самой інтэлігенцыі павінна быць вартай будуючагася камуністычнага грамадства.

У рашэннях XVIII з'езда партыі зусім канкрэтна намечаны меры і трыванні па ажыццяўленню адной з гістарычных задач—падняццё культурна-тэхнічнага ўзровень рабочага класа СССР да ўзроўню работнікаў інжынерна-тэхнічнай працы. Гэта—велізарны крок уперад па шляху сцірання граней і канчатковай ліквідацыі розніцы паміж разумовай і фізічнай працай.

Ва ўсім сваім аб'ёме паўстае перад намі і задача камуністычнага выхавання насельніцтва, выхавання ў кожным работніку пачуцця адказнасці і любові да даручанай справы, соцыялістычных адносін да працы, свядомых адносін да сваіх абавязкаў. Мы ўступілі ў новую паласу развіцця нашай радзімы, у паласу завяршэння будаўніцтва бяскласавага соцыялістычнага грамадства і паступовага пераходу ад соцыялізма да камунізма, у паласу, калі рашаючае значэнне набывае справа камуністычнага выхавання працоўных, перамога перамогі над капіталізмам ў свядомасці людзей—будаўнікоў камунізма.

У святле ўсіх гэтых гіганцкіх задач, у святле гістарычных рашэнняў XVIII з'езда партыі на велізарную вышыню узнімаецца роля савецкай інтэлігенцыі.

«У цяперашніх умовах, калі ў СССР безраздзельна пануюць соцыялістычныя формы гаспадаркі, соцыялістычная ўласнасць, соцыялістычная арганізацыя працы, калі рашаючае значэнне для поспеху нашай справы набывае камуністычная свядомасць у рабоце на карысць нашай дзяржавы, народа і ўсіх працоўных,—гіганцка ўзнімаецца роля савецкай інтэлігенцыі, якая ўмее па-большэвінску працаваць, па-большэвінску змагацца за ўздым культуры і камуністычнай свядомасці працоўных. Цяпер, пасля канчатковага ўмацавання палітычных і эканамічных пазіцый соцыялістычнага грамадства ў СССР, рашаюць справу кадры, якія асвоілі тэхніку вытворчасці, рашаюць справу савецкіх культурных сіл, якія ўзначальваюць масы працоўных у іх вялікай барацьбе за поўную перамогу камунізма». (З рэзалюцыі XVIII з'езда ВКП(б) аб трэцім пяцігадовым плане).

Савецкі народ з поўнай упэўненасцю глядзіць у будучыню. Савецкі народ ні на минуту не сумняваецца, што грандыёзная праграма работ трэцяга сталінскага пяцігодкі будзе цэпкам выканана, бо будаўніцтвам камуністычнага грамадства кіруе магутная, непераможная партыя Леніна Сталіна, выкаваная і выхаваная ідэяльнымі правадырамі працоўнага чалавецтва—Леніным і Сталіным.

Даклад тав. Жданова і рашэнні XVIII з'езда партыі аб змесах у Статуте ВКП(б) адточваюць усенермаваючую зброю нашай партыі, яшчэ больш умацоваюць яе сувязі з найшырэйшымі масамі савецкага народа, робяць яе яшчэ больш боездольнай, яшчэ больш магутнай і непераможнай.

Таварыш Сталін у сваім дакладзе на XVIII з'ездзе партыі даў выключнай глыбіні аналіз цяперашняга міжнароднага становішча, з едкім сарказмам і знішчаючай іроніяй высмеяў фашысцкіх казьявак, якія квапяцца на нашу радзіму, цалкам раскрыў грабежніцкія планы фашысцкіх захватчыкаў і трусліваю здрадніцкую палітыку так званых буржуазна-дэмакратычных краін.

Падзеі апошніх дзён у Цэнтральнай Еўропе поўнасьцю пацвярджаюць гэты аналіз. Палымя другой імперыялістычнай вайны з кожным днём перакідваецца на ўсе новыя ўчасткі. Імперыялістычныя драпежнікі прабуюць уцягнуць у гэту грабежніцкую бою Савецкі Саюз, справакаваць нас на вайну. Але мудрая сталінская палітыка савецкага ўрада заўсёды зрывала і будзе зрываць захватніцкія планы фашысцкіх агрэсараў і іх пасобнікаў. Для тых, хто марыць пажывіцца за кошт нашай соцыялістычнай радзімы, у нас заўсёды знойдзецца дастатковая колькасць «смірыцельных рубаш». Савецкі Саюз заўсёды веў і будзе ў далейшым весці няухільную палітыку міру, добрасуседскіх, дружэственных адносін з усімі краінамі.

Гэта мірная палітыка савецкага ўрада грунтуецца на яго несакрышымай магутнасці, на здольнасці Савецкага Саюза даць знішчаючы адпор ворагу, адкуль-бы ён ні з'явіўся.

Наш інтэлігент—не чэхаўскі «чалавек у футляры», не замкнуты індывідуаліст. Інтэлігенцыя нашай краіны служыць народу, і гэта ўзбройвае яе усведамленнем сваёй сілы. Савецкая інтэлігенцыя характарызуецца патрыятызмам, высока развітым пачуццём грамадскага доўгу, творчымі шуканнямі і гераізмам. Лентэнанты Машляк, Хрысталоубаў, маер Саленых, урач Дземидаў і многія слаўныя героі Хасана выражаюць рысы савецкай інтэлігенцыі. Усяму свету вядомы прыклады гераічнага служэння народу, якія паказалі папанінцы, гераіні-летчыцы Грызадубава, Осіпенка, Раскова, перадавікі вытворчасці Стаханаў, Крыванос, Сметанін і інш.

У сваёй выдатнай, бліскучай прамове на XVIII з'ездзе ВКП(б) тав. Варашылаў нарысаваў яркую карціну магутнасці нашай Рабоча-Сялянскай Чырвонай Арміі, яе тэхнічнай аснашчонасці, наяўнасці ў нашай краіне дастатковай колькасці усіх відаў зброі. Несакрышальная сіла нашай Чырвонай Арміі, нашага Чырвонага Флота, нашай Чырвонай Авіяцыі выдаюцца для ўсіх. Яе паспыталі—праўда, у невялікай дозе японскія самураі ля возера Хасан. І калі гэты ўрок сяго-таго з нашых ворагаў яшчэ не навучыў, калі памяць у іх кароткая, то доза свінца і метала можа быць у сотні раз павялічана. Наша заданча—змацоўваць у далейшым Чырвоную Армію, Чырвоны Флот, Чырвоную Авіяцыю.

Партыйныя арганізацыі, профсаюзы, саветы павінны ўзяцца за рашучае палепшанне работы Асаавіяхіма і Чырвонага крыжа, за ўздым абароннай работы сярод насельніцтва. Арганізацыя прыгаркомах і ранкомах ваенных аддзялаў адыграе катасальную ролю ў справе далейшага ўмацавання абароназдольнасці нашай соцыялістычнай радзімы.

Рашэнні XVIII з'езда нашай партыі—гэта гістарычныя дакументы эпохі будаўніцтва камуністычнага грамадства. Доклад таварыша Сталіна, як магутны пражэктар, асвятляе пралізены этап гераічнай барацьбы савецкага народа за сацыялізм і сваімі праменьнямі указвае наш рух уперад, да ззяючых вышніх комуністычнага грамадства.

Доклад таварыша Сталіна, доклад таварышоў Молатава, Жданова, рашэнні з'езда нагіняюць мыслены савецкіх патрыэтаў на да-

лейшыя подвiгі ў імя таржаства кoмунізма. Рашэнні з'езда ма-гутны сродак кoмуністычнага выхавання шырокіх народных мас, павышэння палітычнага ўзроўню, ідэалагічнай загартаванасці, большэвіцкай свядомасці нашых работнікаў.

На XVIII з'ездзе ВКП(б) таварыш Сталін гаварыў:

«Ёсць адна галіна навукі, веданне якой павінна быць абавязковым для большэвікоў усіх галін навукі,—гэта марксісцка-ленінская навука аб грамадстве, аб законах развіцця грамадства, аб законах развіцця пролетарскай рэвалюцыі, аб законах развіцця соцыялістычнага будаўніцтва, аб перамозе кoмунізма... Ленінец не можа быць толькі спецыялістам аблюбаванай ім галіны навукі,—ён павінен быць разам з тым палітыкам—грамадскім работнікам, які жыва цікавіцца лёсам сваёй краіны, знае з законам грамадскага развіцця, умее карыстацца гэтымі законам і імкнецца быць актыўным удзельнікам палітычнага кіравання краінай».

У гэтых мудрых указаннях вялікага Сталіна ачэрчаны тып сoвецкага спецыяліста, партыйнага і непартыйнага. Задача ў тым, каб глыбокія веды сваёй справы, сваёй спецыяльнасці спалучаць з марксісцка-ленінскай падрыхтоўкай, упарта і сістэматычна працаваць над авалоданнем рэвалюцыйнай тэорыі. Партыйныя і кoмсамольскія арганізацыі абавязаны дапамагчы нашай сoвецкай інтэлігенцыі ў справе авалодвання большэвізмам.

Сoвецкі народ успрымае рашэнні з'езда, як няўхільны закон, які забяспечвае наш пераможны рух уперад. У гэтых рашэннях уваасоблены мыслі, пачуцці і надзеі нашага народа, родныя і блізкія яму. Рашэнні з'езда, прынятыя дэлегатамі з велізарнейшым аднадушшам, з такім-жа аднадушшам успрымаюцца ўсім сoвецкім народам.

Неадкладная і адказнейшая задача партыйных, кoмсамольскіх, профсаюзных арганізацый—давесці гістарычныя рашэнні з'езда да свядомасці кожнага працоўнага, каб кожны трэжнік нашай краіны ясна зразумеў і засвоіў вялікія задачы, што стаяць перад нашай радзімай.

Велізарная роля ў справе прапаганды рашэнняў з'езда належыць нашай сoвецкай інтэлігенцыі, цяперашнім чынам звязанай з народам.

Сoвецкая інтэлігенцыя гэта перадавы атрад будаўнікоў кoмунізма, гэта кадры Чырвонай Арміі, гэта цвет народа, соль сoвецкай зямлі. Сoвецкая інтэлігенцыя гэта мільёны прапагандыстаў і агітатараў. Трэба ўмець выкарыстаць гэтую вялікую армію. Сoвецкая інтэлігенцыя павінна заняць пачэснае месца ў справе прапаганды рашэнняў з'езда і мабілізацыі мас на выкананне яго гістарычных рашэнняў.

М. Гершман.

Заг. Аддзелам прапаганды і агітацыі
Асіповіцкага райкома КП(б)Б

Першыя вынікі перабудовы партпрапаганды

З вялікім натхненнем сустрэлі камуністы, комсамольцы і савецкая інтэлігенцыя Асіповіцкага раёна рашэнне ЦК ВКП(б) «Аб паста-
ноўцы партыйнай прапаганды ў сувязі з выпускам «Кароткага курса
гісторыі ВКП(б)». Большэвікі, партыйныя і непартыйныя, прыма-
актыўны ўдзел у абмеркаванні гэтага баявой праграмы нашай далей-
шай работы па камуністычнаму выхаванню мас.

З паяўленнем «Кароткага курса гісторыі ВКП(б)» партыя атры-
мала новую магутную ідэйную зброю, энцыклапедыю асноўных ве-
даў у галіне марксізма-ленінізма. І мы бачылі сваю задачу ў тым,
каб на аснове гэтага выдатнага дакумента перабудаваць усю пра-
пагандысцкую работу, пакласці пачатак новаму размаху марксісцка-
ленінскай прапаганды.

«Трэба прызнаць, як аксіому,—гаварыў таварыш Сталін на
XVIII з'ездзе ВКП(б),—што чым вышэй палітычны ўзровень і
марксісцка-ленінская свядомасць работнікаў любой галіны дзяр-
жаўнай і партыйнай работы, тым вышэй і пладатворней сама
работа, тым эфектыўней рэзультаты работы, і наадварот,—чым
ніжэй палітычны ўзровень і марксісцка-ленінская свядомасць
работнікаў, тым больш магчымы зрывы і правалы ў рабоце,
тым больш магчыма здрабненне і выраджэнне саміх работнікаў
у дзяляг-крахабораў, тым больш магчыма іх перараджэнне.
Можна з упэўненасцю сказаць, што калі-б мы здолелі падрых-
таваць ідэалагічна нашы кадры усіх галін работы і загарта-
ваць іх палітычна ў такой меры, каб яны маглі свабодна арыен-
тавацца ва ўнутранай і міжнароднай абстаноўцы, калі-б мы
здолелі зрабіць іх зусім зрэлымі марксістамі-ленінцамі, здоль-
нымі рашаць без сур'езных памылак пытанні кіраўніцтва краі-
най, то мы мелі-б усе падставы лічыць дзевяць дзесятых усіх
нашых пытанняў ужо вырашанымі. А рашыць гэтую задачу мы
безумоўна можам, бо ў нас ёсць усе сродкі і магчымасці, неаб-
ходныя для таго, каб вырашыць яе».

У нашым раёне ёсць усе магчымасці для ўзбраення партыйных,
комсамольскіх, савецкіх і гаспадарчых кадраў марксісцка-ленінскай
навукай, веданнем законаў грамадскага развіцця і палітыч-
най барацьбы. Партыйныя і непартыйныя большэвікі Асіповіцкага
раёна, з вялікім інтарэсам вывучаючы «Кароткі курс гісторыі ВКП(б)»,

даклад таварыша Сталіна і рашэнні XVIII з'езда партыі, прад'яўляюць вялікі попыт на кваліфікаваныя лекцыі, даклады, кансультацыі.

Зараз трэба асабліва ўмела кіраваць партыйнай прапагандай, каб прывіць густ да тэорыі тым таварышам, якія не прывыклі займацца самаадукацыяй і ніяк не могуць самастойна засесці за кнігу. Трэба своечасова прыйсці ім на дапамогу то неабходнымі ўказаннямі, то карыснай парадай, нястомна распальваючы інтарэс да тэарэтычных пытанняў.

Асіповіцкі райком партыі праводзіць лекцыі, інструкцыйныя даклады і кансультацыі ў раённым парткабінеце, лекцыі і даклады на прадпрыемствах і ў сельсоветах, арганізуе тэарэтычныя канферэнцыі і таварыскія дыскусіі па асобных раздзелах «Кароткага курса гісторыі ВКП(б)». Вялікую ўвагу райком удзяляе інтэлігенцыі—настаўнікам, урачам, аграномам, служачым,—асабліва пражываючым на сяле, сістэматычна дапамагаючы ім у вывучэнні марксізма-ленінізма.

На кожны месяц аддзел прапаганды і агітацыі райкома партыі распрацоўвае план лекцый і дакладаў для партактыва і інтэлігенцыі раённага цэнтра, прадпрыемстваў і сельсоветаў. У гэты план уваходзяць лекцыі і даклады па гісторыі партыі, міжнароднай палітыцы, па асобных тэарэтычных і палітычных пытаннях, на антырэлігійныя тэмы, а ў апошні час па матэрыялах XVIII з'езда ВКП(б). Зацверджаны на бюро райкома план нашай работы рассылаецца па пярвочных партарганізацыях, вывешваецца ў клубах, дамах соцкультуры і бібліятэках. Можна смела заявіць, што лекцыямі і дакладамі, асабліва на сяле, слухачы застаюцца задаволены.

Кожны месяц у раён прыязджае кваліфікаваны лектар ад Адзела прапаганды і агітацыі ЦК КП(б)Б. Па курсу гісторыі партыі працягваюць лекцыі тт. Немен, Топаз і Гурэвіч. Прысылае лектароў таксама талі лекцыі тт. Немен, Топаз і Гурэвіч. Прысылае лектароў таксама талі лекцыі тт. Немен, Топаз і Гурэвіч. Але і абком партыі, ад абкома чыталі лекцыі тт. Папоў і Гозман. Але мы не можам спадзявацца толькі на прысылаемых лектароў. Таму мы стварылі ў раёне групу пазаштатных кансультантаў, якія, акрамя кансультацый, чытаюць лекцыі і даклады на прадпрыемствах і ў сельсоветах.

У групу пазаштатных кансультантаў уваходзяць: сакратар райкома тав. Вайценкоў, які скончыў комвуз і мае вялікі вопыт прапагандысцкай работы, заг. райАНА тав. Аўсяннікаў, які мае вышэйшую адукацыю, тав. Шыёнак—дырэктар лесгаса, таксама з вялікім вопытам прапагандысцкай работы і іншыя таварышы.

На сяле прачытаны лекцыі: аб кнізе Леніна «Што рабіць?», аб рабоце Сталіна «Марксізм і нацыянальнае пытанне», «Матэрыяльная аснова грамадства», рад лекцый па «Кароткаму курсу гісторыі ВКП(б)».

Спачатку справа з лекцыямі ў нас не зусім ладзілася, былі часам і зрывы. Зараз мы ўжо маем некаторы вопыт. Мы ўпэўнены, што пастаўка лекцый і дакладаў на перыферыі, дзе працуе многа сельскай інтэлігенцыі, дае вялікую карысць і павінна практыкавацца ў далейшым.

У Лапінскім сельсавеце на адной з лекцый прысутнічала 60 чалавек, сярод якіх былі настаўнікі, медыцынскія работнікі, служачыя лесаўчасткаў, кааперацыі і актыўны калгасаў. У мястэчку Свіслач лекцыі наведваюць 70—80 і больш 100 чалавек. У раённым цэнтры аўдыторыя даходзіць да 250—300—400 чалавек.

Добра памятаючы ўказанні ЦК ВКП(б) аб тым, што добра падрыхтаваная, змястоўная лекцыя з'яўляецца сур'ёзнай дапамогай самастойна вывучаючым «Кароткі курс гісторыі ВКП(б)» і творы класікаў марксізма-леннізма, мы да кожнай лекцыі старанна рыхтуемся, таму і аўдыторыя ў нас не выпадковая.

У асноўным нашы кадры самастойна вывучаюць «Кароткі курс гісторыі ВКП(б)» і працуюць над творамі класікаў марксізма-леннізма. Сур'ёзна працуе над сабой дырэктар леспрамгаса тав. Салаўёў, работнік райземаддзела тав. Альховец, настаўніца тав. Севасцінская, урач тав. Козак, начальнік 13 дыстанцыі пшчы тав. Сяпелкін. Гэта паказалі нядаўна праведзеная тэарэтычная канферэнцыя на тэму аб II з'ездзе РСДРП. Канферэнцыя рыхтавалася парткабінегам амаль паўтара месяца. Кансультацыі дакладчыкам давалі тав. Ванценкоў і лектар аддзела прапаганды і агітацыі Магілёўскага абкома партыі тав. Гозман. Выдзелены былі 4 дакладчыкі: заг. райпарткабінегам тав. Пікула, дырэктар леспрамгаса тав. Салаўёў, настаўніца тав. Севасцінская і прапагандыст райкома комсамола тав. Кавалёнак. Асабліва цікавымі былі даклады тт. Салаўёва і Севасцінскай. Дакладчыкам было задана 16 пытанняў. Недахопам канферэнцыі з'яўляецца тое, што на дакладах выступіла толькі 5 чалавек, хоць многія з прысутных мелі канспекты і тэзісы.

Зараз рыхтуецца тэарэтычная канферэнцыя ў пераходнай партарганізацыі горсовета па тэме «Вучэнне Леніна і Сталіна аб дзяржаве». Гэтае пытанне ўсебакова абмеркавана на адкрытым партыйным сходзе. Вывучаным дакладчыкам указана літаратура і метады падрыхтоўкі.

Не захапляючыся тэарэтычнымі канферэнцыямі, мы ўсе-ж лічым іх адною з дзейсных форм дапамогі самастойна вывучаючым «Кароткі курс гісторыі ВКП(б)». У радзе партарганізацыі праводзяцца групавыя кансультацыі, нарады і таварыскія дыскусіі, якія дапамагаюць выявіць, каму і ў чым неабходна дапамога.

Як паказвае вопыт, добра падрыхтаваныя тэарэтычныя канферэнцыі, таварыскія дыскусіі, лекцыі, даклады, кансультацыі прывучаюць удзельнікаў іх да сістэматычнай работы над творамі класікаў марксізма-леннізма, умацоўваюць упэўненасць у тым, што рэвалюцыйную тэорыю можна вывучыць самастойна. З другога боку, там, дзе арганізацыя лекцый, дакладаў, кансультацыі, таварыскіх дыскусій і падрыхтоўка да іх пушчана на самацёк, там, дзе ім не кіруюць, — вынікі атрымліваюцца іншыя.

Калі кіраўнікі пераходных партарганізацый па-большэвіцку бяруцца за рэалізацыю пастановаў ЦК ВКП(б) аб прапагандыскай рабоце, партыйныя і непартыйныя большэвікі з вялікім інтарэсам і захапленнем вывучаюць тэорыю і гісторыю большэвіцкай партыі. У тых-жа партарганізацыях, дзе гэта справа ідзе самацёкам, дзе кіраўнікі яшчэ не зразумелі, што ў першую чаргу ім самім неабходна глыбока аўладаць рэвалюцыйнай тэорыяй, каб добра кіраваць, — там няма і належных вынікаў.

Нядаўна ў Лапцкім сельсавеце павінна была адбыцца лекцыя на тэму: «Аб рабоце тав. Сталіна «Марксізм і нацыянальнае пытанне». Сакратара партарганізацыі тав. Кашыцкага паведамілі аб гэтым за некалькі дзён, але ён безадказна аднесся да справы. Лекцыю прыйшлося адкласці, бо сабралася невялікая аўдыторыя: 6 настаўнікаў з 22, 5 вучняў семых класаў, дзве хатнія гаспадыні, два работнікі сель-

совета і шавец мясцовай арцелі, які выпадкова зайшоў у клуб. У памяшканні было брудна і холадна. У Лапічах увайшло ў правіла, што лектар павінен сам збіраць аудыторыю.

У нашым раене есць яшчэ кіраўнікі, якія самі сур'ёзна не ўзяліся за вывучэнне гісторыі партыі і аб другіх не клапацяцца. Голанг. Г. Халмецкі, Кірпічнікаў, Рутштэйн і іншыя таварышы лічаць, што яны настолькі заняты практычнай работай, што не маюць часу павышаць свой ідэйны ўзровень. У партарганізацыях, дзе яны працуюць, прапаганда знаходзіцца на вельмі нізкім узроўні.

Значная доля віны за нізкі ўзровень партыйнай прапаганды ў гэтых арганізацыях падае на раіком, у прыватнасці на аддзел прапаганды і агітацыі, які яшчэ не паказаў кожнаму кіраўніку пярвочнай партарганізацыі, як ён павінен дапамагаць камуністам, беспартыйнай інтэлігенцыі ў вывучэнні марксісцка-ленінскай тэорыі. Раіком партыі яшчэ не здолеў арганізаваць усіх камуністаў на сістэматычную вучобу, дыферэнцыраваць прапагандыскую работу ў адпаведнасці з узроўнем развіцця паасобных груп камуністаў і беспартыйнай інтэлігенцыі.

Сакратары пярвочных партарганізацый і работнікі райкома партыі павінны часцей гутарыць з камуністамі па пытаннях вывучэння гісторыі партыі, не баяцца, што гэта будзе расцэньвацца імі як кантроль або дробнае апыкуства.

Зараз раіком КП(б)Б выпрацаваў новы план арганізацыі партпрапаганды. Лекцыі і кансультацыі будуць праводзіцца па магчымасці ў дыферэнцыраваным парадку. Ва ўстановы, у сельсоветы, на прадпрыемствы будуць рэгулярна выязджаць таварышы для правядзення групавых кансультацый і таварыскіх дыскусій.

Работа гурткоў у нас яшчэ не наладжана. Пакўль што працуюць толькі адзін гурток сярэдняга звяна пры парткабінеце з 25 камуністаў, комсамольцаў і беспартыйных. Заняткі ў гуртку праходзяць надрэмна, практыкуюцца пераважна таварыскія дыскусіі і бяседы па паасобных раздзелах «Кароткага курса гісторыі ВКП(б)».

У маі месяцы пачалі працаваць гурткі нізавога звяна на шкляным заводзе «Окцябр» і ў Свіслацкім сельсавеце.

Побач з вывучэннем гісторыі ВКП(б) райком партыі праводзіць вялікую агітацыйна-прапагандыскую работу па прапагандзе рашэнняў XVIII з'езда ВКП(б).

У раене створана 16 агіткалектываў, у якіх працуюць больш 300 чалавек. Два разы ў месяц адбываюцца нарады сакратароў пярвочных арганізацый і кіраўнікоў агіткалектываў для абмену вопытам работы і кансультацый.

Створана ў нас таксама і лектарская група антырэлігійнікаў, галоўным чынам з настаўніцтва. Адзін раз у месяц-паўтара яны чытаюць лекцыі на антырэлігійныя тэмы. За апошні час у раенным цэнтры прачытана 4 і на сяле 35 лекцый.

На пасяджэннях бюро райкома партыі сістэматычна ставяцца даклады сакратароў пярвочных партарганізацый аб становішчы партыйнай прапаганды. На спецыяльным пленуме раённага камітэта партыі абмяркоўвалася пытанне, як выконваецца ў раене рашэнне ЦК ВКП(б) аб партпрапагандзе. Зараз аддзел прапаганды і агітацыі райкома партыі правярае становішча партпрапаганды у пярвочнай арганізацыі Лапінскага сельсовета. Доклад будзе пастаўлен на чарговым пасяджэнні бюро РК.

У нашым раёне прароблена значная работа па перабудове партыйнай прапаганды. Але гэта толькі пачатак. Нам яшчэ многа трэба папрацаваць, каб палепшыць работу з прапагандыстамі, кансультантамі, максімальна павысіць узровень нашых лекцый, дакладаў, кансультацый, наладзіць заняткі гурткамі. Мы павінны дабіцца, каб кожны сакратар партбюро і пераможца партарганізацыі штодзённа дапамагаў нашым кадрам у авалоданні большэвізмам. Многа яшчэ трэба зрабіць, каб паставіць на належную вышыню марксісцка-ленінскае выхаванне нашай інтэлігенцыі.

Рашэнне ЦК ВКП(б) «Аб пастаноўцы партыйнай прапаганды ў сувязі з выпускам «Кароткага курса гісторыі ВКП(б)» прад'яўляе нам вялікія патрабаванні. Асповіцкі РК КП(б)Б ставіць перад сабой задачу—разгарнуць пачатую работу ўшыр і ўглыб, каб задаволіць узросшыя запатрабаванні таварышоў, якія самастойна вывучаюць тэорыю марксізма-ленінізма. І мы ўпэўнены, што, пад кіраўніцтвам Цэнтральнага Камітэта КП(б), які аказвае нам штодзённую дапамогу, з поспехам вырашым усе пастаўленыя перад намі ў справе марксісцка-ленінскага выхавання нашых кадраў задачы.

Х. Раксін

Секратар бюро партыйнай арганізацыі
завода імя Варашылава.

За большэвіцкае спалучэнне палітычнай работы з гаспадарчай

Станкабудаўнічы завод імя Варашылава—прадпрыемства ўсе-саюзнага значэння, самае буйнае ў Беларусі не выконваў вытворчага плана на працягу трох год. Прычын было многа: дрэнная работа аддзела снабжэння, несвоечасовае забеспячэнне рознымі відамі сыравіны, разрыву ў выкананні планаў між падсобнымі цэхамі. Усе гэта не абышлося без шкодніцкай работы ворагаў народа, якія пралезлі да кіравніцтва завода і свядома зрывалі дастаўку неабходных матэрыялаў, дабіваліся разрыву між працэсамі вытворчасці, тармазілі вылучэнне новых кадраў.

Узброеная ўказаннямі таварыша Сталіна на лютаўска-сакавіцкім пленуме ЦК ВКП(б), наша партарганізацыя правяла вялікую работу па выкарчоўцы варожых гнезд і ліквідацыі вынікаў шкодніцтва і ўзяла рашучы курс на перабудову ўсёй сваёй работы, паклаўшы ў аснову ўказанне таварыша Сталіна аб тым, што палітыка і гаспадарка нераздзельны.

У першую чаргу перад намі стаяла задача—умацаваць кіруючымі кадрамі ўсе ўчасткі, цясней згуртаваць перадавых людзей завода, каб, апіраючыся на іх, пачаць барацьбу за выкананне плана. На кіруючую работу былі вылучаны новыя людзі—стаханавцы, партыйныя і непартыйныя большэвікі, якія добра ведалі сваю справу і жыццё завода. Кожны чэсны работнік знайшоў у партыйнай арганізацыі ўсебаковую дапамогу і падтрыманне. Увагай да людзей, штодзённымі клопатамі аб іх патрэбах была прасякнута ўся работа партыйнай арганізацыі, што адразу ўзняло яе аўтарытэт, аб'яднала вакол яе лепшых рабочых, інжынерна-тэхнічных работнікаў і служачых.

Да вырашэння важнейшых пытанняў гаспадаркі і вытворчасці партарганізацыя пачала прыцягваць не толькі камуністаў і комсамольцаў, але і беспартыйных большэвікоў—стаханавцаў, інжынераў і тэхнікаў. Гэта дапамагло яшчэ больш унікнуць у вытворчыя справы завода, вывучыць прычыны, якія тармазяць выкананне плана.

Многія людзі стаялі не на сваіх месцах. Так, напрыклад, начальнікам аддзела снабжэння працаваў камуніст тав. Ключ, які не спраўляўся са сваімі абавязкамі і не забяспечваў завод палівам у патрэбнай колькасці. Партарганізацыя даламагла дырэкцыю падбраць на яго месца здольнага таварыша, які за кароткі час вывеў аддзел снабжэння з прарыву. Цяпер завод поўнасю забяспечан палівам. А тав. Ключ пераведзен на іншую работу, дзе ён апраўдвае сябе.

Партыйная арганізацыя штодзённа дапамагала гаспадарнікам у камплектаванні асноўных участкаў завода рабочымі-стаханавцамі

і лепшымі спецыялістамі. У аддзелы, цэхі і брыгады накіроўваліся такія людзі, якія ведалі не толькі сваю вузкую вытворчую спецыяльнасць, але і былі добрымі агітатарамі, палітычнымі важакамі свайго калектыва.

У выніку партыйная арганізацыя і гаспадарнікі здолелі дабіцца значных поспехаў у выкананні заводам вытворчага плана. План першага квартала 1939 года па вытворчасці ў цэлым выканан на 119,3 процанта, а па станкабудаўніцтву—на 106 процантаў.

Палітычны ўздых, выкліканы прадзездаўскім спаборніцтвам, паказав, якія велізарныя магчымасці мы маем для паспяховага выканання і перавыканання вытворчага плана. У тонар XVIII з'езда ВКП(б) завод даў звыш плана 20 скрэпераў для тэрфіннай прамысловасці, а да міжнароднага пролетарскага свята 1 Мая выпусціў звыш плана 18 станкоў.

У статуте ВКП(б), прынятым на XVIII з'ездзе партыі, запісана:

«Для павышэння ролі першых партыйных арганізацый вытворчых прадпрыемстваў, у тым ліку саўгасаў, калгасаў і МТС, і іх адказнасці за стан работы прадпрыемстваў гэтым арганізацыям прадастаўляецца права кантролю дзейнасці адміністрацыі прадпрыемства».

На аснове гэтага статутага палажэння партыйная арганізацыя за кароткі час здолела ўстанавіць правільныя адносіны да пытанняў гаспадаркі, забяспечыць кантроль за вытворчасцю. На прадпрыемстве значна павысілася авангардная роля камуністаў.

Не парушаючы прынцыпа адзіназначалля, партыйная арганізацыя данамагае дырэкцыі завода. За апошні час на пасяджэннях бюро і партыйных сходах неаднаразова абмяркоўваліся гаспадарчыя пытанні. Многія з іх былі выкліканыя па сігналах камуністаў. Тав. Раіцэс заявіў, што для радыяльна-свідравальных станкоў не ханзе электраправадоў, з-за чаго зрываецца своєчасовы выпуск станкоў. Партыйны камітэт умяшаўся ў гэту справу і дапамог ліквідаваць непаладкі ў цэху.

Значна павышае аўтарытэт партарганізацыі праверка выканання сваіх рашэнняў.

Бюро партыйнай арганізацыі, зацікавіўшыся прычынай адставання слясарна-зборачнага цэха, наставіла на партыйным сходзе справядлівую навуку гэтаму цэху камуніста тав. Мінковіча. Выступіўшы ў спрэчках па дакладу камуністы ўказалі, што ў цэху недастаткова разгорнута палітычна-масавая работа, не створаны ўмовы для ўкаранення стаханавскіх метадаў і, акрамя таго, механічны цэх несвоечасова падае дэталі для зборкі.

У сваім рашэнні партыйны сход наменціў рад практычных мер для знішчэння недахопаў і стварэння умоў для работы стаханавцаў. Калі праз некаторы час партбюро правяло праверку, то аказалася, што амаль усе пункты рашэння былі ў асноўным выкананы. Па таварнай прадукцыі цэх выканаў план на 115 проц., значна павысілася колькасць стаханавцаў і ўдарнікаў.

З дапамогай партарганізацыі наладжана работа механічнага цэха, які зараз перавыконвае свой план і поўнасю забяспечвае дэталі іншымі цэхі. 12 камуністаў, якія працуюць у цэху, адыгрываюць авангардную ролю. Яны паказваюць узоры стаханавскай работы і ўзначальваюць культурна-масавую палітычную работу. У большасці гэта—моладзь, нядаўна вылучаная на адказныя гаспадарчыя ўчасткі.

Тэхнарук тав. Служкі раней працаваў кантрольным майстрам. Нядаўна партыяная арганізацыя прыняла яго кандыдатам у члены ВКП(б). Майстар пралета стаханавец тав. Драгун нядаўна быў токарам.

Комуністы, якія працуюць непасрэдна ля станкоў, перавыконваюць свае нормы. Так, каваль тав. Шмідт выконвае новыя нормы на 250 проц., тт. Піндык, Батвінік, Коўбан, Салавей, Малейка, Крус, Араноўскі, Васілеўскі перавыконваюць новыя нормы да 200 проц. Акрамя таго, яны з'яўляюцца агітатарамі: праводзяць гутаркі, чытку газет, растлумачваюць рабочым рашэнні партыі і ўрада, вывучаюць геніяльны даклад тав. Сталіна, матэрыялы і рашэнні XVIII зезда партыі.

Выхаваныя і вылучаныя партарганізацыяй на кіруючыя ўчасткі дзесяткі стаханаўцаў апрадалі сябе на практычнай рабоце. Каваль тав. Тэйф, вылучаны кантрольным майстрам, быў каваль-інструментальшчык тав. Салавей, вылучаны майстрам цэха, і рад іншых комуністаў-стаханаўцаў з'яўляюцца наватарамі камуністычнай працы, ідуць у авангардзе перадавых баіцоў сацыялістычнага будаўніцтва, змагаюцца за ўмацаванне працоўнай дысцыпліны, за павышэнне прадукцыйнасці працы.

На прыкладу комуністаў працуюць і беспартыйныя большэвікі-стаханаўцы тт. Кавальцкі, Івашка, Абрамовіч і інш., якія сістэматычна выконваюць свае нормы больш чым на 200 проц.

Авангардная роля комуністаў адчуваецца на кожным участку работы. На заводзе, непасрэдна ў цэхах і каля станкоў, працуе 78 комуністаў, і ўсе яны стаханаўцы.

Вялікую дапамогу партыянай арганізацыі аказвае комсамол. Моладзь—энтузіясты сацыялістычнай працы—з'яўляюцца застрэльнічыкамі разгортвання сацыялістычнага спаборніцтва імені Трэцяй Сталінскай Пяцігодкі.

Уключэнне у статут ВКП(б) раздзела «Партыя і комсамол» яшчэ больш актывізавала комсамол, ўзмацніла яго ролю ў дзяржаўным і гаспадарчым будаўніцтве. На нашым заводзе працуе 170 комсамольцаў, з якіх значная частка займае адказныя пасады. Інжынер тав. Емельянаў працуе начальнікам рамонтнага цэха, тав. Ражанскі—тэхнарукам, тав. Салавейчык—брыгадзірам кацельнага цэха, тав. Кушыноўскі—інжынерам аддзела механікі.

На бюро партыйнага камітэта ставяцца справы задачы сакратара комсамольскай арганізацыі і асобных комсамольцаў, якія працуюць у цэху. З іх дапамогай партыйны камітэт знішчае недахопы на вытворчасці, праводзіць у жыццё рашэнні партыі і ўрада.

Дапамога і кіраванне партыйнай арганізацыі адчуваецца ва ўсёй рабоце комсамола. Не працісто ні аднаго пасяджэння комсамольскага камітэта, ні аднаго агульнага сходу, на якіх-бы не прысутнічаў і не прымаў актыўнага ўдзелу хто-небудзь з членаў партыйнага бюро. Комсамольская арганізацыя рашае і праводзіць усе пытанні над кіраўніцтвам і пры дапамозе партыйнай арганізацыі.

Уключыўшыся ў сацыялістычнае спаборніцтва імені Трэцяй Сталінскай Пяцігодкі, рабочы калектыв завода аб'яздаўся сустрэць стаўну выбару ў Вярхоўны Савет СССР новым рыкардым пераходам вытворчасці станкоў. Для выканання ўзятага абавязання рабочыя разгарнулі спаборніцтва між цэхамі, брыгадамі і пралетамі.

На заводзе з кожным днём расце колькасць стаханаўцаў. Зараз мы маем 500 стаханавцаў і ударнікаў. За ўзорную стаханавскую

работу саюзнаы ўрад узнагародзіў ордэнамі «Знак почёта» і медаллю «За трудовое отличие» чатырох таварышоў, Грамату прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР атрымалі тры чалавекі.

Натхненныя гэтай узнагародай, мы будзем па-большэвіцку весці яшчэ больш упартую барацьбу за выкананне задач, пастаўленых перад намі партыяй і ўрадам у Трэцяй Сталінскай Пяцігодцы.

Зараз партыйная арганізацыя завода разгарнула вялікую масавую работу, каб дапамагчы дырэкцыі выканаць у тэрмін узятыя абавязальствы, павысіць прадукцыю насць працы, палепшыць якасць прадукцыі і дабіцца на кожным участку новых вытворчых перамог. Цыганіне аб увядзенні новых норм абмяркоўвалася на партыйным і комсамольскім сходах, на нарадах з начальнікамі цэхаў, стаханавцамі і на агульным сходзе рабочых.

Першыя поспехі стаханавскай работы гэтага года, дасягнутыя ў прадзёздзюскім і першаманіскім спаборніцтве, мы замацавалі. Цяпер у нас ужо не адзінкі, а сотні стаханавцаў. Цэлыя стаханавскія брыгады, цэхі і пралеты перавыконваюць новыя нормы. Адным з першых вышаў стаханавскі пралет т. Харнаса, узнагароджанага ўказам прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР медаллю «За трудовое отличие».

Партыйная арганізацыя не дапускала аднабаковага захвалення гаспадарчым дзеяннем. Мы многа працавалі над тым, каб лепшыя работнікі вытворчасці былі адначасова і лепшымі грамадскімі работнікамі. Сярод 50 агітатараў — лепшыя работнікі вытворчасці, стаханавцы, інжынеры, тэхнікі. Партыйная арганізацыя адзяляе многа увагі агітатарам: рэгулярна праводзіць для іх семінары, арганізуе лекцыі і т. п. У выніку палітычная агітацыя сярод рабочых і служачых завода значна палепшылася, што ўсклікала рост партыйнай арганізацыі, якая зусім нядаўна налічвала 60 чалавек. Зараз партыйная арганізацыя завода вырасла да 100 чалавек. За 1938—39 гг. прынята ў партыю 23 чалавекі, пераведзена з кандыдатаў у члены партыі 17 чалавек.

Асабліва вялікі прыліў наглядаецца пасля гістарычнага рашэння XVIII з'езда партыі аб адмене катэгорый. За апошні час прынята ў кандыдаты і пераведзена з кандыдатаў у члены партыі 12 чалавек з інтэлігенцыі.

Але ўсё гэта — толькі пачатак. Нашы першыя поспехі мы замацуем упартан работай над ажыццяўленнем гістарычных рашэнняў XVIII з'езда партыі.

Рашэнні з'езда партыі аб прадстаўленні пераўтварэння партыйным арганізмам вытворчата тыпу права кантролю за станам работы прадпрыемства наклала на партарганізацыю завода імя Варашылава яшчэ большую адказнасць. Большэзкі нашга завода будуць цвёрта выконваць указанні таварыша Сталіна аб спалучэнні палітыкі і гаспадаркі. Ажыццяўляючы штодзённа правільны кантроль за станам работы завода, яны будуць змагацца за перадавое месца ў радых савецкіх станкабудаўнікоў.

У нашай рабоце яшчэ многа недахопаў. Мы ні ў яком разе не можам супакоцца на некаторых дасягненнях. Узброіўшыся рашэннямі XVIII з'езда ВКП(б) і указаннямі таварыша Сталіна, мы прыкладзем усе сілы, каб па-большэвіцку спалучыць большэвіцкую работу з гаспадарчым, не дапускаючы ніякіх памылак у практычнай рабоце, дабываючы ўсе новыя і новыя дасягненні, да тэрмінова выкаваць план Трэцяй Сталінскай Пяцігодкі.

Больш чуласці да пісем рабселькораў

(Аб рабоце з пісьмамі ў рэдакцыі газеты „Звязда“)

Партыя большэвікоў заўсёды надавала вялікае значэнне рабочым і сялянскім карэспандэнтам і іх пісьмам. ЦК ВКП(б) у неаднаразовых сваіх пастановах указваў на неабходнасць сістэматычнай работы па камуністычнаму выхаванню рабселькораў і праяўлення чужых адносін да кожнага пісьма, якое паступае ў рэдакцыю газеты.

Зварачаючыся да «Крестьянской газеты» у 1924 годзе, у дзень яе галавіны, таварыш Сталін пісаў: «Сялянская газета! Беражы сваіх селькораў, як зяніш вока.—гэта твая армія». У гэтых словах чуюцца бацькаўскія клопаты аб вялікай арміі рабселькораў. Гэтыя клопаты праяўляліся Леніным і Сталіным, камуністычнай партыяй на прцягу ўсёй гісторыі развіцця большэвіцкага друку, яны праяўляюцца і зараз.

«Мы просім карэспандаваць усіх,—пісаў В. І. Ленін,—а асабліва рабочых. Даванце шырэй магчымасць рабочым пісаць у нашу газету, пісаць аб усім рашуча, пісаць як мага больш аб штодзеным сваім жыцці, інтарэсах і рабоце»*.

Такім чутым і ўважлівым адносінам да рабселькораў павінен вучыцца кожны рэдактар большэвіцкай газеты. Кожны рабселькор павінен на практыцы пераканацца ў тым, што рэдакцыя газеты не пакідае без увагі яго карэспандэнцый, што па кожнаму пісьму і сігналу прымаюцца своєчасовыя меры. Кожны рабселькор павінен адчуваць жывую сувязь з рэдакцыяй газеты, яе клопаты аб яго камуністычным выхаванні.

За апошні час рэдакцыя газеты «Звязда» правяла ў радзе рэнавіравання рэспублікі сходы і нарады рабселькораў, кансультацыі з селькорамі-завочнікамі. Іэта мерапрыемства значна ўзняло актыўнасць рабселькораў, узмацніла іх сувязь з рэдакцыяй.

Аднак і дагэтуль надзвычай слабым месцам рэдакцыі застаецца работа з пісьмамі рабселькораў.

У жніўні 1938 года журнал «Большевистская печать» № 13 рэзка крытыкаваў работу аддзела пісем рэдакцыі «Звязды». Журнал адзначыў, што прыток пісем у рэдакцыю значна пачаў памяншацца, бо ад рабселькораў адмахваюцца, як ад надаедавых мух, пісьмы іх падоўгу марыюцца і рэдка пападаюць на старонкі газеты; многія пісьмы пасля доўгага надарожжа з аддзела ў аддзел адаюцца у архіў.

*) Ленін, т. VI, стар 375.

Ці ёсць зараз якія-небудзь змены? Змен амаль што няма. Адзначанае ў жніўні месяцы мінулага года застаецца нявыпраўленым і па сёння. Даволі звярнуцца да лічбаў. У 1937 годзе рэдакцыя атрымала 38 тысяч пісем а ў 1938 годзе—23 тысячы. На 15 тысяч менш! Тры месяцы 1939 года паказваюць далейшае памяншэнне прытоку пісем: рэдакцыя атрымала за гэты час 4400 пісем, што значна менш сярэднемесячнага паступлення пісем у мінулым годзе.

У чым-жа прычына рэзкага падзення прытоку пісем у рэдакцыю? Прычын тут некалькі, і на іх мы хочам спыніцца.

Вядома, што кожны аўтар, пасылаючы пісьмо ў рэдакцыю, хоча бачыць яго на старонках газеты і ў крайнім выпадку атрымаць ад рэдакцыі ясны і канкрэтны адказ: што падпрынята па яго пісьму, чаму яно не надрукавана. Калі-ж аўтар доўгі час не бачыць свайго пісьма на старонках газеты і не атрымлівае ніякага адказу, то зразумела, што ў другі раз ён падумае над тым, ці варта пісаць у такую газету.

У рэдакцыі «Звязды» вельмі скупяцца на плошчу для пісем рабселькораў, рабселькорскае пісьмо—рэдкае госьце на старонках газеты. За ўвесь 1938 год газета змясціла толькі 760 пісем, што складае усяго 3 проц. да агульнай колькасці пісем, паступіўшых у рэдакцыю. Паляпшэння няма і ў 1939 годзе: за 3 месяцы змешчана толькі 102 пісьмы.

Не меншае значэнне мае своечасовае рэагаванне на пісьмы. За 1938 год з розных арганізацый паступіла ў рэдакцыю 16.167 адказаў, з іх на пісьмы 1938 года—12.174. Гэта значыць, што за мінулы год рэдакцыя не атрымала ад арганізацый на 5728 пісем і ў сваю чаргу не можа своечасова адказаць тысячам аўтараў. Праўда, за апошні час рэдакцыя прыняла рад мер з тым, каб арганізацыі, куды пасылаюцца пісьмы на расследаванне, своечасова адказвалі на іх. Аднак, не толькі ў гэтым сутнасць справы. Вельмі важна, каб аўтары з нумара ў нумар маглі чытаць у газеце паведамленні аб выніках рэагавання. Нажаль, у «Звяздзе» і на гэта вельмі часта не хапае плошчы.

У рэдакцыі бываюць і такія факты, калі работнікі аддзела пісем не ведаюць нават, што пісаць аўтару, калі яго пісьмо, прызнанае годным для змяшчэння ў газету, не друкуецца. Звычайна такое пісьмо падрыхтоўваецца да друку і здаецца ў набор. Ну, а потым... месяцамі пралежвае ў якім-небудзь аддзеле або ў сакратарыяце рэдакцыі, паступова траціць сваю вартасць і ўрэшце ўпрыгожваецца рэзальюцыяй: «У разбор». Шрыфт разбіраюць, а пісьмо здаюць у архіў. Вось тут перад работнікамі аддзела пісем якраз і ўзнікаюць вялікія цяжкасці: пісаць аўтару, што яго пісьмо не будзе змешчана як неспрыгоднае ніяк нельга, бо яно было ўжо нават набрана, пісаць аб тым, што пісьмо не змешчана з-за бюракратычных, безадказных адносін работнікаў, па віне якіх яно валялася ў рэдакцыі і страціла сваю актуальнасць, неяк нялоўка, не дазваляе «часць мундзіра». У такіх выпадках звычайна прымаюць «мудрае» рашэнне: лепш ўжо нічога не пісаць.

Няма патрэбы прыводзіць многа прыкладаў бюракратычных адносін да пісем, даволі адзначыць некалькі найбольш характэрных.

У красавіку 1938 года з калгаса «Ільіч» Крэнцкага сельсовета Менскага раёна, паступіла ў рэдакцыю пісьмо, у якім ўскрываюцца факты раскідання калгаснай уласнасці. Крэнцкі сельсовет недалёка ад горада Менска. Работнік рэдакцыі, не трацячы шмат часу, мог-бы

на месцы праверыць указаныя у пісьме факты і прыняць адпаведныя меры. Рэдакцыя-ж накіравала пісьмо Менскаму райкому партыі, які не палічыў патрэбным паведаміць яе аб прынятых мерах. Тым часам істужыванні ў калгасе не спыняліся. Рэдкалегія калгаснай насценгазеты 7 снежня 1938 года ў другі раз пасылае ў рэдакцыю «Звязды» катэктуючую карэспандэнцыю, якая ўскрывае рад новых, яшчэ больш пагражаючых фактаў.

Вось што пісала рэдкалегія калгаснай насценгазеты:

«Раскрадвальнікі калгаснай маемасці астаюцца беспакаранымі.

Доўгі час ў калгасе «Ільіч», Крупіцкага сельсовета, Менскага раёна, пры патуранні старшыня калгаса Русака, праводзіцца раскраданне калгаснай маемасці.

Нядаўна калгаснік Антон Бортнік скраў калгасны ямень. Іакалай Шакура раскрадае калгаснае сена. Аў гэтых фактах ведае старшыня калгаса Русак. Але ён нічога не зрабіў, каб вінаватых прыцягнуць да адказнасці. Больш таго, праўленне калгаса на адным сваім пасяджэнні абмеркавала пытанне аб прыцягненні да адказнасці Алеся Матрунчыка за раскраданне калгаснай маемасці, а на другім пасяджэнні таго-ж самага Матрунчыка прэміравала.

Да коней у калгасе адносяцца па-драпежніцку. Толькі за бягучы год загінула 11 коней.

Старшыня калгаса Русак наўмысля на доўгу не сілкае сходаў калгаснікаў, чым яўна парушае статут сельгасарцелі.

Значныя справы, якія творацца ў калгасе «Ільіч», нікольні не трываюць менскія раённыя арганізацыі.

Рэдкалегія калгаснай насценгазеты».

Гэтае, другое, пісьмо з канкрэтнымі фактамі, іменамі і прозвішчамі, аддзел пісем падрыхтаваў да друку, яно было набрана, але, калі старэйшая газета не трапіла. У сакавіку 1939 года на грацы была фактычна рэзалюцыя: «У разбор».

Прывядзем другі, не менш абурваючы, прыклад. 1 снежня 1938 г. рэдакцыя атрымала пісьмо з торфзавада «Чырвоная Беларусь» Быхаўскага раёна. У пісьме ўказвалася, што ў выніку злачынных адносін дырэктар і 500 тон торфу прыйшло ў нягоднасць (70 проц вытворчасці). Дырэктар торфзавада і яго намеснік зусім не звяртаюць увагі на жыллёвыя умовы рабочых. Больш таго, намеснік дырэктара скрывае і загадвае на дэжурныя сродкі лесаматэрыял, а таксама і рабочую сілу для пабудовы хаты свайму брату. Пісьмо ўскрывае рад злачыненняў у сталовай торфзавада. Аўтары ўказвалі, што з-за абвешчання і абкрадвання з 400 рабочых у сталовую харчуюцца толькі 20-30. Пісьмо сігналізавала таксама аб наяўнасці грубога злжаму крытыкі на заводзе: варта было каму-небудзь, і-одзь-бы нават першунча, пакрытыкаваць адміністрацыю, як чулася грозны вокліч: «Зніму з работы!»

Матэрыял на гэтыя сурезны. Відаць, зразумев гэта і загадных амадзена рэдакцыя, яна напісав рэзалюцыю: «Турэнкаму пра-... выдзі тэма... Але чамусьці тав. Турэнка тады не выехаў на... Іаада, праз некаторы час на месца выехаў другі работ-... нік рэдакцыі, тав. Казначэў. Амаль усе факты пацвердзіліся. 20 снежня матэрыял быў падрыхтаван да друку, і пачалася ха-... зьніне на мук... Заг... ароматсена тав. Рюшова... заважае,

што на рэдакцыйных нарадах ён не раз даб'ваўся, каб матэрыял быў зменшан, але яго з дня на дзень адкладвалі, пакуль ён не застраў канчаткова.

За гэты час аўтары пісьма паспелі падвергнуцца ганенню з боку дырэкцыі торфзавода, паспелі паскардзіцца ў ЦК КП(б)Б на «Звязду», на месца ў другі раз выязджаў супрацоўнік рэдакцыі, з матэрыял усё ляжыць і, відаць, дачакаецца, калі на яго накладуць рэзалюцыю: «У разбор».

Гэтыя два факты даволі характэрны і папучальны, як прыклады бяздушных, нячулых адносін рэдакцыі газеты «Звязда» да пісем рабселькораў, дзе ўсе яшчэ не хочуць зразумець, што за кожным пісьмом стаіць жывы чалавек.

Ці можна сказаць, што ва ўсіх адзначаных памылках вина кладзецца выключна на работнікаў аддзела пісем? Безумоўна, не. За работай усіх аддзелаў рэдакцыі, а ў тым ліку і аддзела пісем, павінна сачыць і адказваць рэдактура. Рэдактар павінен добра ведаць, што робіцца ў аддзелах, кожны дзень кантраляваць іх работу, вядома праўдзінныя памылкі, заахвочваць лепшыя пачынанні. На жаль, у рэдакцыі «Звязды» завеліся такія звычкі, што не рэдактар падштурхоўвае аддзелы, а наадварот аддзелы штурхаюць рэдактара.

Рэдактар павінен чытаць пісьмы рабселькораў, каб быць у курсе сігналаў, што паступаюць у рэдакцыю. Могуць сказаць, што рэдактар фізічна не справіцца чытаць усе паступаючыя пісьмы. Але чаму данамому яму прыходзіць аддзел пісем, які штодня складае інфармацыйныя зводкі з кароткім зместам паступіўшых пісем. Прачытаць такую зводку нядоўга. Аднак, рэдактар «Звязды» і на гэта не знаходзіць часу, работа аддзела пісем, відаць, мала яго цікавіць.

У пастанове ЦК ВКП(б) ад 25 сакавіка 1937 года «Аб аўтарскіх катэгорыях газет «Правда сёвера» і «Горьковская коммуна» сёння адзначана:

«Газеты, як правіла, запаўняюцца пасрэдным матэрыялам штатных рэдакцыйных работнікаў, рэдакцыі катэгорыі сапраўды прыцягваюць да ўдзелу ў газетах новыя аўтарскія катэгорыі, дрэнна працуюць з аўтарскім актывам і не сфарміравалі адбору і вырашчвання новых аўтараў, у прыватнасці — з расійскіх рабселькораў, што прывяло да зніжэння ідэйнага і якаснага ўзроўню ўказаных газет».

Гэтыя словы можна аднесці цалкам і да газеты «Звязда».

Зусім зразумела, што падобныя адносіны да пісем недапушчальны, што трэба неадкладна прыняць аднаветныя меры, каб знішчыць буйныя недахопы ў рабоце рэдакцыі.

Калектыву рэдакцыі неабходна цвёрда ўясніць, што стаўленне большэвіцкай газеты — у сувязі з масамі працоўных, у прыцягненні да супрацоўніцтва і ўдзелу ў газеце тысяч работных, сялян, інтэлігентных партыйных і непартыйных большэвікоў.

Выключна вялікае значэнне надае рабселькораўскаму руху таварыш Сталін. Яшчэ ў 1924 годзе ў гутарцы з супрацоўнікам журналу «Рабочий корреспондент» таварыш Сталін указваў:

«Рабочыя і сельскія карэспандэнты здольны адыграць у ходзе развіцця друку ролю выразніка і практычна-госпадарскай грамадскай думкі, абліччыцеля недахопаў савецкай грамадскай ідэалогіі, а барацьбіта за пачепшанне нашлага будаўніцтва»¹⁾

¹⁾ Журнал «Рабочий корреспондент» № 6, чэрвень 1924 г.

Мінуўшае пятнаццацігоддзе з часу надрукавання гэтай гутаркі з'яўляецца бліскучым пацверджаннем правільнасці ацэнкі рабселькорскай і рэдакцыйна-тэаграфскай працы. Рабселькоры мелі і маюць неаддзяляемае значэнне ў нашым грамадска-палітычным жыцці, у сацыялістычным будаўніцтве, у развіцці і ўмацаванні нашага большэвіцкага друку.

У дакладах тт. Сталіна, Молатава і Жданава, а таксама ў рашэннях XVIII гістарычнага з'езда большэвіцкай партыі намечаны чоткія канкрэтныя задачы ў перыяд завяршэння будаўніцтва сацыялізма і наступовага пераходу ад сацыялізма да кунізма. У гэтых умовах партыі роля большэвіцкага друку становіцца яшчэ больш адказнай.

Усямерна ўмацаваўшы сувязі з масамі, арганізуючы і мабілізуемы на выкананне задач Трэцяй Сталінскай Пяціголки, газета абавязана выконваць ганаровыя і адказныя задачы, якія стаяць перад усім нашым большэвіцкім друкам. А для гэтага неабходна па-большэвіцку змагацца за палепшанне якасці ўсёй сваёй работы.

Г. Якуб

Французскія матэрыялісты XVIII века

Напярэдадні французскай буржуазнай рэвалюцыі 1789 г. Францыя з'яўлялася цэнтрам перадавай навуковай мыслі ўсёй Еўропы. Рэвалюцыйная французская буржуазія стаяла на парозе свайго пачынальнага панавання. Яе ідэолагі—вялікія філосафы XVIII стагоддзя Дэзідэра, Гольбах, Гельвецій, Ламетры і інш. аказалі велізарны уплыў не толькі на сучаснікаў, але сваімі бліскучымі працамі сфарміравалі развіццё той сумы ідэй, да якой прымыкае навуковы камунізм Маркса—Энгельса.

«Як усякая новая тэорыя, гаворыць Энгельс,—соцыялізм павінен быў прыкнінуць да парадку ідэй, створанага яго бліжэйшымі папярэднікамі, хоць яго карэнні і ляжалі вельмі глыбока ў эканамічных фактах» *).

Працы французскіх матэрыялістаў увапілі ў скарбніцу культурнай спадчыны ўсіх часоў і народаў, а іх іменны зацатаны літаратурны ўпісаны ў гісторыю барацьбы за матэрыяльнае і духоўнае вызваленне чалавецтва.

У XVIII стагоддзі ва Францыі панавалі феадалізм. Уся ўлада ў краіне належала манарху, які абарняў і абараняў феадальнае дваранства. Парунаўшы невялікае колькасць прывілеяваных (270 тыс.) дваранам і духавенству належала дзве трэці ўсёй зямлі. Яны займалі ўсе адказныя пасады ў дзяржаўным і царкоўным апаратах, усе камандныя пасты ў арміі. Яны карысталіся ўсімі правамі і саасноўнымі прывілеямі. Яны складалі першыя два саасноўны. Трэцяе саасноўнае, да якога належала ўсе астатняе 25-мільённае насельніцтва краіны, было пазбаўлена палітычных правоў, не дапускалася да кіравання дзяржавай, несла ўвесь цяжар падаткаў і падпарадкавання. Асноўную масу трэцяга саасноўнага складала сялянства.

«Пры феадальным ладзе асноўны вытворчыя адносіны з'яўляліся ўласнасцю феадала на сродкі вытворчасці і прыродныя ўласнасцю на работніка вытворчасці.—прыгоннага, якога феадат ужо не можа забіць, але якога ён можа працаваць, купіць. Побач з феадальнай ўласнасцю існуе аднаасобная ўласнасць сельскагаспадарчых рамесніка на прылады вытворчасці і на сваю прыватную гаспадарку, асноваваная на асабістым працы. Такія вытворчыя адносіны ў асноўным адпавядаюць стану прадукцыйных сіл у гэты перыяд».

*) К. Маркс і Ф. Энгельс, т. XIV, стар. 17.

ряд.. Експлуатація амаль така-ж жорсткая, як пры рабстве, — яна толькі крыху змякчона. Класавая барацьба паміж эксплуата-тарамі і эксплуатаемымі з'яўляецца асноўнай рысай феадаль-нага ладу *)

Але ў XVIII стагоддзі феадальна-цэхавая гаспадарка ўжо выясня-лася капіталістычнай уласнасцю. Побач з феадальнымі маёнткамі і цэхамі раслі фермерскія гаспадаркі, рэзвалася мануфактура, фаб-рыкі, з'яўляючаяся і працуючаяя прамісловасць. Вялікага развіцця дасягнуў гандаль. Акрамя прыгонных сялян да трэцяга саслоўя на-лежала таксама вялікая маса людзей, занятая ва ўсе больш развіваю-чыхся тыпах і галінах гаспадаркі: наёмныя рабочыя, сельскія фер-меры, падзеншчыкі, інтэлігенцыя, сюды-ж адносілася гандлёва-прамы-словая буржуазія. Патуральна, што з развіццём прадукцыйных сіл усё больш і больш абвастралася барацьба класаў унутры феадальнага грамадства.

Дваранства рэўнісна падтрымлівала манархію, а разам з ёю і фе-адальныя парадкі сваёю шпаган, а духавенства — пропаведдзю. Па-вучаючая ідэалогія ўпаўне адпавядала інтарэсам вышэйшых саслоўяў. Каралеўская ўлада і каталіцкая царква лічыліся непаракаемымі аўта-рытэтамі. Усякая крытыка існуючага ладу бязлітасна каралася як бязбожжа, як крамола. Царква мела каласальныя багатствы. Яна атрым-лівала вялікія падаткі ад каралеўскай ўлады, «бязгрэшныя даходы» ад манастырскіх мошчаў і іншых каталіцкіх святынь. Сваеі рас-кошам і распустам духоўная арыстакратыя не ўступала свецкай. Па-меры выяснення феадальнай уласнасці ўласнасцю капіталістычнай дваранства і духавенства ўсе больш ператвараліся ў паразітаў, дар-маедаў, што жылі за кошт пагарджанага імі, прыніжанага і бяспраў-нага трэцяга саслоўя. Той-жа самы працэс развіцця прадукцыйных сіл, які знішчаў гаспадарчую значымасць дваранства, ўзмацняў эканамічную магутнасць буржуазіі, яе ролю ў працэсе вытворчасці. Змены-ж у спосабе вытворчасці павінны былі прывесці да змен у грамадскім ладзе.

У спосабе сваіх перадавых людзей буржуазія ўжо тэлы разумела, што справа ідзе аб захваце ўлады, бо эканамічна яна была ўжо маі-ней дваранства. Найбольш папулярнымі яе лозунгамі былі: свабода і роўнасць, улада народа і грамадскі добрабыт. Існавалышыя ў зародка-вым стане класавыя супярэчнасці ўнутры трэцяга саслоўя не зні-шчылі агульную нянавісць да вышэйшага саслоўя. Барацьба з феадаль-нымі парадкамі, знішчэнне ўлады феадальнага дваранства былі пер-шачарговай задачай. Старыя грамадскія парадкі перашкаджалі да-лепшаму гістарычнаму развіццю, і таму «...награбаванні, якія абара-няла трэцяе саслоўе ў сваёй барацьбе з дваранствам, у агульных рысах сапраўды адпавядалі інтарэсам розных класаў працоўнага на-сельніцтва таго часу» **).

У барацьбе супроць вышэйшых саслоўяў з асяроддзя рэвалюцый-най буржуазіі выдзялялася адукаваная, асвечаная інтэлігенцыя, став-шая ідэалагам і геган барацьбы. Вольтэр, Русо, Дзідро, Гольбах, Гель-вецыі, Ламэтры, Робіна і іншы былі тымі вялікімі людзьмі, якія, па-выражэнню Энгельса, прасвяцілі французскія голавы для надыходзя-чай рэвалюцыі. Яны былі выдачнымі вучонымі, філосафамі, публі-

) Кароткі курс гісторыі ВКП(б), стар. 119.

**) К. Маркс і Ф. Энгельс, т. XIV, стар. 18.

цыстамі, вялікімі рэволюцыйнымі мысліцелямі. Маладая растуць буржуазія перажывала тады сваю вясну. Яна была перадавым класам таго часу грамадства. Яна змагалася за больш прагрэсіўны спосаб вытворчасці, за новыя грамадскія парадкі. Яе ідэалагі падверглі бязлітаснай крытыцы феадальныя грамадскія адносіны. Ёй здавалася, што разбураючы несправядлівасць існуючага ладу, яны знішчаюць зло наогул, што барацьба ідзе за царства вечнага розуму і вечнай справядлівасці.

У гэтым артыкуле мы спынімся на агульных філасофскіх поглядах толькі некаторых французскіх матэрыялістаў: Дзідро, Гольбаха, Гельвецыя, галоўнай заслугай якіх была прапаганда матэрыялізма і атэізма. Яны напісалі цэлы рад бласкучых прац, захаваных сваё значэнне да нашага часу. Свае кнігі аутары вымушаны былі за частую выдаваць пад чужымі імёнамі: таўнэ памерных потген, як напрыклад, вядомага «Сістэму прыроды» Гольбаха. Выдаўцы вымушаны былі друкаваць іх нецэльна ў Галандыі, перавоззячы на радзіму. А вялікай сіле гэтых выдатных кніг можна меркаваць хоць-бы па таму, што філасофскія атэістычныя работы гэтых аутараў урад царква прыгаварылі да публічнага спалення, а людзі, якія захоўвалі гэтыя кнігі, асуджаліся на шматгадовае турэмнае зняволенне. Дзідро адзін з найбольш вядомых французскіх матэрыялістаў, рэдактар вядомай энцыклапедыі, у якой у супрацьданстве з левымі вучонымі, сабрагулі навукковыя веды свайго часу,—першес за сваю дзейнасць не толькі цікаванне і нападкі, але і турэмнае зняволенне.

Матэрыялістычная філасофія XVIII века

У «Святым сямействе» Маркс указвае на фізіку Дэкарта і сэнсуалізм Локка, як на дзве крыніцы французскага матэрыялізма, які разам з тым абумовілі ў ім і два напрамкі. Французскія матэрыялісты выходзілі з матэрыялістычных бакоў філасофіі Дэкарта і Локка таму, што фізічныя погляды Дэкарта і вучэнне аб пазнанні Локка з'яўляліся найбольш навуковымі, перадавымі для свайго часу. Але разам з тым Дзідро, Гольбах і іх аднадумцы рашуча парвалі з метафізічнымі поглядамі і абрушыліся на іх.

У пабудове сваёй філасофіі французскія матэрыялісты выходзяць з цвёрдых навуковых асноў. У прадмове да «Сістэмы прыроды» Гольбах піша:

«Чалавек няшчасны толькі таму, што ён не ведае прыроды... Ён жахаецца быць метафізікам, перш чым быць фізікам, ён пагардзіў рэальнасцю, каб размышляць над хімерамі... ён не асмеліўся асвятляць свой розум, супроць якога яго настроілі з ранніх год... Адным словам, чалавек адварнуўся ад вывучэння прыроды і палчыў за лепшае пагоню за зланнямі, якія, падобна блукаючым аганькам, што сустракаюцца ўначы падарожніку, застрашылі яго, асляпілі і прымусілі пакінуць твою простую дарогу ісціны, без якой ён не можа дасягнуць шчасця» *).

Не ведаючы сапраўднага свету і не жадаючы яго вывучаць, чалавек палчыў за лепшае жыць у свеце, створаным яго ўяўленнем. Клапоцячыся аб патустароннім свеце, чалавек пагардзіў рэальным

*) Гольбах «Сістэма прыроды», стар. 3.

ямним жыццём. Усім выхадам з метафізічнага круга, з вады адурманьваючых забабонаў, а, значыць, і дарогай да чалавечага свідання, з'яўляецца пазнанне законаў прыроды. Розум, навучаны вопытам, вызваецца чалавечства ад заблуджэнняў, што з'яўляюцца прычынамі пачынальнай тыраніі, бясконцых войнаў, рэлігійнага фанатызму, маральнага падзення чалавека і наогул усіх сацыяльных зол. Мэта гэтай кнігі,—заключае Гольбах у прадмове,—вярнуць чалавека да прыроды, вучыць яму навагу да розуму і любоў да добрачыннасці, рассеяць змрок, які скрывае ад яго адзіны шлях да шчасця.

Асноўнае пытанне філасофіі—адносіны духа да матэрыі, мыслення да быцця французскія матэрыялісты вырашалі ў матэрыялістычным сэнсе. Асноўным пытаннем, на якім будзецца увесць іх светапогляд, з'яўляецца паняцце матэрыі. Уся прырода і чалавек, як яе частка, з'яўляюцца матэрыяльнымі. Звышнатуральныя істоты ёсць плод чалавечага ваабражэння.

«Прырода, калі яе разумець у самым шырокім сэнсе гэтага слова, ёсць вялікая цэлакупнасць, якая атрымліваецца ад злучэння розных вяшчэстваў, іх розных спалучэнняў і розных рухаў».

Сусвет, гэта каласальнае злучэнне ўсяго існуючага, прадстаўляе нам паўсюды толькі матэрыю і рух; гэта скупнасць раскрывае пера і памі толькі неабдымны і непарыўны ланцуг прычын і вынікаў» *).

Значыць, вывучаць прыроду—гэта вывучаць рух матэрыі, бо акрамя яе ў свеце нічога не існуе. На пытанне, адкуль з'явілася матэрыя, французскія матэрыялісты адказваюць, што яна існавала заўсёды.

Такім чынам, французскія матэрыялісты лічаць, што прырода не мае патрэбы ў творцы, што ўсё яе змяненні не залежаць ад яког-бы то ні было пачатковай сілы, што прычыну усіх змяненняў трэба шукаць у ёй самой:

«Ідэя прыроды заключае ў сабе неабходным чынам ідэю руху. Але, спытаюць нас, адкуль гэтая прырода атрымала свой рух? Мы адкажам, што ад сябе самой, бо яна ёсць вялікае цэлае, на-за якім нішто не можа існаваць. Мы скажам, што рух, гэта—спосаб існавання, які выцякае неабходным чынам з сутнасці матэрыі; што матэрыя рухаецца дзякуючы ўласнай сваёй энергіі; што яе рух утвараецца ад уласцівых ёй сіл; што рознастайнасць яе рухаў і выцякаючых адсюль з'яў утвараецца ад розніцы ўласцівасцей, якасцей, спалучэнняў, якія заключаюцца першапачаткова ў розных пярвочных вяшчэствах, скупнасцю якіх з'яўляецца прырода» **).

Іменна гэту акалічнасць адзначае Энгельс у «Дыялектыцы прыроды»:

«Трэба лічыць велізарным дастойнствам і чэсцю тагочаснай філасофіі, што яна не паддалася ўплыву абмежаванага пункту погляду тагочаснага прыродазнаўства, што яна—пачынаючы ад Спінозы і канчаючы вялікімі французскімі матэрыялістамі—на-

*) Гольбах «Сістэма прыроды», стар. 15.

**) Там жа стар. 23.

стойства прабавага вытлумачыць свет з яго сам і... і прадаставіць дэталёнае апраўданне гэтага прыродазнаўству будучага» *).

Стала быць, той, хто разумее, што сабою прадстаўляе прырода, хто ведае рознастайнасць яе, той не стане шукаць па-за прыродай адметныя ад яе сілы.

«Калі пад прыродай мы станем разумець грудзі мёртвых, пазбаўленых усяляк уласцівасцей і чыста пастуных вяшчэстваў, то, зразумела, мы павінны будзем шукаць па-за гэтай прыродай прынцып яе рухаў; але калі пад прыродай мы будзем разумець тое, што яна ёсць у сапраўднасці, іменна цэлакупнасць, розныя часткі якой маюць розныя ўласцівасці, дзейнічаюць згодна гэтым бесперапынна ўзаемадзейным паміж сабою ўласцівасцямі, маюць вагу, цягаюць да агульнага цэнтра, у той час як другія часткі ўдаляюцца ў напярэмак да перыферыі, прыцягваюць і адштурхваюць адна другую, яднаюцца і раз'ядноўваюцца, вытвараюць і разлагаюць сваімі безупыннымі сутычкамі і збліжэннямі ўсе наглядаемыя намі целы,—тады нішто не прымусіць нас прыбягаць да садзейнасці звышнатуральных сіл, каб зразумець ўтварэнне назіраемых намі рэчаў і з'яў» **).

Выходзіць, што ўсе ў сусвеце знаходзіцца ў руху, што матэрыя не ведае спакою. «Абсалютны спакой»—абстрактная канцэпцыя. Яго няма ў прыродзе. Рух—настолькі-ж рэальная ўласцівасць, як даўжыня, шырыня, глыбіня.

У свеце адбываецца вечны кругаварот матэрыі. Паміж так званымі «трыма царствамі прыроды»—мінеральным, раслінным і жывельным існуе цесная сувязь. Адна жывелы жывяцца другімі жывеламі і раслінамі. Расліны жывуць, беручы неабходныя для сябе вяшчэствы з паветра, вады і глебы. Тая частка матэрыі, якая сёння уваходзіла ў састаў пэўнай расліны, заўтра стане часткай арганізма жывелы. З камбінацыі матэрыяльных частчак, з розных іх спалучэнняў, складаюцца мінералы і жывёлы, расліны і чалавек.

«Ва ўтварэнні, росце і жыцці жывёл, раслін і мінералаў мы знайдзем толькі вяшчэствы, якія камбінуюцца, злучаюцца, накапляюцца, расшыраюцца і якія мала-па-малу ўтвараюць адчуваючыя, жывучыя, пражываючыя істоты, або істоты, пазбаўленыя гэтых уласцівасцей, якія, працягваючы вядомы час у пэўным выглядзе, павінны загінуць, паслужыўшы гэтым для стварэння істот іншага віду» ***).

Вядома, з пункту погляду сучасных дасягненняў, у французскіх матэрыялістаў можна знайсці многа навукага. Так, напрыклад, агонь разумеецца ім як вешчэства, якое разглядаецца ў якасці прычыны жыцця; яны сцвярджаюць адвольнае зараджэнне арганізмаў у тупых настоях. Але ўсе гэта тлумачыцца тагочасным станам навукі. Даследаванні аб працэсе гарэння былі апублікаваны пасля выхаду ў свет асноўнага твору французскіх філосафаў «Сістэмы прыроды», а работы Пастэра, абвяргаючыя адвольныя зараджэнні ў сучасны момант, з'явіліся толькі ў XIX стагоддзі. Памыляючыся ў адносінах

*) К. Маркс і Ф. Энгельс т. XIV, стар. 479—180.

**) Гольбах «Сістэма прыроды», стар. 25—26.

***) Там-жа стар. 36—37.

адвольнага зараджэння жыцця, французскія матэрыялісты правільна падкрэслівалі сувязь усіх тэў у свеце, адзінства трох царстваў прыроды, правільна адчувалі тэацэнічны погляд на чалавека, як на выніц тварэння, правільна бачылі адзінства свету ў яго матэрыяльнасці.

Матэрыя здольна не толькі рухацца, яна, пры вядомай арганізацыі, здольна і мысліць. Мысленне не прынесена зверху ў цела чалавека. Мысліць матэрыяльны чалавечы мозг. Мышленне ёсць, па думцы французскіх матэрыялістаў, развітая форма адчувальнасці. «Розум з'яўляецца вынікам фізічнай адчувальнасці», — гаворыць Гольбах. Дзідро меркаваў, што адчувальнасцю, здольнасцю адчуваць уладае ўсякая матэрыя, але ў рознай ступені.

Малекулы якога-небудзь цела, якое не уладае «дзеяннай адчувальнасцю», будучы асіміляваны чалавекам, зрабіўшыся часткай чалавечага цела, робяцца адчувальнымі, г. зн. пераходзяць, як гаворыць Дзідро, са стану інертнай адчувальнасці ў стан дзеючай. Значыць, адчувальнасць не з'яўляецца нейкай асаблівай сілай, чуждай матэрыі, а з'яўляецца ўласцівасцю, прысутнай матэрыі.

Дзідро бліскуча даказвае гэта:

«Але вазьміце яйцо. «Вось што абвяргае ўсе вучэнні тэалогіі і ўсе храмы на зямлі. Што такое гэта яйцо? Маса неадчуваючая, пакуль у яго не ўведзен зародак, а калі ў яго ўведзен зародак, дык што гэта такое? Маса неадчуваючая, бо гэты зародак усваю чаргу ёсць толькі інертная і грубая вадкасць. Якім чынам гэта маса пераходзіць да другой арганізацыі, да здольнасці адчуваць, да жыцця? З дапамогай цеплыні. А што ўтварае цеплыню? Рух» Жывела, якая вытупілася з яйца, уладае ўсімі вашымі эмоцыямі, прарабляе ўсе вашы дзеянні. Ці станеце вы сцвярджаць разам з Дэкартам, што гэта — простая машына пераімання? Але над вамі разрагочуцца малыя дзеці, а філосафы адкажуць вам, што калі гэта машына, то вы — такая-ж машына. Калі вы прызнаеце, што паміж гэтымі жывеламі і вамі розніца толькі ў арганізацыі, то вы выявіце здаровы сэнс і разважнасць, вы будзеце правы; але адсутнічае будзе выцякаць заключэнне супроць вас, іменна, што з матэрыі інертнай, арганізаванай вядомым чынам, пад уздзеяннем другой інертнай матэрыі, затым цеплыні і руху, атрымліваецца здольнасць адчування, жыцця, памяці, свядомасці, эмоцый, мыслення» *).

Адно з двух: або дапусціць нейкі «скрыты элемент» у яйцы, які невядомым чынам пранікае ў яго ў момант пэўнай стадыі развіцця, — элемент аб якім невядома, ці займае ён прастору, ці матэрыяльны ён, ці знарок ствараемы. Гэта супярэчыць здароваму сэнсу і вядзе да супярэчнасцей і да абсурда. Або застаецца зрабіць «простое дапушчэнне, якое тлумачыць усе, іменна, што здольнасць адчування ёсць усеагульная ўласцівасць матэрыі або прадукт яе арганізацыі» **).

Але Дзідро, няправільна лічачы ўяўленне як гэтакую ўласцівасць усякай матэрыі, займаў аднак у гэтым пытанні найбольш правільны пункт погляду сярод французскіх матэрыялістаў. Яго заслуга заключаецца ў тым, што ён атоесамляе адчуванне з матэрыяй і не выво-

*) «Размова Даламбера і Дзідро» цыцірую па XIII т. *Леніна*, стар. 29).

**) Там-жа.

дзіць адчування з руху матэрыі, як гэта рабілі вульгарныя матэрыялісты. Матэрыялістычныя погляды, растлумачвае Ленін, «не ў тым заключаюцца, каб выводзіць адчуванне з руху матэрыі або зводзіць да руху матэрыі, а ў тым, што адчуванне прызнаецца адною з уласцівасцей рухаючыхся матэрыі. Энгельс у гэтым пытанні стаяў на пункце погляду Дзідро» *).

Разглядаючы пэўную дзейнасць, як уласцівасць чалавечага цела, французскія матэрыялісты адмаўлялі, значыць, і душу як самастойную субстанцыю, якая існуе незалежна ад цела «... Душа ёсць чалавек, разглядаемы ў адносінах да яго здольнасцей адчуваць, мысліць і дзейнічаць пэўным чынам, выцякаючым з яго ўласнай прыроды, г. зн. з яго ўласцівасцей, яго спецыфічнай арганізацыі і працяглых або кароткатэрміновых мадыфікацыі, адчувальных гэтай арганізацыі з боку дзеючых на яе агентаў» **).

У тым-жа матэрыялістычным сэнсе гаворыць аб душы Гельвецын «Душа ёсць не што іншае як наша здольнасць адчуваць» ***). Калі так званая душа ёсць толькі пэўныя ўласцівасці чалавечага цела, то, стала быць, недарэчна гаварыць аб несмяротнасці души.

Ці здольны мы пры дапамозе нашых пачуццяў і мыслення пазнаць навакольны свет? На гэта пытанне, якое прадстаўляе другі бок асноўнага пытання філасофіі, французскія матэрыялісты даюць станоўчы адказ. Паколькі навакольны свет матэрыяльны, а матэрыя ёсць усе тое, што ўздзейнічае якім-небудзь чынам на нашы пачуцці, то натуральна, што прырода, свет, наогул, пазнаваемы. Плеханаў і Дэборын адносілі французскіх матэрыялістаў да агностыкаў, да філосафаў, якія адмаўляюць магчымасць пазнання свету.

У творы «Да пытання аб развіцці маністычнага погляду на гісторыю» Плеханаў пісаў:

«Гісторыкі філасофіі звычайна процістаўляюць поглядам французскіх матэрыялістаў погляд Канта... Але гэта процістаўленне зусім не грунтоўна, і не цяжка было-б паказаць, што і Кант і французскія матэрыялісты стаялі, па сутнасці, на адным пункце погляду, але карысталіся ім па-рознаму і таму прыходзілі да розных вывадаў» ****).

Падобныя сцвярджэнні Плеханаў паўтарае і ў радзе іншых твораў, напрыклад, у «Нарысах па гісторыі матэрыялізма». Кант, як вядома, быў агностыкам, ідэалістам, сцвярджаюшым, што свет непазнавальны. Дзідро, Гольбах і Гельвецын, будучы ідэалагамі рэвалюцыйнай французскай буржуазіі, якая адчувала патрэбу ў навуцы і даследаванні і вывучэнні законаў прыроды ў мэтах развіцця прамысловасці, не маглі быць агностыкамі, бо гэта зусім не адпавядала-б гістарычным задачам таго часу. Наадварот, яны былі поўны ўпэўненасці ў магчымасці і сіле чалавечага розуму, высоўваючы яго, як вярхоўнага суддзю ўсяго існуючага. Таму гаворыць аб агульным пункце погляду ў Канта, з аднаго боку, і ў Дзідро, Гольбаха і іх аднадумцаў, з другога, значыць, зусім няверна ацэньваць французскіх матэрыялістаў.

У эпоху, калі ўсякае навуковае адкрыццё і свабоднае слова, што падрывала і абвяргала рэлігію, царква аб'яўляла ерассю і ўрад жорстка пераследваў, французскія матэрыялісты рашуча і смела выступілі

*) Ленін, т. XIII, стар. 38.

**) Гольбах «Сістэма прыроды», стар. 81.

***) Гельвецын «Аб чалавеку», стар. 56.

****) Плеханаў, т. VII, стар. 63.

навуку супроць рэлігіі. Яны заклікалі не да неба, а да зямлі, да зямлі, да вопыту, змагацца за стварэнне вопытнай навуцы, заснаванай на прыродазнаўча-навуковых даных матэрыялістычнай філасофіі. Гэтых адносінах французскія матэрыялісты паслядоўна выражалі погляды сваёй эпохі і найбольш перадавога тады грамадскага класа — буржуазіі.

«Буржуазіі для развіцця яе прамысловасці патрэбна была навука, якая даследавала ўласцівасці фізічных цел і форм праўлення сіл прыроды. Да таго-ж часу навука была пакорлівай служанкай царквы, і ёй не было дазволена выходзіць за межы, устаноўленыя верай: карацей—яна была чым угодна, толькі не навукай. Цяпер навука паўстала супроць царквы; буржуазія мела патрэбу ў навуцы і прыняла ўдзел у гэтым паўстанні»^{*)}).

Атэізм французскіх матэрыялістаў.

Асабліва вялікую дэспінацыю французскія матэрыялісты праявілі ў барацьбе з рэлігіяй. Іх першым намерам было рэзка абмежаваць атэістычныя рабы. У сваёй барацьбе супроць феадальна-буржуазнай немнучай павінна была перш за ўсё сутыкнуцца з каталіцкай царквой, бо яна была «...вялікім інтэрнацыянальным цэнтрам феадальнай сістэмы... Для зружжы феадальна-дэспічнага арэалам аўтэрытэтычнай аўтарытэты. Сваю ўласную іерархію яна ўстанавіла на феадальнаму ўзроўні, і ў канцы канцоў яна была самым буйным феадальным уладальнікам, таму што ёй належала не менш трэці часткі ўсяго каталіцкага землеўладання. Перш чым уступіць у барацьбу са свецкім феадалізмам у кожнай краіне паасобку, неабходна было разбурыць гэту яго цэнтральную, свяшчэнную арганізацыю»^{**)}).

Атэізм Гольбаха, Дзідро, Гельвецыя і інш. непасрэдна звязан і абумоўлен іх матэрыялістычнай філасофіяй. Рэлігію французскія матэрыялісты разглядалі як вынік невуцтва, з аднаго боку, і абману народа духавенствам,—з другога. Страх і няўменне вытлумачыць з'явы прыроды—вось асноўная прычына, нарадзіўшая рэлігію.

«Невуцтва і страх—піша Гольбах,—вось дзве багатыя крыніцы заблуджэнняў чалавецтва. Не дзіўна, што богі, пароджаныя трывогай і няшчасцямі і стаўшыя яшчэ мямзотней у выніку містыфікацыі і палітыкі, мала-па-малу давялі людзей да поўнага вар'яцтва. Страх, які стаяў ля калыскі багоў, не дазваляў людзям разважаць разумна, няведанне сіл прыроды не дазваляла людзям убачыць у палюхавых іх стыхійных катастрофах немінучае дзеянне гэтых сіл»^{***)}).

Гэты жах карэнніца ў невуцтве, у няўменні вытлумачыць здзіўляючыя чалавека велічныя сілы прыроды, перад тварам якіх чалавек адчувае сваё поўнае бяссілле. Вера людзей у Бога «...даказвае толькі тое, што, пагражаючы ў невуцтве, яны адчувалі паніжэнне захавлення або страху і што ў сваім спалоху яны прабавалі намаганнямі ваабражэння ўстанавіць як-небудзь невядомую прычыну здзіўляюшых іх або палюхавых з'яў. У залежнасці ад характару сваёй фантазіі, яны надавалі рознае тлумачэнне гэтай незразумелай для іх прычыне. Усе

^{*)} К. Маркс і Ф. Энгельс, т. XVI, ч. II, стар. 296.

^{**) Там-жа, стар. 295—296.}

^{***)} Гольбах „Свяшчэнная зараза“, стар. 20, ОГІЗ 1936.

сознаюцца, што не могуць ні пазнаць, ні вызначыць гэты прычыны. Усе, тым не менш, гавораць, што ўпэўнены ў яе існаванні; а калі пачынаюць наставіць дамаганні ад іх адказу, то яны гавораць нам аб нейкім духу, слове, якое указвае толькі на невуцтва таго, хто вымаўляе яго, не ўмеючы звязаць з ім ніякага пэўнага ўяўлення»).

Французскія матэрыялісты стаяць на правільным шляху, указваючы на страх і невуцтва, як на прычыны, якія парадзілі рэлігійнае ўяўленне. Але французскія матэрыялісты не дацці да разумення сацыяльных карэнняў рэлігіі. Палажэнне, што «страх стварыў багоў», было агульным, абстрактным, пазбаўленым поўнага сацыяльнага зместу. Правільнае разуменне гэтага пытання дае толькі марксізм.

Ленін у сваёй рабоце «Аб адносінах рабочай партыі да рэлігіі» гаворыць, што ў сучасным капіталістычным грамадстве карэні рэлігіі галоўным чынам **соцыяльныя**.

«Соцыяльная прыдаўленасць працоўных мас, як-бы поўная бездапаможнасць іх перад сляпымі сіламі капіталізма, які прычыняе штодзенна і штогадзінна ў тысячу раз больш самых жудасных пакут, самых дзікіх мучэнняў радавым рабочым людзям, чым усякія з радзі вон выходзячыя падзеі накшталт войнаў, землетрасенняў і т. д.,—вось у чым самы глыбокі сучасны карань рэлігіі «Страх стварыў багоў». Страх перад сляпой сілай капітала, якая слепая, бо не можа быць прадугледжана масамі народа, якая на кожным кроку жыцця пролетарыя і дробнага гаспадарыка пагражае прынесці яму і прыносіць «раптоўнае», «неспадзяванае», «выпадковае» разарэнне, пагібель, ператварэнне ў жабрака, у паупера, у прастытутку, галодную смерць,—вось той карань сучаснай рэлігіі, які перш за ўсё і больш за ўсё павінен мець на ўвазе матэрыяліст, калі ён не хоча заставацца матэрыялістам прыгатавіцельнага класа» **).

Гольбах вельмі метка і востра падмячае тую акалічнасць, што рэлігія ўзбуджае і дзейнічае на чалавечае ваабражэнне, з'яўляючыся такім чынам сродкам адурманьвання чалавека, дапамагае яму уцякаці ад жахаў і бягот навакольнай рэчаіснасці. Далейшым развіццём гэтага матэрыялістычнага сцвярджэння Гольбаха з'яўляецца геніяльнае патажэнне Маркса, напоўненае канкрэтным сацыяльным зместам і рэвалюцыйным атэізмам: «Рэлігія—опіум для народа».

Іменна ў гэтым сэнсе гаворыць Ленін, што «рэлігія—род духоўнай свухі». Але Гольбах не даходзіць да разумення класовай сутнасці рэлігійнага дурману. Гэта здолелі зрабіць толькі настаўнікі і творцы пролетарскага светапогляду.

«Рэлігія,—піша Ленін,—ёсць адзін з відаў духоўнага гнёту, які ляжыць усцяж і паўсюды на народных масах, задушаных вечнай работай на другіх, нястачай і адзіноцтвам. Бяссілле эксплуатаемых класаў у барацьбе з эксплуатаатарамі гэтак сама немінуча параджае веру ў лепшае згробнае жыццё, як бяссілле дзівуна ў барацьбе з прыродай параджае веру ў багоў, чарцей, у цуды і т. п. Таго, хто ўсё жыццё працуе і церпіць нястачы, рэлігія вучыць смірэнню і цярдзенню ў зямным жыцці, уцяшаючы надзеяй на нябесную ўзнагароду» ***).

*) Гольбах «Сістэма прыроды», стар. 341.

**) Ленін, т. XIV, стар. 71.

***) Ленін, т. VIII, стар. 419.

Французскія матеріялісты са страсною силою нинавісці напалі на бога, вера ў якога, падтрымліваемая карыслівымі інтарэсамі жрацов, прыносіць так многа няшчасця. Яны называлі бога, хімерзі, дзікім тыранам, ідалам, катом, злосным людаедам і т. п. Яны ўлічалі духавенства ў супярэчлівых недарэчнасцях свяшчэнных кніг і самага разумення аб богу.

«Сапраўды, што гэта за істота, адносна якой нельга сцвярджаць нічога, што не было-б зараз-жа абвергнута? Што гэта за добры бог, які гневацца без канца; усемагутны бог, якому не удаецца ніколі ажыццявіць сваіх планаў; бясконца блажэнны бог, блажэнства якога заўсёды парашаецца, любячы парадак бог, які ніколі не можа захаваць парадку; што гэта за справядлівы бог, які дапушчае, каб нявіннейшыя з яго падданных цярпелі вечна несправядлівасць?.. Што гэта за ўсеведаючая істота, якая лічыць неабходным падвргаць іспытам свае тварэнні? Што гэта за усемагутная істота, якая не можа надаць сваім тварэнням нажаданую ей дасканаласць? Што гэта за істота, якая ўладае ўсемагчымымі бажэственнымі якасцямі, а трымае сябе заўсёды па-чалавечаму? Што гэта за істота, якая можа зрабіць усе, але не ўспявае ні ў чым і паступае зусім недастойным яе чынам? Яна злобна, несправядліва, люта, зайздросна, раздражальна, помстліва падобна чалавеку,—церпіць, як і апошні, няўдачу ва ўсіх сваіх пачынаннях, валодаючы, аднак, усімі атрыбутамі, здольнымі гарантаваць яе ад чалавечых недахопаў» *).

Барацьба з нябеснай тыраніяй была для французскіх матеріялістаў барацьбой з тыраніяй абсалютызма і феадальным парадкам. «Я ненавіджу,—гаворыць Дзідро, —усіх памазанкаў божых, якіх яны ні называліся, і нам не патрэбна ні свяшчэннікаў, ні бога» **).

Ленін, вельмі высока цэнячы агнэстычныя творы французскіх матеріялістаў і адзначаючы, што Энгельс даўно раўнараспаўсюджаў багавую агнэстычную літаратуру ў канца XVIII стагоддзя, гаворыць:

«Бойкая, жывая, таленавітая, астраумна і адкрыта напаўдаючая на пануючую папоўшчыну публіцыстыка старых атэістаў XVIII стагоддзя скрозь і ўсюды акажацца ў тысячу раз больш падыходзячай для таго, каб прабудзіць людзей ад рэлігійнага сну, чым сумныя, сухія, не ілюстраваныя амаль ніякімі умела падбранымі фактамі, перактывы марксізма, якія перыважаюць у нашай літаратуры і якія (няма чаго граха таіць) часта марксізм скажаюць» ***).

Недахопы французскага матеріялізма

Найменш зразумець соцыяльную сутнасць рэлігіі, матеріялізм прыгатавацельнага класа, тлумачыць абмежаваную, уласціваю ўсёму дамарксізму матеріялізм. Прывольна разглядаючы рух як неадэмную уласцівасць матэрыі, французскія матеріялісты разумелі, інакш, рух толькі як механічны. «Рух, гаворыць Гольбах, гэта—намаганне, з дапамогай якога якое-небудзь цела змяняе або імк-

*) Гольбах „Сістэма прыроды“, стар. 362—363.

**) Дзідро, Выбраныя творы т. II, стар. 27.

***) Ленін, т. XXVII, стар. 184.

нецца змяніць сваё месцапалажэнне» *). Разумеючы пад рухам не змяненне наогул, а толькі перамену месца ў прасторы, толькі прыцяжэнне і адштурхванне, французскія матэрыялісты ўсе формы руху: матэрыі, усе змены, што адбываюцца ў прыродзе, у грамадстве, у чалавечым мышленні, зводзілі да механічнай формы.

«Можна,—гаворыць Гольбах,—без дапамогі ўсякай хімерычнай прычыны, вытлумачыць усе з'явы аднымі законамі руху, узаемаадносінамі паміж рознымі істотамі, іх зроднасцю, іх аналогіямі, іх прыцяжэннямі і іх адштурхваннямі, іх прапарцыямі і іх складаннямі і іх раскладаннямі» **).

Гэты пункт погляду прыводзіў французскіх матэрыялістаў да неправільнага, скажонага разумення рэчаіснасці.

Механістычнасць французскіх матэрыялістаў тлумачыцца тагочасным станам навукі. Найбольшага развіцця к таму часу дасягнула толькі механіка. Гэта была яе «златае век», яна зрабіла выдатныя поспехі. Варта толькі ўспомніць адкрыццё Ньютона, які растлумачыў рух нябесных цел, вынаходства тэлескопа, мікраскопа і цэлы рад новых вынаходаў, з датам таю якіх былі прысвечаны велізарныя ўдасканаленні ў галіне тэхнікі, паскорышы развіццё прадукцыйных сіл. Хімія, якая лічыла тады агонь за асобае вешчаство, і, асабліва, біялогія,—рабілі толькі першыя свае крокі. Таму, зразумела, што французскія матэрыялісты апыраліся ў сваёй філасофіі на механіку, як на найбольш перадавую для свайго часу навуку.

Другая абмежаванасць французскага матэрыялізма заключаецца ў яго метафізічнасці ў сэнсе антыдыялектыкі. Свет яны ўяўлялі сабою так, нібы ён складаецца з гатовых не звязаных адзін з другім і адметных, законы прыроды яны ўяўлялі як вечны, нязменны, раз і назаўсёды ўсталяваны «код» прыроды. Развіццё, як пераход у новае якасць, яны не дапушчалі, боючыся пераходзіць на тую бачальнасць, якая з'ява матэрыяльнага свету. Такім чынам прырода з усімі сваімі з'явамі рухалася як па замкнутым колу. Усе ў прыродзе, сувязі і адносіны, адбываецца неабходным чынам, выпадковасці няма; выпадковасць—гэта вынік нечужага і незразумелага. Яны бачылі ў гэтым абмежаваным крыніцу руху працэсаў, што адбываюцца ў прыродзе і грамадстве, яны адмаўлялі супярэчнасць, як прычыну развіцця, лічылі супярэчнасць неўладным свету, нятэарэтычным станам чалавечага грамадства.

Другая спецыфічная рыса абмежаванасці гэтага матэрыялізма,—піша Энгельс,—заключаецца ў няздольнасці яго глянуць на свет як на працэс, як на вешчаство, якое знаходзіцца ў безупынным развіцці. Гэтая рыса адпавядала тагочаснаму стану прыродазнаўства і звязанаму з ім метафізічнаму, г. зн. антыдыялектычнаму, метаду філасофскага мышлення. Прырода знаходзіцца ў вечным руху; гэта ведалі і тады. Але, па тагочаснаму ўяўленню, гэты вечны рух адбываўся ў адным нязменным кругу і, такім чынам, заставаўся, уласна кажучы, на адным месцы: ён заўсёды прыводзіў да адных і тых самых нязменных вынікаў. Такое ўяўленне было тады немінуча. Кантаўская тэорыя ўвядзення сонечнай сістэмы тады толькі што з'явілася і здавалася простым кур'ёзам. Гісторыя развіцця зямлі, геалогія,

*) Гольбах „Сістэма прыроды“, стар. 10.

**) Там-жа стар 514.

была яшчэ зусім невядома. Мысль аб паходжанні сучасных жывых істот шляхам працяглага развіцця, якое вядзе ад простага да складанага, не магла яшчэ тады мець навуковай асновы. Немінучай рабілася таму адсутнасць гістарычнага погляду на прыроду» *).

Вядомы натураліст-класіфікатар таго часу Лінней меркаваў, што відаў жывёл існуе столькі, колькі іх у пачатку стварыла бясконцая істота, г. зн. бог. У XVIII в. лічылі, што працэс развіцця жывёл ёсць простае павелічэнне данай у зародку маленькай аднагомыннай істоты; такім чынам, меркавалі, што курыца ў мікраскапічным выглядзе ўжо была ў яйцы. Адзін від жывёл ніяк, па думцы таго часу, даследчыкаў прыроды, не быў звязан з другім відам.

Трэці недахоп французскіх матэрыялістаў заключаўся ў тым, што яны «сутнасць чалавеча» разумелі абстрактна, а не як «сукупнасць» (вызначаных канкрэтна-гістарычна) «усіх грамадскіх адносін» і таму толькі «тлумачылі» свет, тады калі спрымалі аб «змяненні» яго, г. зн. не разумелі значэння «рэвалюцыйна-практычнай дзейнасці» **).

Соцыяльныя погляды французскіх матэрыялістаў

Матэрыялісты XVIII века, будучы метафізикамі, не бачылі гістарычную абумоўленасць сучаснага ім грамадства.

Гольбах, Гельвецыі і іх саратнікі, як і ўсе дэмарксавыя матэрыялісты, былі матэрыялістамі толькі знізу (у пытаннях прыроды), зверху-ж, у пытаннях грамадства, яны, не разумеючы законаў гістарычнага развіцця, адступалі ад свайго вучэння і пераходзілі на ідэалістычныя пазіцыі. Матэрыялістычнае разуменне грамадскага развіцця, адзіна навуковае разуменне гісторыі адкрыў толькі Маркс.

Аднак, з'яўляючыся сенсатэстамі, смела развіліся далей вучэнне Локка, французскія матэрыялісты былі папярэднікамі навуковага соцыялізма. Чалавек ад прыроды не злы і не добры, сцвярджалі яны, і ніякіх уроджаных ідэй ён не мае. Усе людзі роўны па сваім разумовым здольнасцям, і толькі ўмовы жыцця і выхавання ідуць наперад, з'яўляюць людзей, цалкам вызначаюць увесь змест кожнага паводзінаў чалавека.

«Калі чалавек чэрпае ўсё свае веды, адчуванні і інш. з пацудоўнага свету і вопыту, які атрымліваецца ад гэтага свету, то трэба, стала быць, так устроіць навакольны свет, каб чалавек пазнаваў у ім сапраўды-чалавечае, каб ён прывыкаў у ім выхоўваць у сабе чалавечыя уласцівасці. Калі практычна разумелі інтарэс складае прынцып усякага маралу, то трэба, стала быць, імкнуцца к таму, каб прыватны інтарэс грамадскага чалавека супадаў з агульначалавечымі інтарэсамі... Калі характар чалавека ствараецца акалічнасцямі, то трэба, стала быць, зрабіць акалічнасці чалавечымі» ***).

Наступны ідэалагічны недахоп французскіх матэрыялістаў з'яўляўся соцыяльна-эканамічнай тэндэнцыяй, якая непасрэдна прыводзіць, — гаворыць Маркс, — да соцыялізма і камунізма.

Імёны французскіх і англійскіх развіццём гэтай тэндэнцыі з'яўляюцца вучэнні англійскіх і французскіх соцыялістаў-утопістаў.

) К. Маркс і Ф. Энгельс, т. XIV, стар. 648

) Ленін, т. XVIII, стар. 10.

***) К. Маркс і Ф. Энгельс, т. III, стар. 160.

Соцыяльныя ідэалы французскіх матэрыялістаў былі ідэаламі ўтанічнымі, паколькі пытанне аб спалучэнні асабістага інтарэсу з грамадскім ставіцца ім абстрактна-гэарэтычна. Яны не бачылі, ды ў той час і не маглі бачыць, соцыяльную сілу, якая павінна быць тварцом новага грамадства. Ім здавалася, што асвета прывядзе народ да разумення агульнай карысці. Яны не маглі паказаць рэальныя законы развіцця чалавечай гісторыі, якія з навуковай дасканаласцю даказвалі-б трыумф іх ідэалаў. Практычна іх ідэалы служылі гістарычным задачам свайго часу—разбурэнню феадальна-прыгонніцкага грамадства і ўстанаўленню панавання буржуазных парадкаў.

У якасці метафізікаў французскія матэрыялісты разглядалі чалавечае грамадства не як адзінае цэлае, а як «механічны аграгат індывідаў»¹⁾. Аснову ўтварэння грамадства яны кладуць вельмі папулярны ў XVIII веку «Грамадскі дагавор». Набудоўваемы натуральнымі патрэбнасцямі (голад, сон, патрэба ў адзенні, жытлі), чалавек прыходзіць да мыслі аб карысці аб'яднання. Першапачаткова людзі заключаюць пагадненне аб барацьбе з драпежнікамі, аб рыбнай лоўлі, аб паляванні. Затым заключаюцца новыя пагадненні, якія ахоўваюць жыццё і ўласнасць людзей унутры грамадства. Такім шляхам, па думцы французскіх матэрыялістаў, узнікае «натуральнае грамадства».

«Людзі, аб'яднаўшыся адзін з другім для жыцця ў грамадстве, заключылі фармальным або маўклівым чынам дагавор, у сілу якога яны абавязаліся аказваць адзін другому паслугі і не шкодзіць адзін другому. Але паколькі чалавек, па сваёй прыродзе, схілен шукань у любы момант свайго добрабыту ў задавальненні сваіх мімалётных страсцей або капрызаў, не лічачыся зусім са сваімі блізкімі, то неабходна была сіла, якая ўтрымлівала-б яго ў рамках доўгу... Гэта сіла—закон...

Але паколькі грамадства—асабіва, шматлікае—можа збірацца толькі з цяжкасцю, паколькі ў гэтым выпадку выражэнне яго волі супрацьдзікацца-б непарадкамі, то яно вымушана выбіраць грамадзян, да якіх яно мае давер'е. Яно робіць іх глумачамі сваёй волі і ўручае ім уладу, неабходную для таго, каб прымусіць выконваць яе. Такава паходжанне усякага ўрада, які з'яўляецца законам толькі тады, калі ён грунтуецца на добраахвотнай згодзе грамадства, без якога ён з'яўляецца толькі гвалтам, узурпацыяй, разбоем... Паколькі ўрад запазычвае сваю ўладу ад грамадства і ўстаноўлен толькі для добра яго, то ясна, што грамадства можа заўсёды, калі гэтага патрабуюць яго інтарэсы, скінуць гэтую ўладу, змяніць форму свайго ўрада, расшырыць, або абмежаваць уладу, уручаную ім сваім правадырам, у адносінах да якіх яно захоўвае заўсёды вярхоўны аўтарытэт, у сілу непарукальнага закона прыроды, які патрабуе, каб частка была падпарадкавана цэламу»²⁾).

Але з часам у гэтым натуральным грамадстве ўлада ўзурпіруецца феадатамі. Трэба звернуць увагу на іх і вярнуць «страчныя раны».

Такім чынам, французскія матэрыялісты антыідыялектычна разглядаюць грамадства. Феадальнізм для іх не з'яўляецца гістарычна склалымся, акрэсленым этапам развіцця чалавечыа грамадства. Феода-

¹⁾ Ленін, т. 1, стар. 62.

²⁾ Гольбах „Сістэма прыроды“, стар. 110—111.

лізм яны разглядалі як лад, які ўзнік у выніку парушэння грамадскага дагавора, а таму і ненатуральны, як лад, які нельга узгадніць з законамi прыроды. Значыць, адпраўным пунктам сваіх грамадскіх поглядаў французскія матэрыялісты бралі раз назаўсёды даную «прыроду чалавека», разумеючы яе абстрактна.

Чалавек разглядаецца імi па-за грамадствам, як ізаляваны індывід. Гэты-ж погляд быў накладзены ў аснову разумення маралі. Чалавек па прыродзе сваёй імкнецца да шчасця, ён шукае прыемнасцей і ўнікае пакут. Дабро—гэта прыемнасць, бо спрыяе самазахаванню чалавека. Зло—гэта тое, што прычыняе пакуты, прыносіць шкоду. Імкнучыся да прыемнасці і уникаючы зла, чалавек дзейнічае з пачуцця самазахавання, зыходзіць са свайго асабістага інтарэсу. Гэты прынцып правільна зразуметага інтарэсу французскія матэрыялісты распаўсюджваюць на ўсе дзеянні чалавека і грамадства. Усё пабудавана на інтарэсе: любоў да дзяцей, дружба, гераізм,—усё прыведзена ў дзеянне інтарэсам. Калі ў аснове чалавека ляжыць асабісты інтарэс, то грамадства таксама кіруецца інтарэсам, але ўжо інтарэсам усяго народа. Адсюль учынкi, накіраваныя на ўзмацненне дзяржавы, з'яўляюцца добрачыннымі, і парочнымі тыя, якія яе аслабляюць.

Разглядаючы ўзаемаадносіны прыватнага і грамадскага інтарэсу, французскія матэрыялісты вучаць, што чалавек можа дабіцца задавальнення свайго інтарэсу толькі ў грамадстве. Грамадскае цэлае складаецца з асабістых інтарэсаў. Кожны чалавек дабіваецца ажыццяўлення асабістага інтарэсу, і такім чынам складаецца грамадская выгада. Асоба не павінна толькі дзейнічаць ва ўшчэрб цэламу, у гэтым сэнсе асабісты інтарэс павінен быць «разумна зразуметым» асабістым інтарэсам. Але чалавек, не з'яўляючыся па сваёй прыродзе ні злым, ні добрым, робіцца тым ці іншым пад уплывам уздзеяння на яго асяроддзя. Уздзеянні грамадскіх умоў выхоўваюць не толькі розум, але і добрачыннасць. Усе людзі пры «разумным грамадскім устроістве» здольны дасягнуць высокай маральнай дасканаласці. Не толькі разумовыя здольнасці, але і маральныя якасці вызначаюцца грамадскімі ўмовамі.

Астрые маралі французскіх матэрыялістаў накіравана супроць двудушша, ханжаства, царкоўнай маралі феадалізма, якая, прапаведваючы аскетызм, асуджаючы асабісты інтарэс, адцягвала яго помыслы ад «грэшнай зямлі» у патустаронні свет.

Выступаючы з рэзкай крытыкай феадальнага ладу і патрабуючы яго змянення, французскія матэрыялісты не ўзвысіліся да разумення сапраўдных прычын грамадскага развіцця. Яны меркавалі, што грамадскі лад вызначаецца нормамі, поглядамі людзей. Значыць, каб змяніць грамадства к лепшаму, трэба змяніць погляды людзей. Ад чаго-ж залежаць погляды і нормы? Ад сацыяльнага асяроддзя, адказвалі французскія матэрыялісты. Аб'яўляючы погляд вынікам сацыяльнага асяроддзя, а асяроддзе вынікам погляду, Гольбах, Гельвецыі і інш. пападалі ў зачараваны круг, з якога не было выхаду. Яны дайшлі такім чынам да ўзаемадзеяння, не здолеўшы ўзвысіцца над ім, дайшлі да разумення умоў матэрыяльнага жыцця грамадства і галоўнай сілы гэтых умоў—спосабу вытворчасці, які ў канчатковым выніку вызначае форму грамадскага ладу, развіццё грамадства і характар яго ідэй. Не знаходзячы метада вырашэння гэтага пытання, французскія матэрыялісты, упадаючы ў супярэчнасць з уласнымі сцвярдженнямі, бачылі ў ідэях асноўную прычыну развіцця. «Добра-

чыннасці грамадзян залежаць ад дасканаласці законаў; дасканаласць законаў залежыць ад прагрэса чалавечага розуму» *).

Шлях да разумення агульнага дабра ляжыць, па іх думцы, цераз асвету. Расчышчаючы дарогу ад забабонаў, змагаючыся супроць царкоўна-феадальнай ідэалогіі, французскія матэрыялісты прымаюць, аднак, погляды людзей за аснову грамадскага развіцця.

«У гістарычнай галіне,—гаворыць Энгельс,—стары матэрыялізм здраджваў сабе, лічачы дзеючыя там ідэальныя пабуджальныя сілы апошнімі прычынамі падзен, замест таго, каб даследаваць, што за імі крыецца, якавы пабуджальныя сілы гэтых пабуджальных сіл. Не ў тым заключалася яго непаслядоўнасць, што ён прызнаваў існаванне ідэальных пабуджальных сіл, а ў тым, што ён спыніўся на іх, не імкнучыся пранікнуць далей, дайсці да прычын, стварыўшых гэтыя сілы» **).

Выступаючы супроць існуючага грамадства, абвяшчаючы такія грамадскі парадак, які быў-бы аснованы на пачатках розуму, французскія матэрыялісты змагаліся па сутнасці толькі за буржуазны лад, за паванаванне буржуазнай уласнасці.

«Захаванне уласнасці, гаворыць Гельвецій, ёсць маральны бог дзяржавы: яна падтрымлівае гут хатні мір і прымушае царстваваць справядлівасць; таму што людзі аб'ядналіся для таго, каб забяспечыць сабе сваю уласнасць; таму што справядлівасць, якая змяшчае ў сабе адноў амаль усе дабрачыннасці, заключаецца ў тым, каб аддаваць усякаму тое, што яму належыць, а яна зводзіцца, значыць, да падтрымання гэтага права уласнасці. Нарэшце, таму што розныя законы былі завесы толькі рознымі спосабамі забяспечыць грамадзянам гэтае права» ***).

Таксама і асабісты інтарэс, які так папулярна ірызаваўся французскімі матэрыялістамі, які з'яўляўся ва ўмовах XVІІІ стагоддзя пратэстам супроць падаўлення асобы феадальнымі парадкамі,—прывёў у сваім далейшым развіцці ва ўмовах капіталізму да карыснага інтарэсу буржуазіі. Патрыстычныя патрабаванні французскіх матэрыялістаў роўнасці і свабоды азначалі толькі знішчэнне сасловных прывілеяў, заменны феадальна-абсалютысцкай дзяржавы дзяржавай буржуазнай. Іх разуменне роўнасці азначала толькі фармальную роўнасць усіх перад буржуазным законам, іх мараль азначала буржуазную справядлівасць, свабода была свабодай для буржуазіі, свабоднай ад усякай уласнасці рабочай сілы.

«Каб яе ўладальнік (рабочы— Г. Я.) мог прадаваць яе як тавар, ён павінен мець магчымасць распараджацца ёю, значыць, павінен быць свабодным уласнікам сваёй здольнасці да працы, свабоднай асобай. Уласнік рабочай сілы і уласнік грошай сустракаюцца на рынку і ўступаюць паміж сабою ў здзелку як роўнапраўныя тавараўладальнікі, якія розняцца толькі тым, што адзін купляе, у той час як другі прадае, значыць, як юрыдычна роўныя асобы» ****).

Прадстаўляючы аб'ектыўна інтарэсы буржуазіі і «выдаючы» бур-

* Гельвецій «Аб чалавеку» стр. 278

** К. Маркс і Ф. Энгельс, т. XIV, стр. 625

*** Гельвецій «Аб чалавеку», стр. 414

**** Маркс «Капітал», т. I, стар. 119, выд. 1936 г.

жуазны парадак за агульначалавечы, французскія матэрыялісты зусім шчыра памыляліся і не праследавалі ніякіх своекарыслівых мэт.

Аб гэтым папярэджаў Ленін:

«Неабходна агаварыцца, што ў нас за частую надта няправільна, вузка, анты-гістарычна разумеюць гэтае слова (буржуа. Г. Я.), звязваючы з ім (без адрознення гістарычных эпох) своекарысліваю абарону інтарэсаў меншасці. Нельга забываць, што ў тую пару, калі пісалі прасвяціцелі XVIII века (якіх агульнапрызнаны погляд адносіць да важакоў буржуазіі), калі пісалі нашы прасвяціцелі ад 40-х да 60-х годаў, усе грамадскія пытанні зводзіліся да барацьбы з прыгонным правам і яго астаткамі. Новыя грамадска-эканамічныя адносіны і іх супярэчнасці тады былі яшчэ ў зародковым стане. Ніякія своекарыслівае таму тады ў ідэолагаў буржуазіі не праяўлялася: наадварот, і на Захадзе і ў Расіі яны зусім шчыра верылі ў агульны добрабыт і шчыра жадалі яго, шчыра не бачылі (часткова не маглі яшчэ бачыць) супярэчнасцей у тым ладзе, які вырастаў з прыгоннага» *).

У 1939 г. савецкая грамадскасць адзначае 150-годдзе французскай буржуазнай рэвалюцыі, ідэяльным натхніцелям якой былі французскія матэрыялісты. За праішоўшыя 150 год капіталізм паспех не толькі вырасці, устанавіць сваю ўладу над светам, але і ператварыцца ў капіталізм памираючы, прынесі да свайго апошняга перыяда да імперыялізма. Разам з захытам ўлады і ўстанавленнем палітычнага панавання скончылася і рэвалюцыянасць французскай буржуазіі. К часу Парыжскай Комуны адбываецца наварот буржуазіі ў бок рэакцыі і контррэвалюцыі.

У эпоху імперыялізма, у час абвостранай класавай барацьбы, калі да краінаў аталіюцца антаганістычныя супярэчнасці, калі памирае чаму капіталізму процістаць маладая краіна Саветаў — дзяржава сацыялізма, у гэты час фашыстская буржуазія ханаецца за найбольш рэакцыйныя, ідэалістычныя погляды, адраджае найбольш варварскія перыяд сярэднявекі, сцпроць якога так бяскуча і бязлітасна змагаўся матэрыялісты XVIII века.

Буржуазная інтэлігенцыя баіцца матэрыялізма. Яна не без паставы лічыць матэрыялізм вучэннем, небяспечным для панавання капіталізма. Яна шукае шляхоў прымірэння навукі з рэлігіяй.

Толькі ў Савецкім Саюзе, у краіне вялікай Стаўльскай Канстытуцыі, матэрыялізм у яго паслядоўна навуковай форме — у форме марксізма-ленінізма з'яўляецца непадзельна пануючым вучэннем. Вось чаму бліскучыя прадстаўнікі матэрыялізма мінулага выклікаюць у нас белыя і чорныя інтарэсы і жывуць у памяці пакалення будучых шчаслівага, радаснага жыцця.

*) Ленін, т. II, стар. 315.

І. Лочмель

Адмена прыгоннага права на Беларусі ў 1861 г.

У рэдакцыю журнала „Большэвік Беларусі“ звярнуўся т. Ероміхін (г. Менск) з просьбай растлумачыць, як была праведзена на Беларусі адмена прыгоннага права ў 1861 годзе.

Адказваем на пытанне.

У першай палове XIX века ў Расіі ішоў працэс разлажэння феадална-прыгоннай сістэмы гаспадаркі пад уплывам капіталістычных адносін, якія ў той час развіваліся ў краіне. Капіталістычная прамысловасць у сярэдзіне XIX века амаль канчаткова выцесніла прыгонную дваранскую мануфактуру. У 1825 годзе ў Расіі налічвалася 5.261 прамысловае прадпрыемства з 210.568 рабочымі. К 1850 году колькасць прадпрыемстваў узрасла да 9.848 і рабочых—да 501.639. Памешчыцкая гаспадарка ўсе больш і больш уцягвалася ў сістэму сусветнага рынку. З года ў год павялічваўся вываз хлеба і сельска-гаспадарчай сыраваты на еўрапейскі рынак. У 1825 годзе было вывезена 10 071 тыс пудоў зярна, а ў 1850 годзе—ужо 51.211 тыс. пудоў.

«Вытворчасць хлеба памешчыкамі на продаж, якая асабліва развівалася ў апошні час існавання прыгоннага права, была ўжо прадвеснікам распаду старога рэжыму»*.

На Беларусі таксама адбываўся падобны працэс разлажэння феадална-прыгоннага ладу. Развівалася, хоць і вельмі марудна, капіталістычная прамысловасць. У 1825 годзе на Беларусі налічвалася 259 прадпрыемстваў з колькасцю рабочых 3835. К 1861 году колькасць прадпрыемстваў узрасла да 604, а рабочых—да 9.714.

Прыгоннае права затрымлівала развіццё капіталістычнай прамысловасці як у Расіі, так і на Беларусі. Яно з'яўлялася тормазам і у развіцці сельскай гаспадаркі. Памешчыкі імкнуліся як мага больш вытвараць хлеба для продажу на ўнутраным рынку і для вывазу за граніцу, але паднявольная праца прыгонных сялян была непрадукцыйнай.

Звязаныя з рынкам памешчыкі імкнуліся падняць даходнасць сваіх маёнткаў. Некаторыя з іх пачалі разумець нявыгаднасць прыгоннага права і перавагу прымянення вольнанайёмнай працы. Паспобныя памешчыкі прабавалі прымяняць больш удакладненыя спосабы апрацоўкі зямлі, але ўсе іх спробы натыкаліся на прыгоннае права і не ўдаваліся. Большасць памешчыкаў цэпка трымалася за прыгон-

* *Ленін*, т. III, стар. 140.

ныя парадкі і ў пагоні за грашыма павялічвала паншчыну, аброк і іншыя навіннасці прыгонных сялян. Прыгонны гнет усе больш і больш узмацняўся.

Пры прыгонным праве сяляне былі поўнай уласнасцю памешчыкаў. Уладары маглі прадаваць, закладваць, дарыць і абменьваць сялян на жывёлу. Прыгонныя сяляне не мелі права ўладаць нерухомасцю, без дазволу памешчыка не маглі ўступіць у шлюб.

Аснова цяжкім было становішча беларускіх сялян. Ненавідныя польскія паны захавалі на Беларусі свае маёнткі і ўладу над сялянамі. Беларускія сяляне прыгняталіся таксама рускімі і беларускімі памешчыкамі.

Магілёўскі губернатар у справаздачы за 1858 год прымушан быў пісаць, што прыгоннае права «у беларускіх губернях значна больш мела характар асабістага рабства, чым у губернях вялікарасійскіх».

Памешчыкі тварылі над сялянамі смяць, пачаладечыя, зверскія казекі і гвалты. Жудасцю все ад атэсання страшэнных мук і катаванняў, якім падвяргаліся прыгонныя сяляне памешчыцы Менскай губерніі, Мазырскага павета, Стоцкай.

«Памешчыца гэта, гаворыцца ў матэрыялах следства,—за зусім малазначную віну... падвяргала оных (сялян) пакаранню да ста і больш удараў розгамі і бізунамі; і пакарэнні гэтыя праводзіліся нават такім чынам: яна ўстроіла ў сваім пакоі адзін жалезны прабоі ў столі, а другі ў процлегласці онага на падлозе; падвесішы чалавека на верхнім прабоі за абедзве рукі раменнымі ланцамі і прывязаўшы ногі да прабоі, ўбітага ў падлозе, раздзёўшы данага вісячага, загадвала караць.. Акрамя гэтага, вельмі часта наносіла прабоі палкамі, бязменам і якой-бы ні трапіла ёй на вочы нвердан прыладамі, нават нажом па галаве, спіне, руках і па нагах; не здавальняючыся гэтым, кусала зубамі за цела, душыла рукамі за глотку і шчыла нагамі і каленямі грудзі і живот... Накладвала на шыю жалезны ланцуг і замыкала яго на прабоі, ўбіты ў сценку, налівала за шыю вяржучую ваду... загадвала есці здохлых п'явак, палячы раскаленым жалезам цела, загадвала ў сваім пакоі танцаваць, гаворачы бесперапынна такія словы: «скачы, уража, як пан кажа»**.

Гэта памешчыца-кат замучыла да смерці 16-гадовую пакаеўку. Цела замучанага дзяўчыны Стоцкая загадала рассячы на кавалкі, «варыць і выкінуць на з'ядзенне сабакам. Гэтак сама замучана была прыгонная дзяўчына Аудоўца. Цела яе вывезлі ў лес і спалілі. Такіх замучаных афяр было некалькі.

Сяляне, даведзеныя памешчыкамі да поўнага разарэння, пухлі і паміралі ад голаду або ад панскіх бізуноў. Але памешчыкам усё было мала, і яны ўсё больш прыгняталі сялян.

Генерал-губернатар Смаленскай, Віцебскай і Магілёўскай губерній Ігнацьеў у дакладзе цару ў 1855 годзе пісаў.

«Амаль паўсюды існуе звычай—запозжы на ўборцы з палка і гароту сялянамі хлеба—адбіраць у іх увесь ураджэнне і звозіць яго на панскі двор, праістаўляючы сялянам харчаванне гароднінай.. Ама, вясну і лета праходзяць у безумовнай працы і у галодным пачце. Босяндо селянін дрыць сябе празрыстым, калі яму ўласна ўкрасці з панагага поля некалькі снапоў хлеба.. Але каб у поўнан меры вы-

ЛОЦІА, (Дзяржаўнае аддзяленне цэнтральнага гістарычнага архіва), архіў МВД, спр. № 59, 1859 г.

** ЛОЦІА, МВД, спр. № 982, 1846 г.

разіць ступень унижэння, да яког дашоў беларускі селянін, даволі прывесці такі напамінаўшы мяне, выпадак: даведваючыся, што ў памешчыцкім маёнтку селянін араў сахою, у якую запрэжаны былі дзве сялянскія жанчыны, я ў той-жа час загадаў правесці строгае следства. Яно пасведчыла... што сапраўды дзве жанчыны былі запрэжаны ў саху, якою кіраваў селянін (муж адной і сын другой з запрэжаных жанчын), што такім спосабам гэтае сяменства апрацоўвала ўласную сваю паласу... за адсутнасцю іншых для гэтага сродкаў»².

Як ні душылі памешчыкі сялян, але ўзяць даходнасць маёнткаў ім не удавалася. Наадварот, даходнасць іх падала, сялянская гаспадарка разаралася, бо палкамі і розамі немагчыма было ўзяць прадукцыйнасць прыгоннай працы.

Сялянства на Беларусі, як і па ўсёй Расіі, узнімалася на барацьбу за зямлю і волю, сцпроць прыгоннікаў-памешчыкаў. Сялянскія «бунты» узрасталі з года ў год. Сяляне адмаўляліся выконваць павіннасці і часта разбігаліся, куды вочы глядзяць, шчы раз забіваючы ненавісцых памешчыкаў.

Асабліва значныя сялянскія хваляванні адбываліся ў 40-х гадах на Віцебшчыне. У 1840—41 гг. узнялі паўстанне сяляне Яновальскай воласці Люцынскага павета. Цар Нікалай I загадаў паслаць для падаўлення паўстання батальён воіска. Каля тысячы ўзброеных стрэльбамі і дубінамі сялян уступіла ў бой з царскім воіскам. Сяляне былі разбіты. Царскі суд прысаварыў 116 сялян да пакарання шпіцрутэнамі праз сірон 500 салдат. Кожнага дзесятага селяніна высеклі розгамі, па 150 удараў. Кіраўніка паўстання Матвеева да смерці збілі шпіцрутэнамі.

У 1845 годзе ўспыхнула паўстанне сялян у маёнтку Вацлавава, Лепельскага павета. Сіламі паліцыі і жандармаў паўстанне было падаўлена. Але ні шпіцрутэны, ні розгі не дапамагалі. Сяляне зноў і зноў узнімаліся на барацьбу з памешчыкамі. У 1847 годзе ў некалькіх паветах Віцебскай губерні рух сялян набыў форму масавага бегства. У той час на будаўніцтва Нікалаўскай чыгункі вербавалі рабочую сілу. Сярод сялян панялі чуткі, што тых, хто прапрацуе на гэтай чыгунцы тры годзі, будучы вызвазяць ад прыгону. Хадзілі таксама чуткі, што цар дае волю сялянам і загадвае ім перасяляцца на «вольныя землі» у Сібір і іншыя месцы. Сяляне цэлымі сёламі, разам з сем'ямі, знімаліся з месца і накіроўваліся на ўсход, спадзяючыся атрымаць там зямлю і волю. Пры гэтым яны грамілі памешчыкаў, узброіваліся чым папала, рыхтуючыся ўступіць у барацьбу з мясцовымі ўладамі.

«На людзей, якія прабывалі спыніць хваляванні ў лаворах або сілай, сяляне глядзелі цяпер як на аслушнікаў царскай волі, падкупленых памешчыкамі. Хваляванне становілася ўсёагульным і набывала характар абурэння, асабліва ў Дрысенскім павеце. Сяляне пагражалі забойствам памешчыкаў, рыхтуючыся да пабегу, набывалі ружжы, куплялі пях, лілі кулі, перакоувалі лямішы на пікі, прыладжвалі косы на кароткія рукаяткі»³.

Цар Нікалай I для падаўлення паўстання паслаў у Віцебскую губерню воіска ў складзе аднаго палка, аднаго асобнага батальёна і двух асобных рот. Разам з воіскам дзейнічалі шматлікія атрады

* ЛОЦИА, МВД, справа № 18, 1865 г.

** «Памятнан кніга Віцебскай губерні», стар. 110—117, 1866 г.

паліцыі і жандармаў. Сяляне ўступалі ў бой з войскам і паліцыяй. Так, каля сяла Дзерабічы Невельскага павета атрад войска і паліцыі пераніў дарогу велізарнаму натоўпу сялян у тысяч чалавек. Партыя беглых «у адказ на ўгаворы прыстава кінлася на атрад, забіла 9 чалавек садат, зламала 15 ружжаў, адбыла затрыманых крыху раней атрадам больш 70 сямен і рушыла следам за першай партыяй» *. Праз некаторы час той-жа атрад сустрэў каля сяла Конашава новую партыю беглых сялян. Угаворы прыстава вярнуцца назад не мелі поспеху «Спадзеючыся на сваю шматлікасць, узброеныя сякерамі, насаджанымі на колы, сяляне кінуліся на садат і ўраз забілі ўнтар-афіцэра» **. Супроць сялян была прыменена агнястрэльная зброя, чацвёра сялян было забіта і пяцёра ранена.

З дапамогаю вярхоўнай сілы сялянскі рух удалося цару разграміць. З пабегу вярнута было больш 6.000 чалавек. Каля 600 чалавек «не вярнута на месца жыхарства, бо невядома, дзе яны знаходзяцца». Больш сотні сялян, прызнаных зачышчыкамі, адданы былі ваеннаму суду, спецыяльна ўстаноўленаму ў горадзе Себежы 114 чалавек былі прыгавораны да заключэння ў турму і высылкі ў Сібір, 400 чалавек высечана розгамі.

Сяляне не пераставалі марыць аб волі ў Дрысенскім, Себежскім і іншых паветах працягвалася глухое бражэнне. Хадзілі гутаркі, што увосень, пасля Пякова, не тое яшчэ будзе. «Тады мы не толькі не будзем хадзіць на паншчыну, але ўсіх паноў перарэжам» ***.

Сялянскія «бунты» успыхвалі ў розных месцах Беларусі, моцна трывожачы цара і памешчыкаў. Папалоханы царскі ўрад прымушан быў яшчэ да адмены прыгоннага права прыняць некаторыя меры для супакоення сялян на Беларусі. Яшчэ ў канцы 30-х год урад прызнаў неабходным увесці інвентары ў беларускіх і украінскіх губернях з мэтай «абмежавання сваявольства прыватных уладальнікаў над прыгоннымі сялянамі».

Інвентары гэта падрабязнае апісанне кожнага памешчыцкага маентка, з поўным улікам сялян, жывелы, інвентара, пабудовы, з дакладным вызначэннем сялянскіх павіннасцей.

Сялянскія паўстанні 40-х год прымусілі царскі ўрад паспяшыць з уведзеннем інвентарных правіл. У 1844 г. цар Нікалай I выдаў указ аб стварэнні ў губернях Беларусі інвентарных камітэтаў, якія павінны былі склаці праекты інвентарных правіл. Пры гэтым прапанавалася некалькі паменшыць павіннасці сялян. Але ў склад інвентарных камітэтаў уваходзілі самі памешчыкі. Яны ўсяляк зацягвалі складанне інвентароў, імкнучыся выкарыстань іх у сваіх інтарэсах. Складанне інвентароў зацягнулася да 50-х год. Уведзеныя ў некаторых маентках інвентарныя правілы амаль ніколі не палепшылі становішча беларускіх сялян. Павіннасці, паншчына і аброк, застагваліся ў асноўным ранейшыя, але затое былі дакладна вызначаны. Некаторай палегкай было толькі тое, што падводная павіннасць залічвалася ў лік паншчыны, а таксама адмяняліся адвольныя натуральныя паборы з сялян.

Уведзенне інвентароў не толькі не супакоіла сялян, наадварот прывяло да яшчэ большага абвастрэння барацьбы з памешчыкамі. Сярод сялян хадзілі чуткі, што быццам цар ужо даўно даў волю,

* «Памятная книга Вицебской губернии», стар. 110—117, 1866, г.

** Там-жа.

*** Там-жа.

а памешчыкі скрываюць яе ад народа, уводзячы замест вызвалення інвентары.

К 50 годам унутраныя супярэчнасці ў Расіі абвастрыліся да краінасці. Капіталістычная прамысловасць развівалася і патрабавала рынкаў і свабоднай рабочай сілы. Сельская гаспадарка, якая грунтавалася на працы прыгонных сялян, прыходзіла ў заняпад. Прыгоннае права было вялікай перашкодай на шляху эканамічнага развіцця краіны. Сялянскія хваляванні па ўсёй Расіі з года ў год узмацняліся і пачалі набываць пагражаючы характар.

Цар Нікалай I імкнуўся ўсёмі сродкамі утрымаць прыгоннае права. Каб замацаваць устоі самадзяржаўя і адтэрмінаваць падзенне прыгоннага права, ён пасляваў пачаць вайну з Турцыяй. Крымская вайна пачалася ў 1853 годзе. Англія і Францыя прыйшлі на дапамогу Турцыі і аб'явілі Расіі вайну. Прусія і Аўстрыя таксама занялі варожую пазіцыю. Прыгонная Расія аказалася зусім непадрыхтаванай да вайны. У гэты час з асаблівай яркасцю выявілася яе эканамічная, тэхнічная, ваенная і культурная адсталасць у параўнанні з капіталістычнымі дзяржавамі Еўропы. Паражэнне рускага царызма ў Крымскай вайне усклала новы цяжар на плечы сялянства. Сялянскія «бунты» узмацніліся па ўсёй Расіі.

«Царскі ўрад, аслаблены ваенным паражэннем у часе Крымскай кампаніі і запалоханы сялянскімі «бунтамі» супроць памешчыкаў, аказаўся гымушаным адмяніць у 1861 годзе прыгоннае права»*.

Такім чынам к 60-м годам у Расіі склалася рэвалюцыйная сітуацыя.

Яшчэ ў 1856 годзе цар Александр II, толькі што ўступіўшы на прастол пасля смерці свайго бацькі Нікалая I, на сходзе маскоўскага дваранства прымушан быў заявіць: «Лепш адмяніць прыгоннае права зверху, чым дачакацца таго часу, калі яно само сабою пачне адмяняцца знізу. Прашу вас, панове, падумаць аб тым, як-бы прывесці гэта ў выкананне. Перадайце словы мае дваранству для абмеркавання»**.

Цар і памешчыкі, ўлічваючы рэзкую для іх абстаноўку і баючыся сялянскай рэвалюцыі, вымушаны былі прыступіць да адмены прыгоннага права. Але першы памешчык Александр II, пры дапамозе рабалепаствуючых дваранскіх і ліберальна-буржуазных публіцыстаў і пісьменнікаў, стараўся прадставіць гэтую вымушаную для яго меру, як вынік «благародных пабуджэнняў» дваранства, як «міласць цара».

Заслугоўвае увагі той факт, што памешчыкі літоўскіх і беларускіх губерний першымі выказаліся за адмену прыгоннага права. І гэта зусім зразумела, калі прыняць пад увагу, што асабліва шырокі размах набыла барацьба беларускіх сялян супроць памешчыкаў.

Дваранскія інвентарныя камітэты Ковенскай, Віленскай і Гродзенскай губерний, пераканаўшыся, што увядзенне інвентароў толькі ўзмацняе сялянскія хваляванні, зрабілі нарэшце вывад, што «прышоў час патажыць канец прыгону, што трэба замяніць яго добраахвотнымі пагадненнямі памешчыкаў з сялянамі»***. Да такога-ж вываду прыйшла і большасць дваранства гэтых губерний.

Віленскі генерал-губернатар Назімаў у лістападзе 1857 г. далажыў

* «Короткі курс гісторыі ВКП(б)», стар. 5.

** ЛОЦИА. Галоўкамітэт па сялянскіх справах, спр. № 6, 1855—58 гг.

*** ЛОЦИА. Там-жа.

міністру ўнутраных спраў, што дваранства адзначаных вышэй губерній прышло да пераканання ў неабходнасці адмены прыгоннага права «пры недатыкальнасці вотчынных праў памешчыкаў на зямлю»^{*}. Гэта значыць, што памешчыкі прапанавалі «вызваліць» сялян без зямлі. Пры гэтым выказана было меркаванне: «Са знішчэннем прыгону ўладзіць справу так, каб сяляне заўсёды адчувалі над сабой апеку і неабходнасць працаваць»^{**}. Сяляне павінны былі заключаць дагаворы з памешчыкамі на арэнду сядзібы і зямельных участкаў «на магчыма працяглыя тэрміны», накіталт таго, як гэта было ў Курляндыі. Меркаванні дваран беларускіх і літоўскіх губерні прадстаўлены былі цару.

Азнаёмушыся з прапановамі дваран Беларусі, Александр II 20 лістапада выдў рэскрыпт на імя віленскага генерал-губернатора Назімава, у якім прапанаваў неадкладна стварыць падрыхтоўчыя камітэты ў Ковенскай, Віленскай і Гродзенскай губернях для абмеркавання ўмоў рэформы і складання аднаведнага праекта У губерніскія камітэты цар прапанаваў увесці: а) па аднаму двараніну ад кожнага павета па выбару дваранства і б) двух «вонятных памешчыкаў» з губерні па прызначэнню губернатара. Таксама прапанаваў было стварыць агульную камісію для ўсіх трох губерні, куды, акрамя памешчыкаў, павінен увайсці і член ад міністэрства ўнутраных спраў. Такім чынам справа падрыхтоўкі «вызвалення» сялян перададана была ў рукі саміх памешчыкаў і царскіх чыноўнікаў. Прадстаўнікоў ад сялян у камітэты не дапускалі.

У рэскрыпце былі ўказаны наступныя асноўныя прынцыпы, якімі павінны былі строга кіравацца губерніскія камітэты пры складанні праектаў:

«1) Памешчыкам захоўваецца права ўласнасці на ўсю зямлю, але сялянам пакідаецца іх сядзібная аседласць, якую яны на працягу пэўнага часу набываюць у сваю ўласнасць праз выкуп; звыш таго прадастаўляецца ў карыстанне сялян пэўная па мясцовых выгодах, для забеспячэння іх быту і для выканання іх абавязкаў перад урадам і памешчыкам, колькасць зямлі, за якую яны або плацяць аброк, або адбываюць работу памешчыку.

2) Сяляне павінны быць размеркаваны на сельскія вобчавы; памешчыкам-жа прадастаўляецца вотчынная паліцыя і

3) Пры наладжванні будучых адносін памешчыкаў і сялян павінна быць належным чынам забяспечана сапраўдная выплата дзяржаўных і земскіх падаткаў і грашовых збораў»^{***}.

Як бачым, цар не мог пагадзіцца з зусім беззямельным «вызваленнем» сялян і ўказаў на неабходнасць пакінуць сялянам сядзібы за выкуп і прадаставіць у іх карыстанне паліцыйны надзел за пазнінасці, аброк або паншчыну. Цар кіраваўся пры гэтым «дзяржаўнымі» і паліцыйскімі меркаваннямі. Па-першае, пры беззямельным «вызваленні» узнікала небяспека ўсеагульнага сялянскага паўстання, а, па-другое, сялянам трэба было прадаставіць зямельны надзел, каб яны маглі выконваць абавязкі перад урадам і памешчыкамі.

Неўзабаве пасля рэскрыпта Назімава, падрыхтоўчыя камітэты па складанню праектаў рэформы прапанаваў было стварыць ва ўсіх

* ЛОЦІА. Галоўкамітэт па сялянскіх справах, спр. № 6, 1855—58 гг.

** Там ж.

*** Там ж.

губерніях Расіі. З гэтага і пачалася падрыхтоўка адмены прыгоннага права.

У Пецярбургу створаны былі рэдакцыйныя камісіі з царскіх саюўнікаў. На падставе праектаў губернскіх камітэтаў яны складалі агульны праект і накіравалі яго на абмеркаванне Галоўнага камітэта, якім кіраваў сам цар і яго прыбліжаныя.

Уся падрыхтоўчая работа па абмеркаванні праектаў была закончана к пачатку 1861 года. 19 лютага Александр II падпісаў маніфест аб «вызваленні» сялян. Адначасова выдана было «Палажэнне аб сялянх, якія вышлі з прыгону». Але маніфест быў абнародаван толькі ў сакавіку, бо ўрад баяўся паўстанняў сялян, якія спадзяваліся атрымаць поўную свабоду і ўсю зямлю. Сярод сялян вельмі пашыраны былі чуткі, што цар рыхтуе імена такі маніфест, а памешчыкі яму перашкаджаюць. Як даносіў цару міністр унутраных спраў, «паміж сялянамі пачалі распаўсюджвацца небяспечныя чуткі, што памешчыкі скрываюць атрыманы нібыта ўказ аб свабодзе»⁸.

Сяляне адмаўляліся выконваць паншчыну і плаціць аброк. З усіх губернь паступалі данясенні ад прадвадзіцеляў дваранства, «поўныя змрочнымі чаканнямі будучых народных абурэнняў»⁹. Такое становішча было па ўсёй Расіі. На Беларусі-ж яно было яшчэ напружаней, бо беларускія сяляне асабліва ненавідзелі польскіх панцоў, якіх тут было шмат.

Напярэдадні абнародвання маніфеста ў Беларусі мабілізаваны былі ўсе сілы паліцыі і вонска, а таксама папы і ксяндзы. Обер-пракурор сінода ў спецыяльным пісьме менскаму епіскапу прапанаваў яму адпаведным чынам праінструктаваць усіх папоў напамінаючы, што іх абавязак «навучаць прыхажан, каб яны захоўвалі вернасць гасудару і пастушэства начальству, ад яго пастаўленаму, каб няухільна і добрасумленна выконвалі законныя павіннасці і плацілі пэўныя падаткі і накладзеныя або абумоўленыя аброки»¹⁰. Папам прапанавана было ў пропаведзях і навучэннях заклікаць сялян да пакорлівасці, а таксама сачыць за асобамі, якія распаўсюджаюць «чуткі, неспрыяючыя справе і агульнаму спакою», і даносіць аб гэтым каму належыць.

Прыняўшы адпаведныя меры супроць сялян, урад 5 сакавіка 1861 года абнародваў нарэшце маніфест. Згодна царскаму маніфесту і палажэнню ад 19 лютага, прыгоннае права адмянялася назаўсёды. Але ўся зямля была аб'яўлена ўласнасцю памешчыкаў. Сялянам прадастаўлялася ў карыстанне сядзіба і пэўная для кожнай мясцовасці норма палёвага надзела. За карыстанне сядзібай і надзелам сяляне абавязаны былі выконваць паншчыну або плаціць аброк. Размер зямельных надзелаў устанаўляўся ў залежнасці ад мясцовых умоў. Для Беларусі вышэйшая норма надзела складала 4—5^{1/2} дзесяцін на рэвізскую душу, г. зн. на дарослага мужчыну. Ніжэйшая норма складала 1^{1/2}—1^{3/4} дзесяціны. Для кожнага павета мясцовымі палажэннямі ўстанаўлялася пэўная норма надзела. Калі зямельны надзел селяніна да адмены прыгоннага права перавышаў устаноўленую палажэннем норму, то памешчыку прадастаўлялася права адрэзаць лішак у сваю карысць. Такім чынам памешчыкі атрымалі магчымасць грабіць сялян і прысвоіць у выглядзе адрэзкаў ад 1/5 да 2/5 сялянскай зямлі.

⁸ ЛОЦКА. Галоўкамітэт па сялянскіх справах, № 1114, 1857—61 гг.

⁹ Там-жа.

¹⁰ Магілёўскі гіст. архіў, спр. № 861, 1861 г.

Па гэтаму поваду Ленін пісаў:

«Праславутое «вызваленне» было самым бессаромным грабёжам сялян, было радам і гвалтаў і сучальным здзекам над імі. З прычыны «вызвалення», ад сялянскай зямлі адрэзалі у чорна-земных губерніях звыш 1/3 часткі. У некаторых губернях адрэзалі, адобраві ў сялян да 1/3 і нават да 1/2, сялянскай зямлі. З прычыны «вызвалення», сялянскія землі адмяжоувалі ад памешчыцкіх так, што сяляне перасяляліся на «пясочак», а памешчыцкія землі клінком уганяліся ў сялянскія, каб лягчэй было багарадным дваранам кабальць сялян і здаваць ім зямлю за ліхвярскія цэны»*.

Памешчыкі грабілі такім спосабам і беларускіх сялян. У весцы Барышаўцы, Чавускага павета, Магілёўскай губерні, сяляне да рэформы мелі 290 дзесяцін зямлі, а пасля рэформы памешчык адрэзаў ад іх 106 дзесяцін (36,5 проц.). У мястэчку Чарэ Сенненскага павета ад 1800 дзесяцін зямлі, якой карысталіся сяляне пры прыгонным праве, памешчык адрэзаў 761 дзесяціну (44 проц.). У сяле Новыя Юрківічы Гомельскага павета ад 3177 дзесяцін было адрэзана 697 дзесяцін (22 проц.). Падобных фактаў было безліч.

У выніку «вызвалення» сяляне атрымалі вельмі мала зямлі, ды і то самай дрэннай, бо лепшую памешчыкі забралі сабе «...Сяляне рышлі «на свабоду» абатрання да жабрацтва, вышлі з рабства у памешчыкаў у кабалу да тых-жа памешчыкаў і іх ставленікаў»**.

Пасля адмены прыгоннага права сяляне яшчэ доўгі час выконвалі паншчыну за карыстанне зямельнымі надзеімі або плацілі аброк. На Беларусі размер павіннасцей устаноўлен быў наступны: 8 рублёў аброку з душавага надзеі або 70 дзён паншчыны у год (40 дзён неслі паншчыну мужчыны і 30 жанчыны). У такім становішчы сяляне называліся часова-абавязанымі. Толькі пасля выкупа надзеі часова-абавязаных адносіны спыняліся.

Становішча часова-абавязаных мала чым адрознівалася ад прыгоні. Толькі цяпер памешчык не мог прадаваць, мяняць і сячы сялян. Селянін мог выкупіць надзеі ва ўласнасць толькі пры згодзе памешчыка. Калі памешчык выказваў такую згоду, то паміж ім і селянінам заключалася выкупная здзелка. Выкупная сума была вызначана у патажэнні і была абавязковай, калі паміж бакамі не дасягалася добраахвотнай згоды. Выкупная цана надзеі была значна вышэй тагочаснай рыначнай цаны на зямлю. Размер выкупу за душавага надзеі у Беларусі склаў 300, 400 і больш рублёў, у залежнасці ад месцапалажэння і якасці зямлі. Пры заключэнні здзелкі селянін павінен быў унесці памешчыку 25 проц. выкупной сумы. Астатнія 75 проц. казна выплачвала памешчыку, а потым спаганяла з селяніна на працягу 49 год. Пры такой растэрміноўцы выкупных плацяжоў казна брала з сялян вялікія процанты, якія складалі мільёны рублёў.

Пасля адмены прыгоннага права сяляне атрымалі асабістую свабоду і некаторыя правы. Яны перасталі быць уласнасцю памешчыкаў, маглі ўступаць у шлюб без іх дазволу, заключаць усякія дагаворы, займацца гандлем, рамесніцтвам, адкрываць прамысловыя і іншыя прадпрыемствы, набываць нерухомую маёмасць. Гэта было вядома, буйны крок ад феадальнага да буржуазнага права.

Аднак поўнай свабоды селянін не атрымаў і пасля адмены пры-

* Ленін, т. XV, стар. 142.

** Там-жа, стар. 109.

гоннага права. На Беларусі, як і ў рускіх губерніях, захавана была поўфеадальная сельская абшчына, якая размяркоўвала землі паміж дварамі. Выганы і пасьбішчы знаходзіліся ў агульным карыстанні абшчыны. Час ад часу праводзіліся агульныя перадзелы зямлі. Сельская абшчына з'яўлялася зброяй у руках царскага ўрада і памешчыкаў для выкалачвання выкупных плацяжоў, падаткаў і павіннасцей. Для гэтага ўстаноўлена была кругавая парук. Селянін быў прывязан да абшчыны і без яе дазволу не мог выйсці з вёскі. Прывязанага да абшчыны селяніна памешчык лягчэй мог закабальць. Не дзівя, што царскі ўрад да 1900 года ўсякімі штучнымі спосабамі стараўся захаваць абшчыну, утрымаць яе ад распаду.

Для паліцэйска-памешчыцкай апекі над сялянамі, згодна паляжыю 19 лютага 1861 года, створаны былі так званыя «органы сялянскага самакіравання». На сельскім сходзе абіраўся стараста, абавязаны падпарадкавацца валасному старшыні і паліцэйскаму ўладу. Старасту зацвярджала вышэйшае начальства, так званы, міравы пасрэднік з памешчыкаў.

Міравы пасрэднік заўсёды мог змясціць няўгоднага памешчыку старасту і прызначыць новыя выбары. Галоўныя функцыі сельскага старасты заключаліся ў тым, каб выкалачваць з сялян падаткі і сачыць за парадкам. Стараста меў права караць сялян за дробныя учынкi (штраф да аднаго рубля, арышт да двух дзён і інш.). Па загаду старасты правінішлася селяніна маглі публічна высечы розгамі.

Некалькі сельскіх абшчын складалі адміністрацыйную адзінку—воласць. На валасным сходзе выбіралі валаснога старшыню і валасных суддзяў. Валасны старшыня абавязан быў выконваць усе распараджэнні паліцэйскіх, выкачваць падаткі, сачыць за парадкам і паведамляць паліцыі аб самавольна адлучыўшыхся з воласці. Павятовыя ўлады сачылі за выбарамі старшыні і маглі іх адмяніць. Валасным старшынею ў большасці выпадкаў быў вясковы багачей-кулак. У воласці была ўстаноўлена яшчэ і паліцэйская ўлада ў асобе ўрадыка і стражнікаў. Над воласцю непасрэдна стаяла павятовае прысутствіе па сялянскіх справах, якое складалася з прызначаных чыноўнікаў.

У 1889 годзе ў воласці ўведзена была новая судово-адміністрацыйная ўлада—земскі начальнік, які прызначаўся з мясцовіх дваран. Земскі начальнік меў права арыштоўваць і штрафваць не толькі сялян, але і сельскіх стараст і валасных старшынь. Воласць, такім чынам, была цалкам ва ўладзе памешчыкаў, царскіх чыноўнікаў і паліцыі. Асобы валасны суд мог прысуджаць сялян да пакарання розгамі (да 20 удараў).

«Сяляне засталіся і пасля вызвалення «ніжэйшым» сааслоўем, падатным быдлам, чорнай косцю, над якою здзеквалася пастаўленае памешчыкамі начальства, выкалачвала падаткі, секла розгамі, рукапрыкладствавала і ахайнічала.

Ні ў адной краіне ў свеце сялянства не перажывала і пасля «вызвалення» такога разарэння, такой галечы, такіх уніжэнняў і такіх здзекаў, як у Расіі» *.

Калі сяляне даведаліся аб змесце царскага маніфеста 19 лютага, то па ўсёй Расіі пракацілася новая хваля сялянскіх «бунтаў».

Сяляне адмаўляліся выконваць паншчыну і нярэдка ўступалі

* *Левін*, т. XV, стар. 109

ў сутычкі з паліцыяй і войскам. У 1861 годзе магілёўскі губернатар у сваёй справаздачы цару пісаў, што ў Магілёўскай губерні «выявіліся... ва многіх месцах паміж сялянамі хваляванні і непарадкі; гэтыя непарадкі заключаліся пераважна ў тым, што сяляне пераставалі служыць паншчыну або патрабавалі ад памешчыкаў іншых уступак з прычыны складанага разумення «Палажэння» *.

У Ашмянскім павеце Віленскай губерні каля 10 тысяч сялян адмовілася ад паншчыны. Туды былі пасланы тры роты салдат. «Калі было прыступлена да пакарання галоўных віноўнікаў непарадку, то ўсе сяляне кінуліся на салдат і адабралі арыштаваных» **. Тады конны атрад кінуўся ў натоўп і пры садзейнасці пяхоты рассяў сялян.

Для ўціхамірання сялян Люцынскага павета Віцебскай губерні паслалі атрад войск. Пры спробе арыштаваць зачышчыкаў «сяляне сабраліся ў значнай колькасці па-за сяленнем; адмовілі ў выдачы віноўных і пасля зробленых у натоўп халастых стрэлаў кінуліся з колямі на салдат і змялі іх; калі-ж спраўнікі загадалі страляць у іх баявымі патронамі, то сяляне не адступілі; пры гэтым сярод іх забіта два чалавекі» ***.

У Гродзенскай губерні каля 10 тысяч сялян Беластоцкага павета адмовіліся выконваць павіннасці. Батальён салдат падверг сялян масавым поркам розгамі і прывёў у павінавенне.

Паўстанні сялян на Беларусі, як і па ўсёй Расіі, былі стихійнымі і разрозненымі, а таму лёгка падаўляліся царскім урадам. У Расіі тады яшчэ не было рэволюцыйнага класа рабочых, не было каму кіраваць барацьбою сялянскіх мас. Але, як указвае Ленін, «былі і тады ўжо ў Расіі рэволюцыянеры, якія стаялі на баку сялянства і разумелі ўсю вузкасць, усё ўбоства праславутай «сялянскай рэформы», увесь яе прыгонніцкі характар. На чале гэтых, кранне нешматлікіх тады, рэволюцыянераў стаяў Н. Г. Чэрнышэўскі» ****.

Вялікую работу сярод беларускіх сялян веў рэволюцыянер-дэмакрат Кастусь Каліноўскі. Ён паходзіў з сям'і збяднелага беларускага шляхціча Гродзенскай губерні і атрымаў юрыдычную асвету ў Пецярбургскім універсітэце. Жывучы ў Пецярбургу, Каліноўскі прымаў удзел у рэволюцыйных гуртках і знаходзіўся пад уплывам рэволюцыйных ідэй Чэрнышэўскага, Герцэна і іншых рэволюцыянераў-дэмакратаў.

У 1862 годзе Каліноўскі прыехаў на радзіму і, паступіўшы на работу ватасным пісарам, пачаў падрыхтоўку паўстання. У 1863 годзе ў Польшчы пачалося паўстанне супроць рускага царызма за нацыянальнае вызваленне. У гэты час на Беларусі сялянства разгарнула асабліва моцную барацьбу супроць памешчыкаў і царскіх чыноўнікаў. Барацьбой беларускіх сялян кіраваў Кастусь Каліноўскі. У лістоўцы пад назвай «Мужыцкая праўда» ён заклікаў сялян узбройвацца відамі, косамі, сякерамі і ісці супроць памешчыкаў і царздабываць зямлю і свабоду. «Гэты маніфест, што цар з сенатам і з панамі для нас напісалі, то такі дурны, што чорт ведае, да чэго ён падобны, ніякай у ім няма праўды, няма з яго для нас ніякай карысці... Пакуль яшчэ пара, трэба нашым хлопцам спяшыць з відамі ды з косамі туды, дзе дабіваюцца волі і праўды» *****.

* ЛОЦИА. МВД, спр. № 8, л. 40, 45, 1862 г.

** З архіва 3-га аддзялення за 1861 год.

*** Там-жа.

**** Ленін, т. XV, стар. 143.

***** «Мужыцкая праўда» № 1 і № 5.

Пад кіраўніцтвам Каліноўскага беларускія сяляне грамілі панскія маенкі, забівалі царскіх чыноўнікаў і разбівалі невялікія атрады царскіх войск.

У Магілёўскай і Віцебскай губернях, як паведамляў губернатар, «распаўсюджваліся на весках і дарогах розныя абурваючыя сачыненні з мэтай падрыхтаваць і прыцягнуць да паўстання сялянскае насельніцтва»^{*}.

Віцебскі губернатар даносіў, што ва многіх маёнтках сяляне «адмовіліся ад выканання павіннасці ў карысць уладальнікаў» і «можна апасацца, што рух гэты пранікне ў суседнія вялікарасійскія губерні»^{**}. У Віцебскай губерні ўшчэнт былі разгромлены 14 маёнткаў і часткова 37.

Для падаўлення паўстання царскі ўрад прыслаў на Беларусь ярага рэакцыянера генерала Мураўёва-Вешацеля з вялікім войскам. Па загаду Мураўёва ў Вільні і іншых гарадах Беларусі амаль штодня вешалі паўстанцаў. У 1864 г. царскімі катамі быў павешан кіраўнік паўстаўных беларускіх сялян—Каліноўскі. Паўстанне пацярпела няўдачу, таму што рабочы клас яшчэ толькі зараджаўся, не меў ніякай арганізацыі і не мог кіраваць барацьбой сялян, а рэвалюцыянеры-дэмакраты заставаліся адзінкамі і гінлі пад ударамі самадзяржаўя.

Падаўляючы крывавымі мерамі сялянскія паўстанні, царскі ўрад прымушан быў, аднак, пайсці ў 1863 годзе на некаторыя ўступкі сялянству тых беларускіх губерняў, дзе барацьба разгарнулася асабліва востра. Царскія чыноўнікі пісалі тады з Беларусі, што яшчэ магчыма «прадастаўленнем новых льгот утрымаць за сабою сельскае насельніцтва Паўночна-Заходніх губерняў... Але трэба спынацца, сяляне могуць быць спакушаны, і тады нішто акрамя сілы зброі не здолее пераканаць іх у адваротным... Прыцягваючы на свой бок масу насельніцтва, ўрад адбірае ў рэвалюцыі тую глебу, з якой яна магла-б чэрпаць жыццёвыя для сябе сілы»^{***}.

Каб адцягнуць сялян ад удзелу ў паўстанні, царскі ўрад правёў на Беларусі некаторыя дадатковыя да рэформы 1861 года меры-прыемствы. Згодна ўказу ад 1 сакавіка 1863 года, у губернях Валенскай, Гродзенскай, Менскай і ў паветах Дзвінскім, Люцынскім, Рэжыцкім і Дрысенскім Віцебскай губерні часова абавязаныя адносіны сялян спыняліся з 1 мая 1863 года, і памешчыкі абавязаны былі пераводзіць сялян на выкуп. Тым часам у рускіх губернях, а таксама ў Віцебскай і Магілёўскай, часова абавязаныя адносіны захоўваліся да 1883 года.

Для пералічаных беларускіх губерняў грашовыя павіннасці сялян за надзелы былі зніжаны на 20 проц. і ў адпаведнасці з гэтым на 20 проц. зніжаны выкупныя плацяжы. Акрамя таго, створаны былі праверачныя камісіі для перагляду размераў прадастаўленых сялянам надзелаў і павіннасцей. У выніку сялянскія надзелы ў некаторых месцах былі крыху павялічаны.

Гэтым доўгім манеўрам царскае самадзяржаўе патэчыла сабе магчымасць патавіць паўстанне 1863 года. Але невялікія ўступкі беларускім сялянам не мелі для іх істотнага значэння. Сяляне па-ранейшаму заставаліся ў бязвыхаднай кабале ў памешчыкаў, якія трымалі ў сваіх руках несяжаныя плошчы самых лепшых зямель. Паводле даных за 1877 год, каля 17 тысяч памешчыкаў уладалі

* ЛОЦІА, МВД, спр. 52, л. 56—62, 1863 г.

** Віцебскі архіў, спр. № 589, л. 261—262.

*** ЛОЦІА Дзяржсавет, спр. 138, л. 45—46, 1863 г.

больш як 200 мільёнамі дзесяцін зямлі, гады як поўмільёна ўсіх сялянскіх двароў мелі толькі 7 мільёнаў дзесяцін. Была на Беларусі невялікая кучка магнатаў, якая ўладала дзесяткамі і сотнямі тысяч дзесяцін зямлі. Зямельныя ўладанні княгіні Гогенлоэ ў Віцебскай, Магілёўскай і Менскай губернях складалі каля 1 мільёна дзесяцін. Граф Паскевіч меў у Магілёўскай губерні 84,5 тыс. дзесяцін, граф Чэрнышоў-Круглікаў—75 тысяч дзесяцін, князь Любамірскі—28 тысяч дзесяцін і т. д.

Вакол кожнага буйнага маёнтка туліліся тысячы дробных, змарнелых сялянскіх гаспадарак, прыдушаных памешчыцкай і кулацкай кабалой.

Рэформа 1861 года насіла буржуазны характар і дала моцны штуршок развіццю капіталізма як у Расіі, так і на Беларусі.

«Пасля падзення прыгоннага права ў Расіі ўсё хутчэй і хутчэй развіваліся гарады, раслі фабрыкі і заводы, будаваліся чыгункі. На змену прыгоннай Расіі ішла Расія капіталістычная»*.

Умовы, у якія рэформа паставіла сялянскую гаспадарку, вялі да хуткага расслаення вёскі. Маса сялян разаралася і ператваралася ў пролетарыяў і поўпролетарыяў, а на другім полюсе вырастаў вясковы кулак-эксплаататар. Сераднякі ледзь зводзілі канцы з канцамі і ў большасці папаўнялі рады беднаты. Вясковыя кулакі высмоктвалі з беднаты апошнія сокі, прыбіраючы да сваіх рук яе надзелы, куплялі і арандавалі землі ў памешчыкаў. Масы беларускага сялянства задыхаліся ад малазямелля і сістэматычных неўраджаяў. Больш мільёна рабочых рук не магло знайсці сабе прымянення ў вёсцы. Сяляне ішлі ў гарады шукаць заробтку, наймаліся на будаўніцтва чыгунак, на лесараспрацоўкі, на сплаў і т. д. Карыстаючыся бязвыхадным становішчам сялян, розныя прамыслоўцы і падрадчыкі па-зверску іх эксплуатавалі.

Панаваўне памешчыкаў, капіталістаў, кулакоў і царскіх чыноўнікаў асуджала працоўных Беларусі на галечу, голад і выміранне. Толькі вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя, праведзеная пад кіраўніцтвам партыі Леніна—Сталіна, вызваліла іх ад цяжкага ярма і забяспечыла заможнае, культурнае і радаснае жыццё ў брацкай, дружнай сям'і народаў СССР.

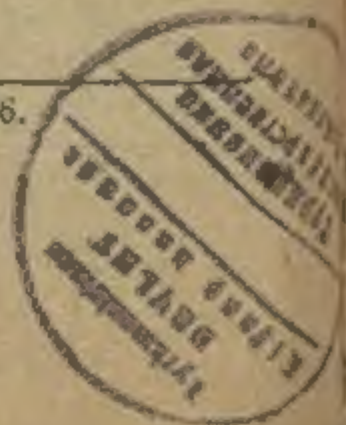
*Ленін, т. XV, сгар. 109.

АД РЭДАКЦЫІ. У № 4 журнала «Большэвік Беларусі» на
стар. 128 у раздзеле «Літаратура» ў 4-м радку зверху трэба
чытаць «1933 г.», а ў 8-м радку зверху—«1938 года».

Ул. Галоўлітбел БССР № 325.
Тыраж 8.960 экз.
337.500 друк. зн. (6 арк.)
Здана ў набор 5/V—39 г.
Падпісана да друку 22/V—39 г.

Рэдкалегія.

Друкарня імя Сталіна. Менск, Дом Друку. Зак. № 606.

ia
5a

LIBRARY
MUSEUM
OF
NATURAL
HISTORY
OF
THE
CITY
OF
NEW
YORK

ЦАНА 40 кап.

80000000 1988905

Прадаўжаецца падпіска на **1939** год
на тэарэтычны і палітычны журнал ЦК КП(б)Б

Большэвік Беларусі

Год выдання 13

Выходзіць адзін раз у месяц

„Большэвік Беларусі“ разлічан

на шырокі партыйны і комсамольскі актыў, на партыйныя і непартыйныя кадры савецкай інтэлігенцыі.

„Большэвік Беларусі“ ставіць

сваёй задачай аказанне дапамогі таварышам, якія працуюць над вывучэннем тэорыі марксізма-ленінізма, у першую чаргу над вывучэннем „Кароткага курса гісторыі ВКП(б)“.

„Большэвік Беларусі“ змяшчае

галоўным чынам тэарэтычныя артыкулы па пытаннях марксізма-ленінізма, а таксама публікуе на сваіх старонках кансультацыі, адказы чытачам па пытаннях марксізма-ленінізма і метадычныя ўказанні таварышам, якія вывучаюць гісторыю ВКП(б).

„Большэвік Беларусі“ асвятляе

вопыт большэвіцкай прапаганды (самастойная работа над вывучэннем „Кароткага курса гісторыі ВКП(б)“ і твораў Маркса-Энгельса-Леніна-Сталіна, лекцыі лепшых прапагандыстаў, вопыт іх работы і т. д.), а таксама вопыт і практыку работы партыйных і савецкіх арганізацый, пытанні сацыялістычнага будаўніцтва, бягучай палітыкі і міжнароднага жыцця.

падпісная цана:

На 12 мес. . . . 4 р. 80 к.
: 6 2 р. 40 к.
: 3 1 р. 20 к.
: 1 40 к.

падпіска прымаецца:

штомесечна ўсімі раённымі канторамі сувязі, унаўнаважанымі па друку на прадпрыемствах, усімі паштовымі аддзяленнямі і пісьманосцамі.

Адрас рэдакцыі: Менск, вул. Карла Маркса, памяшканне Парткурсаў пры ЦК КП(б)Б, пакой 13. Тэлефон № 24-837.

УВАГА!

Па ўсіх пытаннях падпіскі, распаўсюджвання, неакуратнай дастаўкі журнала ЦК КП(б)Б „Большэвік Беларусі“ належыць звяртацца ў выдавецтва ЦК КП(б)Б „Звязда“ (Менск, Савецкая, 49, пакой 2, тэлефон № 21-360).